

Riktlinjer för ekonomiskt bistånd

Antagna av Socialnämnden att tillämpas
från 2015-06-01

Innehåll

I. Inledning.....	10
Riktlinjernas syfte och tillämpning	10
Utgångspunkter för arbetet.....	10
Lagstiftning mm	11
Hjälp till självförsörjning.....	11
Förutsättningar för rätt till försörjningsstöd	12
2. Försörjningsstöd	13
Riksnorm	13
Beräkning av normen till en högre nivå	13
Merkostnader för särskild kost vid vissa sjukdomar	14
Merkostnader för umgänge med barn.....	14
Övrigt försörjningsstöd - i förekommande fall och till skälig kostnad	14
Boende	14
Hushållsel	15
Hemförsäkring.....	16
Avgift till fackförening och arbetslöshetskassa.....	16
Arbetsresor.....	16
Boendekostnader.....	17
Hyresrätt.....	17
Bostadsrätt eller villa.....	19
Andrahandsboende	19
Inneboenderum.....	20
Delad lägenhet.....	20
Vuxet hemmaboende barn eller förälder boende hos barn	20
Hushåll endast med barn över 18 år.....	21
Hushåll med barn både under och över 18 år.....	21
Ungdom/vuxet barn som tidigare betalt hyresdel till föräldrarna	21
Förälder boende hos barn.....	21
Boendekostnad under vård eller fängelse	21
Övriga boendeformer	21
Ungdom under 21 år utan egna inkomster som tecknat hyresavtal.....	22

Försörjningsstöd vid boende på vandrarhem	22
Försörjningsstöd vid vistelse på institution	22
Fickpengar	23
Kläder och skor	23
Kostnader i samband med egen bostad	23
Egenavgift vid vård och behandling	23
Egenavgift vid stöd-/omvårdnadsboende	24
Avgift vid sjukhusvård	24
Nödprövning och akut bistånd	24
Vid avslag på försörjningsstöd	24
Sökande har haft tillräckliga inkomster	25
Ogiltig frånvaro från kompetenshöjande verksamhet	26
Övrigt reducerat försörjningsstöd	26
Personer som tillfälligt vistas i kommunen	26
Beslut som löper över flera månader	26
Utlandsvistelse	27
3. Bistånd till livsföring i övrigt	27
Begravningskostnad	28
Diskmaskin och tvättmaskin	29
Flyttkostnader	29
Färdtjänstavgift	30
Avgifter för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg	30
Glasögon	30
Bistånd till livsföring i övrigt med stöd av 4 kap. 1 och 2 §§ SoL	30
Bistånd kan beviljas för:	30
Bistånd beviljas inte för:	31
Barnperspektivet	31
Kostnadsförslag och utredning som styrker behovet av synhjälpmedel	31
Hemtjänstavgift	32
Hemutrustning	32
Komplettering	32
Grundutrustning	32

Begränsad grundutrustning.....	33
Hel grundutrustning.....	33
Juridiska kostnader och stämpelavgifter.....	33
Advokatkostnader.....	33
Stämpelavgifter och ID-handlingar.....	34
Klädutrustning inför institutionsvistelse.....	34
Behov av särskilda kläder eller skor.....	34
Läkarvård och medicinkostnad.....	35
Magasineringskostnad.....	35
Psykoterapikostnader mm.....	35
Behandling av spelberoende, etc.....	36
Reparationskostnader.....	36
Resor.....	36
SL-kort	36
Skolkort – SL.....	37
Färdtjänst.....	37
Sjukvårdsresor.....	37
Resor till begravning.....	37
Umgängesresor.....	38
Återföreningsresor.....	38
Återvandningsresor.....	38
Rekreation.....	38
Lägerverksamhet för barn.....	39
Skulder.....	39
Spädbarnsutrustning.....	40
Tandvård.....	40
Akut tandvård.....	40
Nödvändig tandvård.....	41
Tekniska hjälpmedel.....	43
Telefonabonnemang.....	43
Depositionsavgift.....	43
4. Olika grupper rätt till försörjningsstöd.....	44

Socialtjänstens möjligheter att ställa krav	44
4 kap 1 § SoL	44
4 kap 4 § SoL	45
Barnperspektiv	45
Tolkning av barns bästa	46
Anmälningsskyldighet vid oro för barn	47
Våld i nära relationer - ekonomi	47
Våld i nära relationer – övriga insatser.....	47
Handläggning av bistånd till arbetslösa	48
Att stå till arbetsmarknadens förfogande.....	49
Unga arbetslösa	50
Arbetslösa med otillräcklig föräldrapenning	50
Kommunalt vårdnadsbidrag	50
Arbetslösa med otillräcklig A-kassa/Alfakassa	50
Arbetslösa med sociala och medicinska problem.....	51
Sjukskrivna	51
Personer med missbruksproblem	51
Personer med psykisk ohälsa.....	52
Studerande	52
Vuxenstuderande.....	52
Yrkesvux.....	53
Kurslitteratur.....	53
Studerande under studieuppehåll.....	53
Ungdomar under 21 år som går i skolan	53
Ungdomar under 18 år som bor i stöd- eller träningsboende	54
Personer 65 år och äldre	54
Flykting i kommunmottagande	55
Företagare eller personer med fria yrken	55
Inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård	55
Hyreskostnad	56
Intensivövervakning med elektronisk kontroll – s.k. Fotboja.....	56
Kontraktsvård.....	57

Samhällstjänst.....	57
Inskrivna för vård eller behandling inom socialtjänsten.....	57
Reskostnader	58
Utländska medborgare	58
Med uppehållstillstånd.....	58
Utan uppehållstillstånd	58
Asylsökande	59
EU-medborgare.....	60
Registrering och ansökan om uppehållskort.....	61
Yrkesverksamma personer dv. arbetstagare och egna företagare	62
Egen företagare	62
Arbetsökande	63
Icke yrkesverksamma personer	63
EU-medborgares rätt till bistånd	64
Utredning och beslut gällande EU-medborgare.....	64
Akut nödsituation	65
5. Fritidspeng.....	65
6. Anvisningar för handläggningen	66
Allmänt	66
Samordnad individuell plan	67
Avslag på ansökan om försörjningsstöd.....	67
Är förutsättningarna för bistånd uppfyllda?.....	67
Kan behovet av bistånd tillgodoses på annat sätt?.....	67
Vilket bistånd ska beviljas?.....	68
Noggrannhet vid handläggningen.....	68
Förebygga felaktiga utbetalningar	68
Samhörighet	69
Försörjningshinder och ändamål	69
Avslagsbeslut.....	69
Avslutsorsak.....	69
Överklagade beslut.....	69
Aktualitet	70

Avskrivning av ärende	70
Ansökan	70
Information.....	70
Dokumentation.....	71
Journalanteckningar	71
Grundutredning och handlingsplan	71
Bekräftelse på mottagen information.....	72
Kontroller	72
Identitet och vistelse	73
Inkomster	73
Tillgångar.....	74
Arbetslösa.....	74
Inkomstberäkning	74
Inkomster som i sin helhet reducerar försörjningsstödet	74
Jobbstimulans	76
Bostadsbidrag.....	76
Inkomster som delvis reducerar försörjningsstödet.....	77
Inkomster som inte reducerar försörjningsstödet	77
Överskjutande inkomst från tidigare månader.....	78
Arbetsinkomst för skolungdomar.....	78
Ekonomisk ersättning till hushåll som har uppdrag som familjehem	78
Tillgångar.....	79
Bil.....	79
Fritidshus.....	79
Bankmedel, aktier, obligationer.....	79
Bosparande.....	79
Pensionssparande	80
Barns inkomster och tillgångar.....	80
Utgifter.....	80
Hushållstyper	81
Sammanboende med hushållsgemenskap.....	81
Gifta men inte sammanboende.....	81

Delad bostad och ungdom med egen inkomst som bor hemma	82
Gymnasiestuderande ungdom.....	82
Inneboende	82
Underårig som bildat familj	82
Hushåll med underåriga barn	83
Hushåll där barn bor växelvis hos föräldrarna.....	83
Bistånd till barn och ungdom vid övergång från yngre till äldre åldersgrupp	83
Avslagsbeslut och överklagande	83
Överklagan	84
Återkrav och återsökning av beviljat ekonomiskt bistånd.....	84
Återsökning hos försäkringskassan enligt Socialförsäkringsbalken.....	84
Handläggning av återsökning	85
Återkrav enligt SoL.....	85
Förskott på förmån.....	86
Handläggning - förskott på förmån eller ersättning.....	86
Återkrav enligt 9 kap. 2 §, andra stycket, SoL.....	87
Felaktig utbetalning - återkrav enligt 9 kap. 1 §.....	88
Handläggning - felaktigt utbetalt bistånd.....	88
Ersättningstalan	88
Kravftergift.....	89
Felaktiga utbetalningar	89
Översiktlig ärendegång.....	90
2. Förhandsbedömning	90
Anmälan vid misstänkt bidragsbrott.....	92
Utredning före anmälan	92
Vad en brottsanmälan bör innehålla	92
Bilagor	93
Skadestånd.....	94
Expediering av polisanmälan.....	94
7. Socialnämndens roll vid hyresskulder	95
Vräkning	95
Förebyggande insatser avseende vräkning	95

Bostadsförsörjningsansvaret och hyresskulder	95
Sociala jourboenden	96
8. Riktlinjer avseende finansiering av OSA	98
9. Lagar, föreskrifter och övrig referenslitteratur	99

I. Inledning

Riktlinjernas syfte och tillämpning

Socialnämnden i Österåkers kommun ansvarar för handläggningen av ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen och beslutar om riktlinjer för arbetet. I Socialnämndens delegationsordning anges på vilken nivå olika beslut avseende ekonomiskt bistånd kan fattas.

Riktlinjerna för ekonomiskt bistånd i Österåkers kommun syftar till att vara en vägledning för socialsekreterare i arbetet för en rättssäker utredning utifrån kommunallagens likabehandlingsprincip. Riktlinjerna innebär dock inte någon inskränkning i den enskildes rätt att i enlighet med socialtjänstlagen få en individuell prövning av sin ansökan. Varje beslut ska baseras på den enskildes individuella behov och förutsättningar och i det arbetet kan riktlinjerna ge stöd och vägledning.

Utgångspunkten vid den individuella behovsprövningen är vad som skiljer den enskilde från andra i samma situation med hela kommunen som jämförelseunderlag. Även de krav som ställs på den biståndssökande ska anpassas efter dennes individuella förmåga och förutsättningar. Ny lagstiftning och rättsliga utslag i domstol finns inte kontinuerligt inarbetade i riktlinjerna men måste ändå fortlöpande beaktas.

I handläggningen kompletteras riktlinjerna även av förvaltningens rutiner, till exempel avseende hanteringen av socialförvaltningens bostadslägenheter, handläggning inom flyktingmottagandet samt rutiner avseende våld i nära relationer.

Utgångspunkter för arbetet

Reglerna i socialtjänstlagen innebär att var och en i första hand är skyldig att själv försöka tillgodose sitt behov och att det ekonomiska biståndet ska vara en tillfällig hjälp. Grunden är att den enskilde ska klara sin försörjning på egen hand genom lönearbete eller på annat sätt tillgodose sina behov och inte vara i behov av ekonomiskt bistånd från kommunen.

Den som är arbetslös och söker försörjningsstöd bör erbjudas ett strukturerat stöd i att söka arbete för att på så sätt uppnå egen försörjning. Det är detta som menas med att biståndet ska utformas så att det stärker den enskildes resurser att leva ett självständigt liv. Genom det ekonomiska biståndet ska den enskilde tillförsäkras en skälig levnadsnivå. I förarbeten till lagen sägs att nivån inte ska överstiga vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att kosta på sig. Vad som är skäliga kostnader när det gäller de dagliga levnadsomkostnaderna inom ramen för riksnormen finns angivet i lagen. Vad som kan anses vara skälig levnadsnivå utöver riksnormen anges i lagen och dessa riktlinjer. Det gäller såväl kostnader inom försörjningsstödet som övrigt ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt. Bidrag utöver norm ska utges mycket restriktivt.

Lagstiftning mm

De lagar som främst reglerar verksamheten är socialtjänstlagen (SoL), förvaltningslagen (FL), offentlighets- och sekretesslagen (OSL) och kommunallagen (KL). Arbetet förutsätter dock ofta insikt även i andra lagar såsom bidragsbrottslagen, lagen om underrättelseskyldighet, äktenskapsbalken (ÄktB), sambolagen, föräldrabalken, lag om mottagande av asylsökande, lag om etableringsersättning för vissa nyanlända invandrare, hälso- och sjukvårdslagen (HSL), Socialförsäkringsbalken med flera. Även föreskrifter (bindande lagstiftning) och allmänna råd är viktiga att känna till. Se referenslitteratur och www.socialstyrelsen.se.

Det är inte möjligt att i dessa riktlinjer beskriva alla olika sorters situationer eller behov som kan tänkas uppstå. Riktlinjerna beskriver vanligt förekommande situationer och behov. Undantag kan alltid göras i akuta situationer eller för situationer när någon riskerar att hamna i nöd. Vägledning kan även inhämtas från Socialstyrelsens Allmänna Råd om ekonomiskt bistånd (SOSFS 2013:1) och Socialstyrelsens Handbok för ekonomiskt bistånd (2013). Vägledning kan också erhållas från prejudicerande domar. För förvaltningens egna ärenden bör domslut som går förvaltningen emot, samt andra domslut av särskilt intresse, cirkuleras i gruppen innan de arkiveras, för ständigt lärande i organisationen.

Arbetet med ekonomiskt bistånd är ett tvådelat uppdrag:

1. Hjälpa människor att finna vägar till självförsörjning.
2. Pröva rätten till ekonomiskt bistånd under tiden

Hjälp till självförsörjning

Arbetslinjen ska gälla. Enskilda ska kunna försörja sig genom arbete och vid behov stöttas för att klara detta. Arbetslinjen innebär att individens förmågor sätts i fokus, snarare än oförmågor. Utgångspunkten är att människor både vill och kan ta ansvar för sin egen försörjning. Därför blir verksamhetens främsta uppgift att genom aktiva insatser och genom motivations- och förändringsarbete skapa förutsättningar för den enskilde att ta detta ansvar. Enskilda kan inte välja att leva på bidrag framför att ta ett arbete. Den enskilde ska erbjudas relevanta insatser och ställas inför krav på motprestationer utifrån sina förutsättningar. Verksamma insatser ska tillhandahållas för att stärka arbetsföra personers anställningsbarhet och återinträde på arbetsmarknaden. Krav på deltagande i en viss aktivitet ska alltid föregås av en individuell bedömning av den biståndssökandes behov och förmåga. De insatser som ska erbjudas är beroende av vilket hinder för självförsörjning den enskilde har. Förutsättningar ska skapas för den enskildes inflytande och delaktighet i planeringen där fokus ska ligga på att undanröja försörjningshindret och på den snabbaste vägen till egen försörjning.

Det är viktigt att familjer som är nyanlända till Sverige och Österåker snabbt skaffar sig egen försörjning då forskning har visat att barn i familjer med yrkesarbetande föräldrar har bättre förutsättningar i sina liv än barn i bidragsmottagande familjer. Ur ett jämställdhetsperspektiv är det särskilt viktigt att kvinnor erbjuds stöd och insatser i lika stor utsträckning som män.

Arbets sättet ska vara strukturerat och en handlingsplan ska alltid upprättas där det framgår vilka krav på motprestationer socialtjänsten ställer för att försörjningsstöd ska kunna utgå. Handlingsplanen ska regelbundet följas upp och insatsens resultat ska utvärderas. Planen ska justeras utifrån resultat och framgång, nya insatser kan då beslutas.

Förutsättningar för rätt till försörjningsstöd

De allra flesta som har behov av försörjningsstöd saknar ett arbete. Den största andelen av dessa personer är arbetsföra. För att vara berättigad till försörjningsstöd ska den sökande stå till arbetsmarknadens förfogande. Sammanfattat innebär detta att den enskilde är inskriven på arbetsförmedlingen, aktivt söker arbete samt vid behov deltar i arbetsökarverksamhet, praktik, av kommunen anordnad arbetsverksamhet, svenskundervisning eller annan lämplig insats i enlighet med upprättad handlingsplan.

För att socialtjänsten ska ställa andra krav än de som ställs på arbetslösa ska problematiken vara allvarlig och omfattande. Sådana skäl är främst ett allvarligt missbruk och svår psykisk ohälsa. Personer som av socialtjänsten bedöms som att de av sociala eller medicinska skäl är förhindrade att arbeta har oftast behov av insatser från andra enheter inom socialtjänsten eller från landstinget. För att vara berättigad till försörjningsstöd ska dessa personer medverka till planering i syfte att bli arbetsföra eller medverka till att få annan ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet.

Sjuka personer som behöver försörjningsstöd ska kunna få samma insatser som sjuka med sjukpenning. Det är inte sjukdomen i sig som bedöms utan arbetsförmågan. För att arbetsoförmåga ska godkännas vid sjukdom ska en person ha ett relevant läkarutlåtande som styrker oförmåga att arbeta eller delta i aktiviteter och som prövats av Försäkringskassan. Insatser ska erbjudas i samverkan med konsultläkare, vårdcentraler, försäkringskassa, och psykiatrimottagningar. Det är viktigt att personer med försörjningsstöd får samma rehabiliteringsmöjligheter som personer med sjukpenning. För att vara berättigad till försörjningsstöd ska personen medverka till behandling och rehabilitering i syfte att bli arbetsför. Vid långvarig eller kronisk sjukdom som innebär arbetsoförmåga krävs medverkan till att erhålla ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet.

2. Försörjningsstöd

Försörjningsstöd definieras i 4 kap. 3 § SoL. Försörjningsstöd består av två delar, riksnorm och livsföring i övrigt till skäligena kostnader för ett antal regelbundet återkommande behovsposter.

Riksnorm

Den del av försörjningsstödet som utgör den s.k. riksnormen omfattar sex budgetposter för vuxna och sju budgetposter för barn och ungdomar. Kostnaderna för de olika normposterna bygger på Konsumentverkets beräkningar av kostnaderna som respektive normpost är menad att täcka. Österåkers kommun har antagit av riksdagen beslutad riksnorm och reviderar normen utifrån förändringar i riksnormen. I Österåker tillämpas inte en sänkning av beloppen för att barn äter lunch i förskola eller skola. Följande poster ingår i normen:

Livsmedel

Kläder och skor

Lek och fritid

Avser sådana aktiviteter som det är rimligt att alla får möjlighet till.

Barn och ungdomsförsäkring

Hygien

Avser kostnader för den personliga hygien.

Förbrukningsvaror

Avser varor som behövs för rengöring av bostaden och vård och skötsel av kläder och skor, t ex disk- och tvättmedel, dammsugarpåsar, glödlampor och skokräm.

Dagstidning, telefon, TV-avgift mm.

I denna post ingår kostnader för en helårsprenumeration på en dagstidning, avgift för TV-licens och kvartals- och samtalsavgift för telefon eller kostnad för mobiltelefon och mobiltelefonsamtal. Posten omfattar också vissa kostnader för att skicka kort och brev.

Beräkning av normen till en högre nivå

Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl kan försörjningsstödet enligt norm beräknas till en högre nivå. Det gäller när någon har förhöjda kostnader för en eller flera av de budgetposter som ingår i riksnormen och om dessa kostnader inte täcks av annan ersättning som handikappersättning, vårdbidrag eller underhåll. Bland annat motiverar följande skäl en förhöjning av normen:

Merkostnader för särskild kost vid vissa sjukdomar

Skälet till behov av särskild kost ska alltid styrkas med läkarintyg. Det ska framgå av intyget hur länge läkarens bedömning gäller. Tillägg görs enligt Konsumentverkets beräkningar av merkostnader för särskild kost vid vissa sjukdomar Om den sökande har väsentligt ökade matkostnader, ska möjligheten till handikappersättning undersökas. Vid vissa sjukdomar kan den sökande vara i behov av särskilt näringstillskott. I de fall näringstillskott är ordinerat av läkare kan normen höjas med merkostnaden om det inte står helt klart att näringstillskottet ersätter vanlig mat och inte innebär någon merkostnad.

Merkostnader för umgänge med barn

Avser kostnader för barn som i samband med umgänge med förälder tillfälligt är medlemmar i hushållet. Tillägget beviljas maximalt för *6 dagar per månad* och omfattar normposterna livsmedel, lek och fritid, hälsa och hygien och förbrukningsvaror. Kostnader för umgängesperioder som överstiger 5 sammanhängande dygn eller totalt 6 dygn under en månad ska i första hand regleras mellan föräldrarna eller att försäkringskassan meddelas för reglering av underhållsstödet. Rätten till umgänge ska kontrolleras och omfattningen framgå av dom, avtal eller intyg från boföräldern. Om umgänget varje månad är mer omfattande än 6 dagar eller om vårdnaden är gemensam ska den ekonomiska uppgörelsen mellan föräldrarna kontrolleras innan beslut. Vid gemensam vårdnad när barnet bor växelvis hos båda föräldrarna ska normalt inkomster och utgifter som rör barnet delas lika mellan föräldrarna och halvt barnbidrag och halv månadsnorm för barnet räknas in i den biståndssökande förälderns normberäkning. Föräldern ska ansöka om underhållsstöd vid växelvis boende.

Övrigt försörjningsstöd - i förekommande fall och till skälig kostnad

Vid behov ska skälig kostnad för följande budgetposter ingå i försörjningsstödet. Vid tillfälligt behov av försörjningsstöd ska den sökandes tidigare och väntade inkomster beaktas vid behovsprövning av dessa budgetposter med undantag av boendekostnad.

Boende

Utgångspunkten vid bedömning av skälig kostnad och boendestandard ska vara vad en låginkomsttagare i Österåker har möjlighet att kosta på sig. Behovsprövningen ska omfatta både kostnad och bostadsstorlek. För att förebygga uppkomsten av hyresskulder och för att rätt inkomst- och utgiftsberäkning ska göras avseende kommande månad ska sökande som huvudregel styrka att föregående månads hyra är betald. Om den sökande inte har ett förstahandskontrakt eller ett av fastighetsägaren godkänt andrahandskontrakt på bostaden, det vill säga bor i andra hand eller är

inneboende, ska hembesök alltid göras i samband med förstagångsansökan. Syftet är att utreda bostadsförhållande och vistelse samt bedöma om den uppgivna hyreskostnaden kan anses vara rimlig.

Hushållsel

Försörjningsstöd med stöd av 4 kap. 1 och 3 §§ SoL

Bistånd till hushållsel beviljas med faktiska kostnader i den mån förbrukningen bedöms som rimlig till hushållets storlek. **Se nedanstående schabloner som stöd för bedömning av rimlighet.**

Om hushållet överstiger nedanstående schabloner med mer än en nivå/person ska hushållet uppmanas att se över sin elförbrukning. Ett hushåll med återkommande ansökningar om försörjningsstöd som trots uppmaning inte sänker sin elförbrukning och inte kan lämna godtagbar förklaring till en hög elförbrukning kan i sin normberäkning av socialsekreteraren, i en individuell prövning, få sin elkostnad sänkt till en förbrukning motsvarande maximalt två personer högre än nedanstående schablon.

Schablonerna avser själva förbrukningen. Observera att godtagbar kostnad för ovanstående hushållsel utgörs av många olika delar såsom elkostnad, elöverföring, energiskatt samt årsavgift och abonnemangsavgift.

Den enskilda ska informeras om de möjligheter som finns för att påverka kostnaden t ex genom att välja avtalspris.

1 persons hushåll	200 kwh
2	260 kwh
3	300 kwh
4	360 kwh
5	400 kwh
6	450 kwh
7	480 kwh

När elkostnaderna inkluderar uppvärmning och den enskilda inte kan styrka kostnaderna för hushållsel ska schablonen 21 % av totala elkostnaden anses vara hushållsel (och övriga 79 %

uppvärmning, varmvatten samt tork och tvätt) så länge förbrukningen av hushållsel med sådan beräkning inte understiger ovanstående schablon.

Uppvärmningskostnader av bostaden oavsett uppvärmningsform ska ingå i beräkningen av boendekostnaden. När vuxna som inte är gifta eller sambos delar lägenhet och sammanboendenorm utifrån hushållsstorlek används får en anpassning till förhållandena i det enskilda fallet göras. Den fasta avgiften för abonnemanget ska dock alltid lägenhetsinnehavaren stå för

Hemförsäkring

Bistånd beviljas med faktisk kostnad till grundförsäkring som omfattar rättsskydd, ansvar, överfall och egendomsskydd. Egendomsskydd beviljas maximalt för ett lösöresbelopp på 300 000 kr, **men totalt beviljas en hemförsäkring på maximalt 140 kr per månad**. I de fall den sökande har års- eller halvårsinbetalningar ska denne uppmanas begära månadsinbetalningar. Möjlighet till nedsatt premie via fackförening ska beaktas. Extra försäkringar såsom allrisk-, oturs- och hemplusförsäkring etc. ingår inte i vad som betecknas som grundförsäkring. Alla som är folkbokförda på en adress täcks av lägenhetsinnehavarens hemförsäkring. Det gäller personer som har någon form av hushållsgemenskap med lägenhetsinnehavaren, t ex unga vuxna som bor kvar hemma hos föräldrarna eller syskon eller kamrater som delar lägenhet. Inneboende utgör undantag och ska uppmanas skaffa en egen hemförsäkring.

Avgift till fackförening och arbetslöshetskassa

Bistånd till avgift till fackförening eller arbetslöshetskassa ska beviljas med det belopp som gäller för den organisation den sökande tillhör. Den sökande ska dock innan beslut fattas uppmanas att undersöka och återkomma med besked om möjlighet till reducerad avgift.

Arbetsresor

Bistånd till SL-resor beviljas inom ramen för försörjningsstödet, medan bistånd till resor av andra skäl registreras som övrigt ekonomiskt bistånd. Se ”SL-kort” sid 36.

Boendekostnader

Hyresrätt

Skälig boendekostnad är vad en låginkomsttagare på orten har möjlighet att kosta på sig. Beslut efter individuella bedömningar utöver nedanstående belopp, med upp till ytterligare 40 % boendekostnad fattas av enhetschef och meddelas nästkommande nämnd.

Högsta godtagbara boendekostnad nedan kan beviljas av socialsekreterare för omöblerade lägenheter. För lägenheter som hyrs fullt möblerade kan 10 % ytterligare läggas till.

1:a handskontrakt

1-2 vuxna	7 500 kr	
Vuxna + 1-2 barn	8 200 kr	
Vuxna + 3-4 barn	10 500 kr	
Vuxna + 5-6 barn	13 500 kr	därefter tillägg med 1000 kr/barn

2:a handskontrakt (omöblerad)

1-2 vuxna	8 000 kr	
Vuxna + 1-2 barn	8 700 kr	
Vuxna + 3-4 barn	11 000 kr	
Vuxna + 5-6 barn	14 000 kr	därefter tillägg med 1000 kr/barn

Avgift för parkeringsplats eller garage som ingår i hyran godtas inte. Inte heller avgift för medlemskap i hyresgästförening godtas. Kostnad för kabel-TV och andra tillval ska inte godtas utom i de fall då den sökande inte har kunnat styra tillvalet. Hyrestillägg för lägenhetsunderhåll som beställs under period då den sökande har bistånd ska inte godtas.

Tillsammans med boendekostnaden ska även prövas om storleken på bostaden är skälig samt skälig i förhållande till hyran. Om nedanstående bostadsstorlek överskrids kan det bli aktuellt att uppmana sökande att eftersöka ett mindre boende (om ett mindre boende innebär lägre hyra).

1 vuxen eller två vuxna (sambor): 1 rum och kök

1 vuxen och 1 barn: 2 rum och kök (ett sovrum)

TVå mindre barn per sovrum eller ett äldre barn per sovrum.

Vid växelvis boende eller regelbundet umgänge med barn ska hänsyn tas till behovet av en bostadsstorlek som tillgodoser barnets behov.

Högre hyra än högsta godtagbara

Om boendekostnaden bedöms vara oskälig och behovet av försörjningsstöd inte bedöms vara tillfälligt (högst tre månader) ska den sökande normalt uppmanas sänka bostadskostnaden.

Innan ett hushåll ställs inför kravet att förändra sin boendesituation ska följande förhållanden beaktas:

- Bostadens storlek i förhållande till hushållets storlek
- Sociala konsekvenser av en flyttning.
- Om den sökandes hälsotillstånd möjliggör en flyttning.
- Sökandes möjligheter att bli godkänd som hyresgäst.
- Sökandes möjligheter att i framtiden med egna inkomster bli självförsörjande med den aktuella hyran.
- Vad kan en låginkomsttagare på orten normalt kosta på sig.

Rådtrumstid

När sökande, efter ovanstående överväganden, uppmanas att ändra sin bostadssituation ska skäligt rådtrum ges för att genomföra flyttning eller på annat sätt förbilliga boendekostnaden. **Delegation ligger hos enhetschef.**

Skäligt rådtrum är 4 månader som kan förlängas om sökande under denna tid påbörjat byte av bostaden. Om sökande har oskäligt hög boendekostnad och bedöms kunna flytta men avstår från försök att sänka sin boendekostnad ska rådtrumstiden avbrytas och bistånd till hyran nedsättas i nivå med vad som ovan sägs om vägledande hyreskostnad.

Beroende på den enskildes livssituation kan socialtjänsten kräva att den sökande söker efter annan bostad i hela Sverige.

När sökande åläggs att byta till ett billigare boende och talar om att man efter en viss tid inte längre kommer att acceptera den nuvarande boendekostnaden, innebär det ett förvaltningsrättsligt beslut som kan överklagas och därför ska en besvärshänvisning bifogas åläggandet.

Byte till dyrare bostad

Om någon som har försörjningsstöd anser sig behöva byta bostad under pågående bistandsperiod och detta medför ökad boendekostnad ska detta ske i samråd med socialtjänsten. Om den biståndssökande flyttar till dyrare boende utan att samråda med socialtjänsten ska den nya hyran avslås och den tidigare lägre hyran beviljas.

Bostadsrätt eller villa

Bostadsrätt eller villa är en realiserbar tillgång om den genom försäljning kan ge inkomster till försörjningen. Detta gäller även om bostadsrätten förvärvats genom ombildning från hyresrätt till bostadsrätt. Om bistandsbehovet bedöms bli långvarigt, mer än tre månader, utgör detta skäl för försäljning av bostaden. Krav ska då ställas på att bostaden lämnas till mäklare för försäljning. I övrigt gäller vad som ovan sägs om hyreslägenheter beträffande skäligen kostnad, krav på flyttning och överväganden i samband med det samt att besvärshänvisning ska lämnas. Som boendekostnad för bostadsrätt räknas månadsavgiften till bostadsrättsföreningen plus räntan på lån för lägenheten. I boendekostnad för villa ingår tillsammans med räntan eventuella kostnader för vatten, uppvärmning, sophämtning, försäkring och tomträttsavgäld. Under förutsättning att den sökande har möjlighet att göra skatteavdrag räknas 70 % av räntan som kostnad.

Sökande med lån på bostad ska alltid uppmanas att söka skattejämkning för räntekostnaden. Inte i något fall ska amortering på lån räknas in i boendekostnaden då den utgör kapitalbildning. Den framräknade boendekostnaden bör inte överstiga socialnämndens riktlinjer för högsta godtagbara.

Andrahandsboende

För andrahandsboende gäller samma regler beträffande skäligen standard och kostnad samt krav på flyttning som vid förstahandskontrakt. Ett av fastighetsägaren godkänt andrahandskontrakt ska eftersträvas, men kan inte krävas, utom i de fall då hushållet genom att hyra utan godkänt andrahandskontrakt går miste om bostadsbidrag. Hyreslagen vilar på den principen att hyresgästen inte får upplåta lägenheten i andra hand utan hyresvärdens samtycke (39 § 2 st hyreslagen). Det gäller barnfamiljer och personer 18-28 år som genom bostadsbidrag kan tillgodose sitt behov helt eller delvis på annat sätt än genom försörjningsstöd. Ett skriftligt avtal mellan sökande och förstahandshyresgästen ska alltid uppvisas. Detta bör innehålla överenskommelse om hyrestidens längd, ömsesidig uppsägningstid, hyrans storlek och vad som ingår i hyran. Lägenhetens adress ska framgå. Förstahandskontrakt eller hyresspecifikation ska begäras in, men kan inte uppställas som krav för rätt till försörjningsstöd. Vid andrahandskontraktet ska alltid hembesök göras för att

kontrollera kontraktets riktighet, att lägenheten existerar, antalet boende i bostaden och att personen kan anses vistas i kommunen. Den sökande ska folkbokföra sig på adressen. Om möbler ingår kan skälig ersättning för detta godtas i tillägg till det belopp som anges som högsta godtagbara.

Inneboenderum

Vad som anges i detta avsnitt gäller inte inneboende hos nära släkting eller delad bostad med någon typ av hushållsgemenskap. För att betraktas som ett separat hushåll i normberäkningssammanhang ska den sökandes hushåll som huvudregel disponera ett eget rum i bostaden. Hyran för inneboenderum ska bedömas utifrån vad den sökande disponerar enligt uppvisat avtal med hyresvärden. Den faktiska hyran ska beviljas om den inte är oskälig. Vid bedömning av skälig kostnad ska kostnaden för studentrum eller rum på hotellhem som huvudregel vara vägledande. Vid inneboende i någon form ska hembesök göras för att kontrollera avtalets riktighet, antalet boende i bostaden och att personen kan anses vistas i kommunen. Den sökande ska folkbokföra sig på adressen. En skälig inneboendehyra per månad i Österåkers kommun beräknas vara omkring 7 % av gällande basbelopp för eget möblerat rum. Normalt bör beloppet vara lägre om sökande inte bor i eget rum och beloppet kan även vara upp till 10 % av ett prisbasbelopp om en större del av en bostad avses än ett rum, eller om bostadens grundhyra är hög. Elkostnad är inräknad i ovanstående riktvärde. Sökande ska uppmanas att i ett inneboendekontrakt inkludera elkostnad i hyran.

Delad lägenhet

När syskon, nära släktingar eller kamrater delar lägenhet ska hushållsgemenskap förutsättas om inget talar emot det. Med hushållsgemenskap menas att man mer eller mindre delar på kostnaderna i hushållet. Om hushållsgemenskap inte finns gäller reglerna vid inneboende. Vid prövning av försörjningsstöd när sökande delar lägenhet ska nettohyran delas på antal boende i lägenheten, inklusive barn.

Vuxet hemmaboende barn eller förälder boende hos barn

Ungdom som avslutat skolgång men inte tidigare betalat hyresdel till föräldrarna

Huvudregeln är att bistånd till hyresdel inte ska beviljas. Undantag görs när den unge är medlem i en familj som har försörjningsstöd eller som annars skulle bli i behov av det, vilket kan bli aktuellt på grund av att förälders bostadsbidrag minskar eller dras in.

Hushåll endast med barn över 18 år

Inkomst av bostadsbidrag bortfaller när den unge fyller 18 år eller avslutar gymnasiet. Hyresdel för den unge kan beviljas med samma summa som det tidigare bostadsbidraget.

Hushåll med barn både under och över 18 år

Föräldrarna söker bostadsbidrag som barnfamilj. Försäkringskassan räknar ut en hyresdel som det vuxna barnet ska betala vilket minskar föräldrarnas hyra och bostadsbidrag. Bistånd till hyra kan beviljas med den summa som försäkringskassan fastställt som hyresdel.

Ungdom/vuxet barn som tidigare betalt hyresdel till föräldrarna

Hyresdel beviljas om den sökande tidigare en period själv betalt hyresdel. Perioden ska inte ligga mer än tre månader bakåt i tiden och vara av minst sex månaders varaktighet. Hyresdel räknas ut enligt det beräkningssätt som försäkringskassan använder:

Köket läggs till antalet övriga rum multiplicerat med två. Hyresdelen fås när dubbla hyreskostnaden delas med denna summa. Exempel: Lägenheten är på 4 r.o.k. med 4 200 i hyra. Kök plus 2 x 4 rum = 9. Dubbel hyreskostnad = 8 400. Hyresdel: $8\ 400/9 = 934$ kronor.

Förälder boende hos barn

Endast om bostaden införskaffas för att föräldern ska få plats och boendekostnaden då ökat ska bistånd till hyresdel beviljas. Hyresdelen beräknas då som för hemmaboende vuxet barn enligt ovan.

Boendekostnad under vård eller fängelse

Boendekostnad under fängelsevistelse eller under en vårdtid kan beviljas om den sökande annars riskerar att bli bostadslösa. I första hand ska den enskilda uppmanas att hyra ut sin bostad i andra hand, om hyresvärden ger sitt samtycke. Om hyresvärden inte lämnar samtycke, kan hyresgästen begära tillstånd till uthyrning hos hyresnämnden. Biståndsbehov som överstiger sex månader ska prövas av socialnämnden.

Övriga boendeformer

Med övriga boendeformer menas vandrarhem tredjehandskontrakt, campingboende, hyra av stuga, husvagn eller båt, inneboende hos någon som bor i 2:a hand. Bistånd till denna form av boende beviljas enbart när den sökande inte har några andra boendemöjligheter. För vandrarhemsboende är grundprincipen att den sökande själv ordnar sitt boende och ansöker om bistånd till kostnaden.

Biståndet kan då lämpligen beviljas en vecka i taget. Mot uppvisande av kvitton jämkas då bistånd och faktiska kostnader för veckan därpå, eftersom vandrarhemskostnaderna kan variera mellan ställen och årstider. Vid biståndstillfället behöver tillgänglighet och aktuellt prisläge undersökas (kostnadsläget inom länet är mellan ca 260 kr –500 kr)

En individuell prövning behöver dock göras av den enskildes möjligheter att själv hitta lämplig sovplats. Socialtjänsten kan behöva söka och boka vandrarhem å den sökandes vägnar. Vid eventuell fakturering till socialtjänsten ska bokningen alltid göras i den sökandes namn. Den sökande är då ansvarig för eventuell skadegörelse eller andra kommande extrakostnader förknippade med nyttjandet av sovplatsen.

Ungdom under 21 år utan egna inkomster som tecknat hyresavtal

Huvudregeln är att bistånd till boendekostnad inte beviljas om hyresavtalet tecknas under period då den sökande saknar inkomst och möjlighet att själv betala hyran. Undantag från huvudregeln kan göras om det föreligger starka sociala skäl till flyttningen.

Försörjningsstöd vid boende på vandrarhem

Vid boende på vandrarhem/hotell påverkas normposterna av de förutsättningar som gäller vid det aktuella vandrarhemmet:

Avdrag som normalt görs vid vandrarhemsvistelse:

Ingår vissa måltider i dygnspriset dras de av från riksnormen.

- Normposten för förbrukningsvaror halveras.

- Normposten för telefon/TV/dagstidning minskas till att enbart omfatta telefon och dagstidning, vilket görs genom att dra bort kostnaden för tv-licens (185 kr fr o m 1 juli 2015).

Tillägg som kan komma ifråga vid vandrarhemsvistelse:

Om vandrarhemmet saknar tillgång till kylskåp och spisplatta beviljas ett extra ”äte-ute-tillägg” på en halv livsmedelsnorm.

Försörjningsstöd vid vistelse på institution

Försörjningsstöd beviljas vid vistelse på institution eller i familjehem om behovet inte kan tillgodoses med egen inkomst. Institutionsnormen inkluderar fickpengar, klädnorm, eventuell avgift till fackförening eller A-kassa. Eventuella arbetsresor eller andra extrakostnader ingår normalt i vårdkostnaden. I vissa fall kan även kostnader för egen bostad under placeringstiden ingå i

försörjningsstödet och beroende på vilken typ av vårdvistelse som är beslutad kan även avgift för kost och logi ingå.

Fickpengar

Fickpengar beviljas vid vistelse på exempelvis behandlingshem eller sjukhus om behovet inte kan tillgodoses med egen inkomst. Fickpengar är försörjningsstöd där normposterna fritid/lek och hygien ingår i sin helhet samt del av normposten för telefon/TV/dagstidning. För den sistnämnda posten avräknas först motsvarande avgift för tv-licens. Därefter halveras kvarstående belopp för att avse enbart telefon. År 2015 är normposten för telefon/TV/dagstidning 815 kr och TV-licensen kostar (fr o m 1 juli 2015) 185 kr/månad, vilket innebär att telefonnormen är 315 kr och fickpengen totalt 985 kr/månad.

Fickpengar till barn ska inte beviljas då föräldern har barnbidrag. Eventuellt extra aktivitetsbidrag ska ingå i vårdkostnaden.

Kläder och skor

Vid vistelse på institution prövas bistånd till inköp av kläder och skor separat (ingår inte i månatlig fickpeng). Det kan vara lämpligt att göra en överenskommelse med den sökande om att biståndet till kläder och skor utbetalas klumpvis för 2-4 månader åt gången, beroende på årstid och sökandes behov. När biståndet utbetalas utgör det klädposten i riksnormen.

Kostnader i samband med egen bostad

För personer som under placeringstiden har kvar sin bostad ingår även kostnader med anknytning till bostaden i försörjningsstödet. Dessa kostnader är hyra, abonnemangskostnad och förbrukning hushållsel, abonnemangskostnad telefon, hemförsäkring och TV-avgift. Bistånd till dessa kostnader beviljas efter sedvanlig prövning. Bistånd till TV-avgift beviljas om vistelsen på sjukhus eller behandlingshem understiger 2 månader. Om vistelsen planeras bli längre kan den sökande begära avgiftsbefrielse. Biståndsbehov som överstiger sex månader ska prövas av socialnämnden.

Egenavgift vid vård och behandling

Egenavgiften vid placering för vård och behandling av vuxna missbrukare i HVB och familjehem är densamma som vid sjukhusvård. Om personen inte har tillräckliga egna inkomster att betala avgiften med ska avgiften sättas ned eller efterges i samband med placeringsbeslutet. Försörjningsstöd ska inte beviljas till egenavgift vid placering för vård och behandling.

Egenavgift vid stöd-/omvårdnadsboende

Vid stöd och hjälpåtgärder i form av olika boenden ska den enskilde betala egenavgift för mat och logi. Till dessa boenden räknas inackorderingshem, skyddat boende för misshandlade kvinnor, arbetskooperativ, familjehem samt härbärgen eller andra korttidsboenden. Om den placerade saknar egna inkomster kan egenavgift för kost och logi beviljas i form av försörjningsstöd. Kostnader utöver egenavgiften ska betraktas som kostnad för omvårdnad och betalas via konto för vårdkostnader. När det gäller egenavgiften för nattlogi på härbärke ska så långt det är möjligt sedvanlig inkomstprövning göras. Ibland kan det dock finnas sociala skäl som talar för bistånd till avgiften på härbärke även om egen inkomst funnits. Vid boende på inackorderingshem kan den del av egenavgiften som utgör boendekostnad ge rätt till bostadsbidrag.

Avgift vid sjukhusvård

Patientens egenavgift vid sjukhusvård utgör avgift för kost och logi och ryms delvis inom försörjningsstödet kostnadspost för mat. Mellanskillnaden, patientavgiften reducerad med matpengar för samma antal dagar, beviljas i form av **vårdkostnad**.

Nödprövning och akut bistånd

Med hänvisning till kommunens yttersta ansvar ska en så kallad nödprövning göras om en sökande hävdar att nödsituation föreligger. Ekonomiskt bistånd till akuta behov för livsuppehållet kan beviljas efter individuell prövning. Vid bedömningen ska hänsyn tas till om det finns barn i hushållet, och deras situation ska särskilt uppmärksammas. Föräldrar ska i detta sammanhang informeras om det ekonomiska ansvar föräldraskapet innebär och utgångspunkten att de som inom ramen för sin förmåga och ekonomiska resurser har huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnet.

Vid avslag på försörjningsstöd

Om den sökande inte bedöms uppfylla förutsättningarna för att vara berättigad till försörjningsstöd ska ett avslagsbeslut fattas. Som huvudregel avslås ansökan för hushållet som helhet.

Underhållsskyldighet gentemot övriga familjemedlemmar går före familjemedlemmarnas rätt till försörjningsstöd. En bedömning ska alltid göras om det i det enskilda fallet föreligger en akut nödsituation. **Efter bedömning i det enskilda fallet, kan den sökande ha rätt till reducerat försörjningsstöd i form av mat för att tillgodose livsuppehållet. Bistånd till hyra vid nödprövning ska beviljas mycket restriktivt och kan enbart beviljas av särskilt förordnad tjänsteman eller enhetschef.**

Sökande har haft tillräckliga inkomster

Situationer kan uppstå där den sökande har haft tillräckliga inkomster till sin försörjning, antingen egna inkomster eller tidigare beviljat försörjningsstöd, men har använt dem på annat sätt, tappat dem eller blivit bestulen och därför saknar medel till sitt uppehälle. Efter bedömning i det enskilda fallet kan extra bidrag tillfälligt beviljas för att tillgodose de mest nödvändiga behoven såsom exempelvis mat och bostad för att ge sökande möjlighet att reda upp den akuta situationen. Beslut om akut bistånd ska i möjligaste mån föregås av sedvanlig utredning. Kontoöversikt och kontoutdrag med aktuell kontoställning samt senaste månadens transaktioner ska uppvisas. Är tiden mycket knapp bör i vart fall följande överväganden göras:

Är det en akut nödsituation?

Finns barn i familjen?

Finns sjukdom hos sökande som skulle kunna förvärras om han eller hon inte får ekonomisk hjälp?

Har sökande medicinska eller sociala problem som medför svårigheter att ta eget ansvar för sin situation?

Känner sökande till socialtjänstens normer och beräkningsgrunder och har han eller hon tidigare fått information om dem?

Kan sökande få hjälp från underhållsskyldig?

Är behovet av ekonomisk hjälp återkommande trots egen försörjning?

Har tidigare bistånd uppenbart används till fel ändamål?

Akut bistånd till hushåll som regelmässigt har inkomster över försörjningsstödsnivå ska prövas **mycket** restriktivt och endast beviljas för att avvärja en akut nödsituation eller om den sökande bedöms vara förhindrad att själv ta ansvar för sin ekonomi och sin livssituation. Om behovet av akut bistånd är upprepat och det finns barn i hushållet ska särskilt uppmärksammas om behovet kan vara ett uttryck för att det kan finnas anledning till oro för barnens hälsa och utveckling.

Tappad plånbok är i första hand en försäkringsfråga. Kopia på polisanmälan begärs in tillsammans med kontoöversikt och aktuella kontoutdrag. Endast nödprövning görs. Sökande som upprepat tappar pengar eller blir bestulen ska informeras om hur han eller hon i fortsättningen kan förvara sina pengar så att inte samma situation uppstår igen. Om någon trots denna information tappar eller blir bestulen på sina pengar kan ansökan om bistånd avslås om det är uppenbart att fakta kring den beskrivna situationen inte är trovärdiga. Detta gäller även i andra fall då det är uppenbart att beskrivningen av en situation inte stämmer. Till personer som är förvirrade eller har ett pågående missbruk, och där socialtjänsten är förvissade om att beviljat bistånd inte går till rätt ändamål, kan

matlådor, matrekvisition eller hänvisning till speciell restaurang vara lämpligt bistånd. Denna möjlighet ska tillämpas restriktivt och det är viktigt att det inte leder till att socialtjänstsektressen till skydd för den enskilde bryts. I dessa situationer kan det också behövas hjälp till kontakt med hälso- och sjukvården.

Ogiltig frånvaro från kompetenshöjande verksamhet

När socialtjänsten anvisat den enskilde till kompetenshöjande verksamhet i enlighet med 4 kap 4 § SoL, såsom arbetssökarverksamhet eller SFI-studier, påverkas rätten till bistånd av ogiltig frånvaro. Den enskilde måste dock tydligt ha informerats om detta i förväg. En dags ogiltig frånvaro medför 100 kronors avdrag från månatlig norm, Två dagar medför 300 kronors avdrag, Tre dagar medför 500 kronors avdrag och Fyra dagar medför helt avslag på aktuell månads ansökan om försörjningsstöd inklusive boendekostnader.

Övrigt reducerat försörjningsstöd

Om det är uppenbart att den enskilde inte har vissa kostnader som ingår i försörjningsstödet eller att denne inte använder biståndet till avsett ändamål, exempelvis vid aktivt missbruk, kan försörjningsstödet reduceras med kostnaderna för detta.

Personer som tillfälligt vistas i kommunen

En medellös person som tillfälligt vistas i kommunen kan i en akut situation beviljas bistånd till enkel biljett till hemkommun inom Norden. För beviljande av biljett hem krävs ansökan av den enskilde. Efter ansökan kan matpengar för en dag beviljas om ankomsten till bostadsorten infaller på kvällstid. Om hemresan kan påbörjas först nästa dag kan nattlogi beviljas efter särskild prövning. I samråd med den enskilde kan hemkommunen kontaktas för att genomföra utredning.

Beslut som löper över flera månader

Ibland är det nödvändigt att fatta beslut som sträcker sig över flera månader, exempelvis gällande en omfattande tandvårdsbehandling. Rätten till ekonomiskt bistånd prövas månad för månad och när beslut fattas som gäller flera månader måste en omprövningsklausul ingå. Beslutet kan annars inte omprövas under perioden, t ex om omständigheterna som beslutet grundar sig på ändras. En sådan ändring skulle innebära att myndigheten ändrar ett för den enskilde gynnande beslut till hans eller hennes nackdel, vilket inte är tillåtet enligt förvaltningslagen (FL 27 §). Följande omprövningsklausul ska läggas till alla beslut som sträcker sig över mer än en månad: ”Vid väsentligt ändrade förhållanden av biståndsbehovet kan beslutet komma att omprövas”.

Utlandsvistelse

Huvudprincipen är att försörjningsstöd inte beviljas vid utlandsvistelse. Undantagsfall är bland annat en kortvarig, resa som varken påverkar försörjningen eller försämrar möjligheterna till framtida försörjning i Sverige. Det kan undantagsvis också finnas rätt till bistånd under vistelse utomlands, om det exempelvis är nödvändigt i samband med sjukdom.

3. Bistånd till livsföring i övrigt

I detta avsnitt ges riktlinjer för ändamål utöver försörjningsstödet som det enligt erfarenheten är vanligt att ansökan om ekonomiskt bistånd gäller. Ändamålen står i bokstavsordning. Vissa av ändamålen ingår vanligtvis i en skälig levnadsnivå om kostnaden är skälig och sökande i övrigt uppfyller förutsättningarna för försörjningsstöd. Det gäller löpande kostnader för läkarvård, medicin, barnomsorg och färdtjänst. När det gäller rätten till bistånd till övriga ändamål krävs särskilda förutsättningar. Utgångspunkten för bedömningen är vad en låginkomsttagare i allmänhet kan kosta på sig. En noggrann prövning ska ske av om behovet kan tillgodoses på annat sätt eller till lägre

kostnad. Den sökandes tidigare och väntade möjligheter att själv tillgodose behovet ska alltid beaktas vid prövningen.

Med **långvarigt bistandsbehov** menas de som varit berättigade eller som lever på nivå med aktuellt försörjningsstöd under **minst 6 sammanhängande månader**. Vid långvarigt behov påverkas hushållet av att under lång tid ha avstått från allt som inte är direkt nödvändigt. Särskilt stor påverkan kan detta ha på barn. Riksnormen bygger på beräkningar som inte inkluderar husdjur, gäster, presenter mm. Att leva på försörjningsstöd under en kort period kan skilja sig från att leva på försörjningsstöd under lång tid. Detta behöver inte betyda att person med lång bidragstid har större behov av bistånd. Individuella skillnader i behov, förmågan och tillgång till sociala nätverk har betydelse. Individuella behovsbedömningar är avgörande varför socialsekreterare kan besluta om bistånd till upp till 10 % av basbeloppet/hushåll/år och enhetschefen kan besluta om max 25 % av basbeloppet/hushåll/år.

Begravningskostnad

Begravningskostnader ska i första hand täckas av tillgångar i dödsboet eller genom försörjningsskyldigas, dvs. föräldrars och efterlevande makars/registrerade partners, inkomster eller tillgångar. Begravningskostnader går före alla andra kostnader som kan belasta dödsboet. Vid bedömning av försörjningsskyldigas betalningsförmåga prövas detta mot gällande norm för försörjningsstöd. Hänsyn ska tas till tillgångar exempelvis i form av försäkringar.

Begravningskostnader ska som huvudregel endast beviljas vid ansökan från dödsbodelägaren eller från den som är försörjningsskyldig för den avlidne. Alla kända tillgångar som finns på dagen för dödsfallet avräknas direkt vid ansökan om begravningskostnad, även eventuell kommande skatteåterbäring. Som huvudregel ska kända inestående inkomster inte förskottas utan sökande får begära avbetalning hos begravningsbyrån. Återkrav ska upprättas mot tillgångar som kan visa sig senare. För begravning beviljas maximalt 50 % av gällande prisbasbelopp för skäliga faktiska kostnader som ska styrkas. Beviljat bistånd kan återkrävas enligt SoL 9 kap. 2 §, första stycket.

Kostnadsposter som godkänns är: Grundtjänster från begravningsbyrå (riktvärde ca 25 % av basbeloppet), dvs. begravningsbyråns arvode, kista med enkel dekoration, bisättning (i bisättningen ingår normalt svepning och kistläggning, utkörning av kista till bårhus, bärare vid bisättning och transport av kistan till kyrkogårdsförvaltningens kapell) urna samt representant vid begravningen. Gravsten/ inskription på befintlig gravsten (riktvärde ca 15 % av basbeloppet)

Dödsannons 70 mm. Officiant vid borgerlig begravning

Bistånd beviljas inte för kostnader som tillgodoses inom ramen för begravningsavgiften, dvs. förvaring av kista hos kyrkogårdsförvaltningen, lokal med eller utan religiösa symboler för begravningsceremoni, kremering, gravöppning, gravplats för kista eller urna under 25 år, gravsättning, alternativt spridning eller nedgrävning av aska i minneslund, samt transport av kista från begravningsceremonin. Kostnad för balsamering godtas inte. De anhöriga kan alltid välja att begära

balsamering, men får då även betala kostnaden. Om balsamering är nödvändig på grund av att kroppen ligger längre än 14 dagar på bårhuset kan läkare besluta om att balsamering måste göras och i dessa fall ansvarar landstinget för kostnaden. Oftast räcker det dock med kylförvaring. Rätten till bistånd omfattar kostnader som är nödvändiga för att begrava den avlidne på bostadsorten. Merkostnader för att begrava den avlidne på annan ort i eller utanför Sverige ingår inte i rätten till bistånd. Även om begravningen sker utomlands ska som huvudregel de faktiska kostnaderna styrkas. Kostnader som överstiger den kostnad som skulle ha beviljats om begravningen ägt rum på hemorten godtas inte. Kostnader för hemtransport vid dödsfall utomlands beviljas inte. Om en svensk resenär avlider på utlandsresan är det antingen personens hem- eller reseförsäkring, eller de anhöriga, som får betala kostnaden för transport av den avlidna till Sverige. Om försäkring saknas och anhöriga inte har ekonomisk möjlighet att betala för hemtransport, ordnar ambassaden en enkel och värdig begravning utomlands.

Diskmaskin och tvättmaskin

Bistånd till diskmaskin beviljas endast om det finns ett medicinskt behov som är styrkt med läkarintyg och behovet inte kan tillgodoses genom exempelvis handikappersättning, att det finns annan boende i hushållet eller genom hemtjänst.

Bistånd till tvättmaskin beviljas enbart när tillgång till tvättmaskin helt saknas eller när mycket särskilda skäl gör att tvättstuga inte kan tillgodose behoven (läkarintyg krävs). I de allra flesta former av hyreskontrakt ingår någon form av tillgång till tvättmaskin och den sökande ska i första hand hänvisas till hyresvärden.

Flyttkostnader

Bistånd kan beviljas till sökande som har försörjningsstöd eller inkomster i motsvarande nivå om behovet av att flytta är motiverat av hälsoskäl eller sociala omständigheter som att sökandes möjligheter att bli självförsörjande genom flytten skulle öka eller att flytten skulle medföra att sökandes boendekostnader skulle minska. Vid flytt till annan ort av arbetsmarknadsskäl ska även utredas om behovet kan tillgodoses genom bidrag från Arbetsförmedlingen. Kostnad beviljas för hyra av släpkärra eller mindre lastbil inklusive kostnader för bensin och försäkring mot uppvisande av kvitto. Endast om särskilda skäl finns godtas anlitan av flyttfirma. Bistånd till kostnad för flyttning utanför Norden beviljas inte. Bistånd kan även vid behov beviljas till kostnader för flyttning av abonnemang för telefon. I samband med att bistånd till flyttkostnad beviljas ska den sökande styrka att den gamla bostaden har sagts upp.

Färdtjänstavgift

För färdtjänst beviljas som huvudregel grundavgiften. SL-kort beviljas inte samtidigt. Bistånd till avgift för riksfärdtjänst ska bedömas på samma sätt som kostnad för andra resor som inte är lokala.

Avgifter för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg

Bistånd till avgift för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg (årskurs 1-3) och öppen fritidsverksamhet (årskurs 4-6) bevilja inte då avgiften kan tas bort av avgiftshandläggare efter intyg från socialsekreterare.

Glasögon

Bistånd till livsföring i övrigt med stöd av 4 kap. 1 och 2 §§ SoL

Synen är ett viktigt sinnesorgan och används för dagliga aktiviteter, samt är en förutsättning för att vi ska kunna leva ett självständigt liv. En bra syn är förknippad med god livskvalité.

Studier har visat att 59 % av Sveriges befolkning behöver någon typ av korrektion.

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till skäligen kostnader för glasögon om behovet styrks av legitimerad optiker eller läkare. Biståndet bör beviljas den som har rätt till försörjningsstöd och som under de senaste sex månaderna levit på försörjningsstödsnivån och inte bedöms bli självförsörjande inom två månader.

Om den vuxnes synskärpa är högre än 0.5 (körkortsgrens) och beror på enklare synfel (åldersrelaterad) som kan korrigeras med plusglas bedöms behovet kunna tillgodoses med glasögon som saluförs i butiker så som, apotek, bensinmackar mm. Barn som genomgått synundersökning och rekommenderats glasögon av optiker eller läkare ska beviljas glasögon utprovade hos optiker.

Bistånd kan beviljas för:

Synundersökning hos optiker med max 1 % av gällande prisbasbelopp

Hårdhetsbehandling, ett skikt som läggs på glasen för att göra dem reptåliga och motverkar förslitningar med max 2 % av gällande prisbasbelopp.

Bågar med max 2 % av gällande prisbasbelopp

Progressiva glas 2 % av gällande prisbasbelopp/glas

Enstyrkeglas med max 1 % av gällande prisbasbelopp/glas

Bifokala glas 2 % av gällande prisbasbelopp/glas

Trifokala glas 3 % av gällande prisbasbelopp/glas

Egenavgift vid glasögon-/linsstöd från landstinget. Vid en del medicinska orsaker är linser ett bättre val än glasögon och bekostats därför delvis av landstinget.

Finns det hos försäljaren paketpris som är billigare ska bistånd beviljas endast i nivå med paketpriset.

Bistånd beviljas inte för:

Linser till vuxna

Intagna inom Kriminalvården, då deras behov av glasögon ska tillgodoses av kriminalvården.

Nyanskaffning för korrigerande som är mindre än 0,25.

Vid bedömningen av vad som är skäligen kostnader för synhjälpmedel bör utgångspunkten vara vad en självförsörjande låginkomsttagare på orten har möjlighet att kosta på sig. I detta sammanhang anses synavvikelse på +/- 0,25 vara försumbara, då den enskilda kan ha svårt att avgöra om en sådan korrigerande gör någon skillnad. Det har konstaterats att flera synundersökningar på samma personer kan ge individuella avvikelser med +/- 0,25.

Barnperspektivet

Otillräcklig synstimulering kommer inte att ge en normal synutveckling. Vid åtta till tio årsåldrar är synsystemet inte längre påverkningsbart. Barn som är okorrigerade och som behöver glasögon riskerar att få koncentrationssvårigheter, huvudvärk och trötthet. Därför ska barns behov av glasögon alltid beaktas. Vid bedömning av behov av linser ska barns aktiviteter beaktas.

Kostnadsförslag och utredning som styrker behovet av synhjälpmedel

Av utredningen ska det framgå den enskildes synproblem/symptom för att behovet av glasögon ska kunna bedömas. Vid nyanskaffning ska det framgå om synen förändrats sedan senaste ordination i form av synstatus samt den nya ordinationen med styrkor. Dessutom behövs optikers motivering till den nya ordinationen, dvs. vilka synproblem/symptom kommer de nya glasögonen att avhjälpa.

Socialförvaltningen ska tillhandahålla förslag till underlag som styrker behovet av synhjälpmedel och som ger nödvändig information om föreslagen kostnad.

Hemtjänstavgift

Ekonomiskt bistånd beviljas inte till kostnaden för hemtjänstavgift. Den enskilde ska alltid ha ett skäligt belopp kvar till sina utgifter efter det att hyra och hemtjänstavgift betalats, s.k. förbehållsbelopp. Om en person som betalar hemtjänstavgift ansöker om bistånd till glasögon eller tandvård ska de i första hand uppmanas att ansöka om nedsättning av hemtjänstavgiften. Görs beräkning för bedömning av bistånd till annan utgift som ingår i begreppet skälig levnadsnivå utgör hemtjänstavgiften en godkänd kostnad i den ekonomiska beräkningen.

Hemutrustning

Komplettering

Bistånd till löpande komplettering och reparation av befintlig hemutrustning beviljas vid behov till sökande med mer än 6 månaders behov av försörjningsstöd. Prövning av behovet ska göras i förhållande till vad som kan anses vara skälig levnadsnivå och vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att kosta på sig. Som normal utrustning i hem räknas radio, TV, dator med internetuppkoppling och dammsugare. En utredning ska göras av när behovet har uppstått och om behovet hade kunnat tillgodoses vid tidpunkten när det uppkom och om behovet kan tillgodoses på annat sätt. Bistånd till TV beviljas med upp till 4 % av ett prisbasbelopp, dator med 6 %. Vid bedömning av behov av dator bör hänsyn särskilt tas till behov hos barn och ungdomar som går i skolan, vilket kan innebära att biståndet beviljas även efter en kortare tids biståndsbehov om behovet framöver bedöms som långvarigt.

Grundutrustning

Bistånd till grundutrustning ska bedömas mer restriktivt och beviljas endast om det finns särskilda skäl eller om behovet är akut och inte kan tillgodoses på annat sätt. För att kunna bedöma behovet ska hembesök göras för att bedöma behovet. Följande ska övervägas:

1. Är behovet akut och nödvändigt för att sökande med kort varsel ska kunna flytta in i en anvisad bostad?
2. Kommer sökande att inom rimlig tid själv kunna skaffa sig eller komplettera en hemutrustning?
3. Vilka möjligheter har sökande haft att spara till eller planera för boende och hemutrustning?
4. Om behovet av bistånd är föranlett av en orsak som kan täckas av hemförsäkring

ska detta alltid prövas i första hand.

5. När det gäller barnfamiljer ska beaktas om särskilt behov finns hos barnen

6. Vilken hjälp kan den sökande få av nätverket?

Unga människor som flyttar hemifrån ska normalt inte kunna få bistånd av samhället till grundutrustning. Flyktingar eller utländska medborgare som fått uppehållstillstånd på grund av anknytning till flykting, ska hänvisas att ansöka om hemutrustningslån hos CSN.

Utbudet på secondhand-marknaden rekommenderas som ett alternativ. För barnfamiljer kan det även bli aktuellt med bistånd till möbler i vardagsrum. Biståndet avser i så fall sittplatser, bord, gardiner och matta och kan beviljas med 15 % av basbeloppet.

Begränsad grundutrustning

Begränsad hemutrustning beviljas vid behov personer som har tillfälligt behov av försörjningsstöd men inte kan vänta med inköp tills de har egen inkomst. Biståndet syftar till att den sökande ska kunna ta en lägenhet i besittning och innefattar möbler i kök och sovrum samt husgeråd. Begränsad hemutrustning består av säng, lampor, köksbord och köksstolar. Beviljas för 1 vuxen med 8 % av basbeloppet, för 2 vuxna med 12 % av basbeloppet och med 3 % av basbeloppet per barn. Husgeråd består av köksredskap, städartiklar, sängutrustning, handdukar etc. Beviljas för 1 vuxen med 10 % av basbeloppet och för varje ytterligare person i hushållet med 4 % av basbeloppet.

Hel grundutrustning

Avser en mer omfattande grundutrustning som ska användas under lång tid. Beviljas endast till personer som inte inom överskådlig tid kommer att kunna förbättra sina inkomster och själva bekosta en grundutrustning t ex personer med mycket svåra psykosociala problem eller äldre med låg eller ingen pension. Hel grundutrustning består av möbler till kök, sovrum och vardagsrum. Dessutom av lampor, husgeråd, sängutrustning, handdukar och mattor samt städartiklar och dammsugare, TV och radio. Beviljas för 1 vuxen med 40 % av basbeloppet, för 2 vuxna med 50 % av basbeloppet och för varje ytterligare person i hushållet med 10 % av basbeloppet.

Juridiska kostnader och stämpelavgifter

Advokatkostnader

I första hand ska den sökande utnyttja det rättskydd som ingår i hemförsäkringen. Detta rättskydd gäller t ex för tvister angående vårdnad och underhåll men inte för tvister som rör

äktenskapsskillnad, upplösning av samboförhållanden eller bodelning. I vissa fall kan rättshjälp från staten beviljas om det finns behov av mer omfattande insatser av juridiskt ombud. Hjälpen prövas utifrån den enskildes ekonomi och är begränsad. Ekonomiskt bistånd kan beviljas till självrisken vid rättsskydd och till den kostnad som tillkommer sökande vid statlig rättshjälp om målet gäller familjerättsliga ärenden. Bistånd i övrigt till advokatkostnader beviljas endast om det av sociala skäl är mycket viktigt att en person får behålla sin bostad.

Stämpelavgifter och ID-handlingar

Huvudregeln är att bistånd till stämpelavgifter inte beviljas. Undantag kan göras i enskilda fall om det är viktigt att en äktenskapsskillnad eller bodelning genomförs. Kostnader i samband med ansökan om svenskt medborgarskap beviljas inte. Kostnader för pass beviljas som huvudregel inte. Migrationsverkets avgifter för ansökan om uppehålls- och/ eller arbetstillstånd beviljas inte eftersom skyddsbehövande och sökande av humanitära skäl inte behöver betala för det. För asylsökande i Sverige och för make, make eller sambo samt barn under 18 år som vill återförenas med en utlänning som har fått uppehållstillstånd som skyddsbehövande eller av humanitära skäl tas ingen avgift ut. Flera stora medborgargrupper och vissa studerande är också undantagna från avgift.

ID-kort

Bistånd till införskaffande av ID-kort kan beviljas för den som har behov av försörjningsstöd i mer än tre månader, alternativt kommer att leva i nivå med norm och som saknar någon form av ID-handling. För nyanlända flyktingar är det också ofta aktuellt att direkt vid mottagandet få hjälp med bistånd till ID-kort.

Kläder och skor utöver vad som ingår i försörjningsstödet

Klädutrustning inför institutionsvistelse

Extra bidrag till kläder och skor beviljas som huvudregel inte. Sökande som placeras för vård eller behandling kan vid akut behov av klädustrustning få bistånd till kläder och skor inom försörjningsstödet ram utbetalt i en klumpsumma för 2-4 månader framåt, vilket därefter justeras med normposten för motsvarande tid. Löpande komplettering av kläd- och skoutrustning beviljas därefter som en del av försörjningsstödet.

Behov av särskilda kläder eller skor

Här avses engångskostnader för specialbeställda kläder eller skor som inte täcks av handikappersättning. Alla normala utgifter för kläder och skor ingår i normen. Ansökan ska prövas

utifrån detta och eventuellt bistånd endast ges till merkostnader. Större viktuppgång eller nedgång kan påverka behovet av kompletterande bistånd till kläder och kan vid **mycket stor uppgång eller nedgång på kort tid** beviljas upp till maximalt 4 gånger månadsnorm.

Vid bistånd till ortopediska skor eller skoinlägg krävs läkarintyg. Två par ortopediska skor kan beviljas årligen.

Läkarvård och medicinkostnad

Omfattar avgift vid läkarbesök och läkarföreskriven medicin och behandling som ingår i högkostnadsskyddet. Biståndet kan omfatta t ex besök hos distriktssköterska, sjukgymnast, psykolog eller annan öppenvårdsbehandling. Endast kostnader för av staten rabatterade läkemedel ska godkännas. Kostnad för faktureringsavgift godkänns inte.

Kostnader för naprapatbehandling/ kiropraktor kan beviljas om behovet av naprapat är ordinerat av läkare om behovet inte kan tillgodoses genom någon behandling som omfattas av högkostnadsskyddet. Kostnader för naprapat/ kiropraktor behandlingen kan beviljas för upp till 7 behandlingar per år.

Magasineringskostnad

Bistånd till kostnad för magasinering av **bohag ska beviljas restriktivt, men** kan beviljas den som har löpande försörjningsstöd om den sökande inom 6 månader kommer att få en ny bostad. Beslutet ska tidsbegränsas och omprövas vid behov. Det är den enskilde som ska stå för kontraktet gentemot magasineringsfirman. Bedömningen ska även grunda sig på bohagets skick och storlek samt om kostnaderna för magasineringen överstiger kostnaden för nyanskaffning av bohag.

Psykoterapikostnader mm

Psykoterapi är sjukvårdshuvudmannens ansvar. Huvudprincipen är därför att bistånd till kostnad för psykoterapi inte ska beviljas. Den som söker sådant bistånd ska hänvisas till vårdcentral eller närmaste öppna psykiatriska mottagning. Undantag kan göras för den som i en *krissituation* har behov av terapeutiska samtal och inte omedelbart kan erbjudas detta genom landstinget. Det ska stå klart att behovet är akut och att det kan få svåra konsekvenser för den enskilde om det inte tillgodoses. Dessa förhållanden ska vara styrkta med läkarintyg. Bistånd kan i dessa fall beviljas i form av ett begränsat antal behandlingar hos legitimerad psykoterapeut tills dess landstinget kan överta ansvaret för behandlingen. Besked ska inhämtas från landstinget om när övertagande kan ske, varvid även kostnadsfrågan tas upp.

Behandling av spelberoende, etc.

Det är landstingets ansvar att vårda sådana yttringar av psykisk ohälsa som kan ge upphov till olika former av beroenden och missbruk som inte avser alkohol eller drogmissbruk såsom exempelvis spelmissbruk, matmissbruk, köpmisbruk och sexmissbruk. Huvudregeln är att bistånd till sådan kostnad inte beviljas.

Reparationskostnader

Kostnader för reparation p.g.a. onormalt slitage eller skadegörelse i hyreslägenhet som inte ingår i fastighetsägarens planerade reparationer. Bistånd ska prövas mycket restriktivt och endast beviljas om kostnaden utgör ett hinder för den sökande att genomföra en flyttning. Flyttningen ska vara motiverad av medicinska och/eller sociala skäl.

Resor

SL-kort

SL-kort kan beviljas som försörjningsstöd med stöd av 4 kap 1 och 3 §§ SoL till arbetsresor, arbetsökarresor och resor till SFI eller liknande när avståndet överstiger 4 km. Beroende på hur frekvent behovet av resor är kan bidrag beviljas antingen till enstaka biljetter eller till månadskort. Kostnaden för nödvändigt antal enstaka resor ska jämföras med kostnaden för månadskort och det billigaste alternativet ska väljas.

SL-kort kan även beviljas som livsföring i övrigt med stöd av 4 kap 1 och 2 §§ SoL för sökande som erhållit försörjningsstöd under en sammanhängande period av tre månader bakåt i tiden, eller som vid en ansökan dessförinnan bedöms komma att ha ett långvarigt biståndsbehov. Behovet ska bedömas individuellt utifrån den enskildes behov för att uppnå en skälig levnadsnivå utifrån ett helhetsperspektiv där hänsyn tas till risk för socialt utanförskap. Vid månatliga ansökningar ska kvitto kunna uppvisas av betalt SL-kort för föregående månad.

I barnfamiljer anses barnperspektivet generellt ha beaktats om föräldern beviljas SL-kort eftersom den vuxne får ta med sig obegränsat antal barn under 7 år på vardagar och 6 barn under 12 år på helger. Den vuxnes SL-kort möjliggör alltså vissa utflykter med små barn.

Skolkort – SL

Skolkort hos SL för barn i grundskolan prövas och beviljas av skolan. Ekonomiskt bistånd till skolkort ska därför normalt inte beviljas. Undantag är vid flytt, då skolkort övergångsvis kan beviljas innan barnet hinner byta skola. Bistånd till SL-kort för gymnasieungdomar ska inte beviljas eftersom gymnasieelever i ungdomsgymnasiet vanligtvis erhåller SL-kort från skolan. I annat fall kan behovet tillgodoses genom det extra tillägg till studiebidraget som gymnasieungdomar i familjer med låga inkomster har rätt till.

Färdtjänst

(bistånd till livsföring i övrigt med stöd av 4 kap 1 och 2 §§ SoL)

Tillstånd till färdtjänst beviljas dem som på grund av funktionshinder, som inte endast är tillfälligt, har väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att resa med allmän kollektivtrafik. Högsta månadskostnaden är den samma som månadskort hos SL. Färdtjänst betraktas som fritidsresor och kan delvis ingå i riksnormens post för fritid. Bistånd kan beviljas med motsvarande kostnad för månadskort vid SL.

I Österåkers kommun finns särskilda kommunalt beslutade turbundna resor som beviljas med stöd av SoL och LSS främst till dem som har daglig verksamhet. Denna avgift bör ingå i begreppet livsföring i övrigt och därmed godkännas med den faktiska kostnaden.

Sjukvårdsresor

(försörjningsstöd med stöd av 4 kap 1 och 3 §§ SoL)

Skäliga resekostnader med allmänna kommunikationsmedel för att nödvändig vård, som är att hänföra till hälso- och sjukvården och som är sjukvårdshuvudmannens ansvar, ska kunna genomföras. Bistånd ska beviljas med de faktiska kostnaderna avseende allmänna kommunikationsmedel, med maxpriset för ett månadskort med allmänna kommunikationsmedel.

Personer som har färdtjänst ska beviljas sjukvårdsresa av vårdgivaren.

Resor till begravning

(Bistånd till livsföring i övrigt med stöd av 4 kap 1 och 2 §§ SoL)

Skäliga kostnader för resa inom Norden om den avlidne är nära anhörig och bosatt i Norden. Med anhörig menas make/maka, sambo, partner, förälder, barn och syskon. Underlag som styrker att en

anhöriga har avlidit ska lämnas i samband med ansökan. Kostnaden ska vara i nivå med vad en låginkomsttagare har råd till.

Umgängesresor

(Bistånd till livsföring i övrigt med stöd av 4 kap 1 och 2 §§ SoL))

Det primära ansvaret för resor i samband med umgänge ligger på den förälder som inte bor tillsammans med barnet. Den föräldern som barnet bor med ska dock ta del i kostnaderna efter vad som är skäligt med hänsyn till föräldrarnas förmåga och övriga omständigheter (6 kap. 15 b § första stycket FB). I normalfallet ska samma principer tillämpas som när underhållsbidrag till barn bestäms. En förälder som saknar förmåga att bidra till resekostnaderna är inte heller skyldig att göra det. För att det ska finnas en skyldighet att bidra till resekostnaderna ska barnet bo tillsammans med bara den ena föräldern. Om barnet bor i stort sett lika mycket hos var och en av föräldrarna, dvs. växelvis, är frågan inte aktuell. Skäliga kostnader för att en förälder ska kunna ha umgänge med sitt barn som bor på annan ort kan beviljas med minst en resa per månad. Reskostnaderna ska jämföras med vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att bekosta.

Föräldern som barnet bor tillsammans bör bekräfta umgänget. Ansökan om bistånd till umgängesresor utanför nordnorden prövas av socialnämnden.

Återföreningsresor

Bistånd till denna typ av resor beviljas inte utan synnerliga skäl och då endast avseende återförening av förälder och minderårigt barn som inte bor tillsammans med en vårdnadshavare. När Röda Korset beviljat hjälp till reskostnaden för barn som ska förenas med föräldrarna i Sverige kan bistånd beviljas till egenavgiften. Ansökan prövas av Socialnämnd.

Återvändningsresor

Utländska medborgare som kommit till Sverige som flyktingar kan söka återvändningsbidrag hos Migrationsverket. Bidraget ges dels i form av reskostnad, dels som en allmän schablon per person. Ibland önskar en person rekognosera i hemlandet innan eventuell återvandring. Inte heller i dessa fall ska kommunen gå in med ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen till reskostnad.

Rekreation

Huvudprincipen är att bistånd till rekreationsresor inte beviljas. För ensamstående vuxna ska biståndet prövas mycket restriktivt och endast ges när det finns mycket starka sociala eller

medicinska skäl för en resa till anhörig i rehabiliterande syfte. Rekreationsresa kan beviljas för barnfamiljer med särskilda behov som har haft försörjningsstöd minst 2 år och som inte beräknas bli självförsörjande inom överskådlig tid. Behovet ska prövas utifrån barnets behov av miljöombyte behov att träffa släkten/nätverket. Bedömning ska även göras huruvida behovet av rekreation kan tillgodoses genom lek och fritidsposten i riksnormen. Bistånd kan beviljas till skäligena kostnader för hyra av stuga eller liknade boende och resa till släktingar. Kostnaderna ska vara rimliga i förhållande till vad en barnfamilj med låga inkomster i allmänhet ha råd till. Bistånd till rekreationsresor utifrån barnperspektivet kan beviljas max vartannat år.

Lägerverksamhet för barn

Med utgångspunkt från barns behov kan bistånd beviljas till kostnad för exempelvis lägerverksamhet, idrottsresor eller kolonivistelse utanför skolans ram och som är en del av en organiserad fritidsverksamhet. Ansökan ska prövas utifrån barnets behov av stimulans och delaktighet i socialt sammanhang. Kostnaderna ska vara rimliga i förhållande till vad en barnfamilj med låga inkomster i allmänhet har råd till. Biståndet ska reduceras med beloppet för matpengar för motsvarande antal dagar när förtäring ingår i lägeravgiften.

Skulder

Bistånd till skulder som avbetalning på studielån eller banklån, kontokortskulder, privata skulder, etc. samt böter och underhållstöd beviljas inte. Om sökande p.g.a. skulder har dålig kontroll över sin ekonomi ska han eller hon erbjudas hjälp av budget- och skuldrådgivare. Undantag kan göras för hyresskuld i följande fall:

Skuld som uppstått under tid då sökande av godtagbara skäl inte haft egna inkomster som räckt till hyra. Om ansökan hade gjorts när hyresskulden uppkom hade han eller hon haft rätt till bistånd.

Då de sociala konsekvenserna för barnen i en familj skulle bli för stora vid eventuell avhysning.

För gamla och sjuka där alternativt boende inte går att ordna. Om eventuell avhysning riskerar medföra social utslagning och/eller försämrade möjligheter till egen försörjning.

Vid upprepade hyresskulder ska restriktivare bedömning göras.

För att undvika upprepning ska hushåll som beviljats bistånd till hyresskuld så långt det är möjligt följas upp. I samband med reglering av en hyresskuld i en barnfamilj ska en handlingsplan för hur uppföljningen ska genomföras upprättas tillsammans med den sökande. Det ska särskilt uppmärksammas om hyresskulderna kan vara ett uttryck för omsorgsvikt från föräldrarnas sida och om det därmed finns anledning till oro för barnens hälsa och utveckling. Beslut om bistånd till

livsföring i övrigt avseende hyresskuld, avseende max tre månadshyror, kan beslutas av enhetschefen för ekonomiskt bistånd. Hyresskulder överstigande tre månadshyror prövas av socialnämnden.

Undantag kan också göras för bistånd till skuld för *hushållsel* i de fall där avstängning medför alltför stora sociala konsekvenser för hushållet. Även i detta sammanhang ska barnets situation uppmärksammas särskilt. Skuld för avgift för förskoleverksamhet behandlas normalt som andra skulder. Den sökande har möjlighet att göra upp en avbetalningsplan med förvaltningen. Hotas ändå barnet av uppsägning från plats i förskoleverksamheten och det är viktigt att så inte sker ska ansvarig för förskoleverksamheten kontaktas. Har barnet av sociala skäl behov av platsen får den enligt skollagen inte sägas upp.

Spädbarnsutrustning

Den som en längre tid, minst 12 månader haft försörjningsstöd eller inkomster i nivå med normen kan beviljas bistånd till del av eller full grundutrustning för spädbarn. Biståndet prövas utifrån det faktiska behovet och sökandes egna möjligheter att skaffa nödvändig utrustning, exempelvis genom arv från större syskon eller lån av utrustning från anhöriga. Bistånd till hel spädbarnsutrustning beviljas med maximalt 11 % av basbeloppet (15% för tvillingar) och innefattar en grunduppsättning kläder, säng med sängutrustning och begagnad barnvagn. Kostnaden för barnvagn beräknas utgöra ungefär halva beloppet och kostnad för säng med utrustning ca en fjärdedel. Bistånd till begagnad sittvagn kan beviljas om behovet inte kan tillgodoses genom försäljning av befintlig liggvagn.

Tandvård

Bistånd till livsföring i övrigt med stöd av 4 kap 1 och 2 §§ SoL

Akut tandvård

Ekonomiskt bistånd utgår i första hand till akut tandvård. Om det framgår från tandvårdsräkning eller genom kontakt med behandlande tandläkare att tandvården var akut kan bistånd beviljas utan kostnadsförslag

Med akut tandvård avses:

- Symptomatiska behandlingar vid tandvärk.
- Behandling för att häva en infektion som givit upphov till subjektiva besvär.
- Primär omhändertagande av traumaskador.

Exempel på akut tandvård:

- Tandutdragning (extraktion) benämns som åtgärd 31 i tandvårdstaxan
- Upprensning av rotkanal (påbörjad rotbehandling för avhjälpande av tandvärk), benämns som åtgärd 91 i tandvårdstaxan.
- Tillfälliga fyllningar eller kronor, benämns som åtgärd 91 i tandvårdstaxan.
- Lagning av trasiga proteser som inte fungerar hjälpligt benämns som åtgärd 91 eller 76 i tandvårdstaxan.

Nödvändig tandvård

Med nödvändig tandvård menas vård i följande syfte:

- Uppnå objektiv godtagbar tuggförmåga.
- Uppnå sådan estetik att möjligheter att söka arbete och därmed bli självförsörjande inte försvåras
- På ett permanent sätt bota tandvärk och infektionstillstånd t ex slutföra rotbehandling och återställande av tanden med vanligt fyllnadsmaterial, behandling av tandlossning, laga sönderbitna tänder, laga kariesskadade tänder, där kariesangreppet har penetrerat emaljen, med vanligt fyllnadsmaterial.
- Minska risken för tandlossning och kariesskador med förebyggande vård t ex tandstensborttagning, fluorbehandling samt sjukdomsinformation för att hejda begynnande karies och tandlossning.

Bistånd till nödvändig tandvård kan beviljas personer:

- som under minst sex månader varit aktuell för försörjningsstöd eller
- som har haft och har inkomster i nivå med försörjningsstöd.

Följande ska beaktas:

- Kostnadsförslag ska infodras från tandläkare som är uppförd på försäkringskassans förteckning och som ämnar genomföra behandlingen.
- Beslut på förhandsprövning från försäkringskassa.
- Beslut från landstinget angående särskilt stöd för vissa grupper; personer med stort omvårdnadsbehov, fysiskt eller psykiskt funktionshinder eller personer som har behov av tandvård som ett led i en sjukdomsbehandling. (För ytterligare information kontakta tandvårdsenheten Stockholms Läns Landsting 08-737 33 41.)
- En individuell bedömning ska göras av den enskildes förmåga att fullfölja tandvårdsbehandlingen.

- Tidsaspekten ska vägas in. När kan sökande tänkas bli självförsörjande?
- Socialförvaltningens förtroendetandläkare ska konsulteras vid ansökningar som överstiger 25 % av basbeloppet.

I biståndet ingår:

- Kostnader för tandläkarens undersökning
- Kostnader för ett skriftligt kostnads- och behandlingsförslag
- Avgift för narkos eller annan motsvarande smärtlindring om behovet är styrkt med läkarintyg
- Kostnader för materiel och behandlingen.

Däremot ingår inte kostnader för uteblivet besök.

Besluten angående ekonomiskt bistånd till nödvändig tandvård ska alltid beviljas under förutsättning att den enskilde är berättigad till försörjningsstöd vid faktureringsstillfället.

Odontologisk nomenklatur som är bra att känna till:

Composti, fyllningsmaterial

Endodontisk behandling, rotbehandling

Extraktion, tandutdragning

Fluorbehandling, kariesförebyggande åtgärd

Implantat eller fixtur, skruv i käkbenet för att fästa krona eller bro.

Ostit, infektion på rotspetsen

Parodontit, tandlossning

Pulpan-pulpit, tandvärk pga. inflammation

Profylax, förebyggande åtgärd

Protetik, fast permanent protetik = bro eller krona. Avtagbar protetik = hel eller partiell protes

Om kostnad och omfattning är skäligt beviljas bistånd till den del av kostnaden som överstiger vad han eller hon själv kan betala med sitt normöverskott under 6 månader. I första hand ska den sökande dock hänvisas till avbetalning hos tandläkaren. Ett beslut om bistånd till tandvård sträcker sig ofta över flera månader men ska alltid tidsbegränsas. Rätten till ekonomiskt bistånd ska prövas månad för månad och när beslut fattas som löper över flera månader ska en omprövningsklausul alltid skrivas in i beslutet. ”Vid väsentligt ändrade förhållanden av biståndsbehovet kan beslutet komma att omprövas ” (Se avsnittet Beslut som löper över flera månader) Tandvård som utförts före ansökan ska inte beviljas utan betraktas som en skuld.

Tekniska hjälpmedel

Bistånd beviljas efter sedvanlig ekonomisk prövning till egenavgiften för läkarföreskrivna hjälpmedel som t ex hörapparat, batterier, etc. Prövning ska göras om behovet inte kan tillgodoses via landstinget eller försäkringskassan.

Telefonabonnemang

Bistånd till öppning av nytt telefonabonnemang beviljas endast hushåll med styrkt behov av stationär telefon. Mobiltelefon med telefonkort kan jämföras med och utgöra ett billigare alternativ till fast installation. I följande fall kan behov av stationär telefon motiveras:

Personer som på grund av ålder, sjukdom eller skada inte har förmåga att använda en mobiltelefon.

Fast telefoni är en förutsättning för att läkarföreskrivna tekniska hjälpmedel, som exempelvis trygghetslarm, ska kunna installeras.

Kostnader för telefoninstallation på grund av intensivövervakning med fotboja ska inte beviljas då detta bekostas av kriminalvårdsmyndigheten. Alla löpande kostnader för telefon ingår i riksnormen.

Depositionsavgift

För de hushåll enligt ovan som kan beviljas ekonomiskt bistånd till fast telefonabonnemang kan det bli nödvändigt att också bevilja bistånd till gammal skuld och till depositionsavgift om den sökande har akut behov av fast telefoni och inte inom rimlig tid kan reglera eventuell skuld och betala depositionsavgift. Depositionsavgiften betalas direkt av förvaltningen till teleleverantören. Det ska anges på beställningen av abonnemanget vem som betalt depositionsavgiften och vart den ska återbetalas. Om ny skuld uppkommer under tid som depositionen gäller kan teleleverantören ta ut depositionsavgiften för reglering av skulden. Det är därför viktigt att löpande följa dessa hushålls betalningar av telefonräkningarna.

4. Olika gruppers rätt till försörjningsstöd

Socialtjänstens möjligheter att ställa krav.

Vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd ingår prövning av om behoven kan tillgodoses på annat sätt. Av förarbetena till lagen framgår att den enskilde är skyldig att efter förmåga bidra till sin försörjning. Detta innebär bland annat att socialtjänsten kan kräva att arbetslösa som söker ekonomiskt bistånd aktivt söker arbete och deltar i insatser som bedöms främja möjligheterna att få arbete. Socialtjänsten kan även som en del i utredningen kräva att den enskilde deltar i praktik eller arbetsmarknadsåtgärd. Kraven på en arbetslös biståndssökande person kan ingå som ett led i prövningen antingen jämlikt 4 kap 1 § SoL eller jämlikt 4 kap 4 och 5 §§ SoL. Det är viktigt att det i utredning och beslut klargörs vilka lagrum som tillämpas.

4 kap 1 § SoL

Socialtjänsten kan som huvudregel kräva att en arbetslös person står till arbetsmarknadens förfogande på heltid och att denne tar anvisat arbete. Den biståndssökande måste söka och ta varje lämpligt arbete. Ett arbete är enligt 11 § lagen om arbetslöshetsförsäkring lämpligt om

skälig hänsyn tagits till den sökandes förutsättningar för arbetet och andra personliga förhållanden. Att anställningsförmånerna är enligt kollektivavtal eller om sådant inte finns, i vart fall är skälig i förhållande till de förmåner arbetstagare med likvärdiga uppgifter får vid jämförliga företag och föreskrifter om förebyggande av ohälsa och olycksfall följs.

Att arbetet inte hänför sig till arbetsplats där det råder arbetskonflikt till följd av stridsåtgärder.

På den som arbetar deltid kan krav ställas på heltidsarbete, om det är möjligt att få. I kravet på den enskilde ingår också att denne deltar i insatser, exempelvis arbetsmarknadsutbildning, praktik eller arbetsrehabiliterande åtgärder för att höja sin kompetens och förbättra sina möjligheter att få ett arbete. Även grundutbildning i svenska och arbetssökarverksamheter räknas hit. Socialtjänsten kan som huvudregel inte kräva motprestation i form av oavlönad heltidssysselsättning som inte är att betrakta som arbete, arbetsmarknadspolitisk åtgärd, praktik eller kompetenshöjande åtgärd. Socialtjänsten kan dock ställa krav på deltagande i praktiskt arbete när det ingår som en tidsbegränsad del i en utredning och är motiverat utifrån den enskildes situation. Krav på deltagande i en viss aktivitet ska alltid föregås av en individuell bedömning av den biståndssökandes behov och förmåga.

De allmänna reglerna om möjligheten att ställa krav på biståndssökande kan inte i samma utsträckning användas för människor som har allvarliga missbruksproblem eller svår psykisk ohälsa. När det gäller personer som helt eller i stor utsträckning vägrar medverka i socialtjänstens arbete för

att utarbeta en handlingsplan så kan detta dock utgöra grund för att avslå ansökan om bistånd. Den enskild ska informeras om kravens innebörd och vad som blir konsekvensen om kraven inte följs. Det kan vara lämpligt med någon form av skriftlig bekräftelse på att sökande fått informationen. Detta bör dock inte göras i form av en överenskommelse. För all arbetsträning och praktik som sker med stöd av 4 kap 1 och 4 §§ SoL ska samverkan ske med arbetsförmedlingen, så att denna kompetens tas tillvara i bedömning om vad som är lämplig utformning.

4 kap 4 § SoL

I 4 kap 4 § socialtjänstlagen finns utvidgade möjligheter att ställa krav på personer som får försörjningsstöd och som inte etablerat sig på arbetsmarknaden att under viss tid delta i någon form av kompetenshöjande verksamhet. Verksamheten ska syfta till att utveckla den enskildes möjligheter att i framtiden försörja sig själv och innan beslut fattas ska socialsekreteraren samråda med arbetsförmedlingen.

Barnperspektiv

Med barn menas barn under 18 år som stadigvarande bor i hushållet eller som har umgänge i hushållet samt gymnasiestuderande t o m 21 år. I hushåll där det finns barn ska deras situation alltid uppmärksammas. När beslut rör barn ska särskilt beaktas hur föräldrar tillgodoser barnets behov och konsekvenserna för barnen alltid övervägas innan beslut fattas. Vid avslagsbeslut ska det dokumenteras hur föräldrarna har avsett att sörja för barnet. Utgångspunkten är alltid att föräldrarna inom ramen för sin förmåga och ekonomiska resurser har huvudansvaret för att tillgodose och säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnet. Barnperspektiv i socialt arbete handlar inte bara om pengar utan rymmer en mängd andra aspekter som t ex de insatser som syftar till att hjälpa föräldrarna att komma igång med ett arbete och därmed bli självförsörjande. Enligt 1 kap. 2 § och 3 kap. 5 § andra stycket SoL ska barnens situation uppmärksammas i varje utredning. Detta syftar till att stärka barnens ställning. Även om barnens bästa inte alltid är avgörande för vilket beslut som fattas, ska det alltid beaktas, utredas och redovisas.

Vid handläggning ska barns behov tillgodoses i enlighet med socialtjänstlagen och FN:s konvention om barns rättigheter. Vid långvarigt behov av ekonomiskt bistånd ska i samarbete med föräldrarna barns behov uppmärksammas. Detta görs genom att i utredningen dokumentera de behov som barnen har och hur föräldrarna avser att tillgodose behoven.

Med beaktande av barnens ålder och mognad och i samråd med föräldrarna ska handläggaren, vid långvarigt behov av ekonomiskt bistånd, tillfråga föräldrarna om deras barn ska få komma till tals i utredningen, genom att socialsekreteraren talar med barnet. Syfte är att utreda vilket bistånd som bäst tillgodoser barnens behov. Föräldrars önskemål ska beaktas och dokumenteras. I utredningen ska det

alltid framgå om familjen har kontakt med någon annan enhet inom socialförvaltningen och om det där gjorts en bedömning beträffande barnets behov som kan påverka behovet av ekonomiskt bistånd

Tolkning av barns bästa

Föräldraförsäkringen är tänkt att fungera som ett stöd för alla föräldrar att kombinera arbete med föräldraskapet. Den består av två förmåner, föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Tillfällig föräldrapenning kan man få när man behöver vara hemma med barnet under kortare perioder till exempel när barnet är sjukt. Föräldrapenning är den ersättning man får i samband med ett barns födelse eller adoption. Föräldrapenning kan betalas ut under högst 48 dagar per barn och vissa av dessa kan fördelas mellan vårdnadshavarna. Dagarna kan tas ut till dess att barnet fyllt åtta år eller slutat första klass. Under 90 dagar är föräldrapenningen lägsta nivån för alla. Om förälder önskar spara föräldrapenningsdagar kan föräldrapenningen till den lägsta nivå sparas tills barnet är sju år och nio månader eller tills dess att det är tre månader kvar av första klass. I övrigt gäller att den enskilda måste utnyttja alla de möjligheter som finns inom föräldraförsäkringen innan rätten till bistånd inträder.

I försörjningsstödet fritidspost anses vardagliga aktiviteter ingå som biobesök, läsning och motion mm. Barns behov av att göra det som de flesta barn kan göra t ex kolonivistelse, läger eller skolresa ska därför uppmärksammas. Ekonomiskt bistånd bör beviljas avseende kolonivistelse, läger eller skolresa för barn som lever i familjer med långvarigt biståndsbehov.

I allmänhet har barn i Österåkers kommun någon form av sportaktivitet. Den vanligtvis förekommande sportaktiviteten är fotboll och innebandy. Barnfamiljer med långvarigt biståndsbehov (12 månader) bör beviljas ekonomiskt bistånd till sportaktiviteter i kostnadsnivå med den årliga träningsavgiften och terminskostnad för fotboll, innebandy, simskola och musikskola som finns att tillgå inom kommunen. Socialförvaltningen kan bistå den enskilda att kartlägga om avgiften för förskole- och fritidshemstaxa är korrekt i förhållande till den enskildas ekonomiska förhållanden. Avgiften är inkomstrelaterad och med stöd av 8 kap. 2 § SoL får den inte sättas till en sådan nivå att behov av ekonomiskt bistånd uppstår. Socialförvaltningen ska hänvisa och bistå den enskilda att begära avgiftsnedsättning.

Tillgång till cykel ökar rörelsefriheten för barn och bedöms som en fritidsaktivitet i sig och underlättar för barn att delta i olika aktiviteter inom kommunen. Barnfamiljer med långvarigt biståndsbehov eller som levt på försörjningsstödnivå under minst tolv månader och som inte beräknas bli självförsörjande inom överskådlig tid, kan utifrån barnens behov beviljas ekonomiskt bistånd till inköp av en begagnad cykel. (Vid handläggning får aktuella annonser på t ex Blocket och utbudet i lokal secondhandaffär vara vägledande i prisnivå för begagnad cykel i gott skick.) Barnens hälsa ska särskilt uppmärksammas. Ekonomiskt bistånd för merkostnader, som inte täcks av socialförsäkringssystemet kan vara aktuellt för barn med olika funktionshinder eller sjukdom.

Kostnaderna bör beräknas till en högre nivå när barnet av medicinska skäl har behov av särskild kost som är dyrare enligt konsumentverkets beräkningar. Vid bedömningen av boendestorlek och boendekostnad bör hänsyn tas till barns behov av utrymme hos den förälder där barnet vistas under umgänge. Om det är en förutsättning för att förälder ska kunna ha umgänge med sitt barn ska försörjningsstöd beviljas för posterna livsmedel, fritid/lek och hygien.

Anmälningsskyldighet vid oro för barn

I alla lägen har anställda på socialförvaltningen en skyldighet enligt lag att vid oro för att ett barn kan fara illa överföra oro till den enhet som utreder barns behov av stöd enligt 14 kap 1 § Socialtjänstlagen.

Våld i nära relationer - ekonomi

Våldsutsatta kvinnor, män och deras barn ska erbjudas stöd och hjälp från socialtjänsten. Det är viktigt att uppmärksamma det behov av hjälp som kan finnas i samband med våld i nära relationer och i samband med hedersrelaterat våld. Vid bedömning av rätten till bistånd i form av exempelvis placering i skyddat boende får individens ekonomi inte avgöra om behövliga biståndsinsatser ska beviljas eller inte. Vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd ska däremot behovsbedömningen kompletteras med en ekonomisk prövning, dvs. om personen själv har inkomster eller tillgångar som kan tillgodose ekonomiska behov. I det akuta skedet är dock skyddsbehovet det primära och tillfälligt ekonomiskt bistånd kan beviljas utan sedvanlig prövning av den skyddsbehövandes egna ekonomiska förutsättningar. Att hänvisa till makars försörjningsskyldighet är olämpligt i det akuta skedet. Vid handläggning av ekonomiskt bistånd utgörs samhörigheten av hushållet och i samband med relationsvåld är det lämpligt att i stället lägga upp separata akter på de vuxna individerna.

När den enskilde beviljas skyddat boende ska socialtjänsten stå för kostnaden för insatsen. Vid eventuell ansökan om ekonomiskt bistånd kan dock försörjningsstödsnormen påverkas av utformningen av boendet – till exempel ingår vissa måltider eller livsmedel i vissa skyddade boenden, vilket kan minska ner på livsmedelsnormen.

Våld i nära relationer – övriga insatser

I Österåkers kommun har man valt att arbeta utifrån standardiserade bedömningsmetoderna FREDA, som arbetats fram av Socialstyrelsen. Arbetsgruppen för ekonomiskt bistånd har i Österåkers kommun ett särskilt ansvar att för vuxna personer utreda våld i nära relationer samt vid behov bevilja andra insatser än ekonomiskt bistånd, främst skyddat boende och stödinsats hos ATV (Alternativ Till Våld). Handläggningen görs utifrån de direktiv och rutiner som utifrån

ledningsgruppens uppdrag arbetas fram av en framtagen arbetsgrupp med representanter från alla enheter inom förvaltningen.

Efter den akuta fasen ska eventuell ansökan om fortsatt skyddat boende prövas inte bara gentemot möjligheten att flytta tillbaka till den egna bostaden utan även gentemot annat tillfälligt boende såsom vandrarhem eller hotellhem. En individuell bedömning ska också göras av den enskildes möjligheter att söka ny bostad i form av t ex andrahandskontrakt.

Handläggning av bistånd till arbetslösa

De allra flesta som har behov av försörjningsstöd saknar ett arbete. Många är arbetsföra och oförhindrade att börja arbeta direkt, men några har någon form av hinder som måste övervinnas för att de ska bli helt eller delvis arbetsföra.

Fokus ska ligga på att undanröja försörjningshindret. Det innebär att många arbetssökande kan vara aktuella för anvisning till kompetenshöjande verksamhet enligt 4 kap 4 § SoL i form av socialförvaltningens arbetssökarverksamhet, efter samråd med arbetsförmedlingen. Se avsnittet ”ogiltig frånvaro från kompetenshöjande verksamhet” för riktlinjer kring hur rätten till försörjningsstöd påverkas av deltagandet i anvisad arbetssökarverksamhet.

Vid den första kontakten (redan i eventuell rådgivningssituation innan inkommen ansökan) ska sökande informeras om att personer vars försörjning kommer att upphöra aktivt ska söka arbete från tidpunkten då de får vetskap om att deras försörjning ska upphöra. Den arbetssökande kommer vid en ansökan avkrävas att på ett trovärdigt sätt redogöra för de arbeten som han eller hon har sökt. På begäran ska sökande visa platsannonser, personliga brev, eventuella svar från arbetsgivare etc. Sökande ska vara inskriven på arbetsförmedlingen.

Om den arbetslöse har blivit arbetslös på grund av att denne har sagt upp sig själv är huvudprincipen att försörjningsstöd inte ska kompensera för den avstängning från arbetslöshetsersättning som det medför att säga upp sig på egen begäran. Om den arbetslöse i övrigt uppfyller förutsättningarna är denne berättigad till försörjningsstöd först från den dag rätten till arbetslöshetsersättning inträder. Om den sökande åberopar att denne har haft synnerliga skäl för att säga upp sig ska denne alltid uppmanas att i första hand försöka få avstängningen från arbetslöshetsersättning hävd. En bedömning ska alltid göras i det enskilda fallet. För personer som har sagt upp sig på egen begäran men inte har rätt till arbetslöshetsersättning gäller motsvarande princip, dvs. om den arbetslöse i övrigt uppfyller förutsättningarna är denne berättigad till försörjningsstöd först från den dag rätten till arbetslöshetsersättning skulle ha inträtt om denne hade omfattats av sådan ersättning.

Att stå till arbetsmarknadens förfogande

Den som är arbetslös och bedöms som arbetsför ska stå till arbetsmarknadens förfogande och söka arbete aktivt. Detta innebär att vara anmäld på arbetsförmedlingen och söka arbete inom pendlingsavstånd i hela Mälardalen (1,5 tim restid enkel riktning). Att man som arbetslös ska skriva in sig hos arbetsförmedlingen är allmänt känt i Sverige, varför även någon som söker ekonomiskt bistånd för första gången och varit arbetslös under senaste månaden normalt enbart är berättigad till bistånd om han eller hon varit inskriven på arbetsförmedlingen.

Krav ska ställas på att den arbetslöse som saknar försörjning ska söka vilket arbete som helst som han eller hon anses kunna klara av. Det kan även gälla tillfälliga och mindre kvalificerade arbeten som den sökande omgående ska kunna ta. Den som är arbetslös och söker försörjningsstöd ska erbjudas stöd i sitt arbetssökande genom strukturerade insatser från socialtjänsten för att öka anställningsbarheten. En utredning för att klargöra förutsättningarna för självförsörjning ska göras. Utifrån denna utredning görs en planering tillsammans med den enskilde och en tidsbegränsad handlingsplan ska upprättas. Av handlingsplanen ska framgå vilka krav på motprestationer socialtjänsten ställer för att försörjningsstöd ska kunna utgå. Socialtjänsten ska verka för att den arbetslöse aktivera egna resurser.

För att nå ett gott resultat för den enskilde är det viktigt att krav kombineras med aktiva och stödjande insatser. I arbetet ska stöd- och motivationssamtal ingå men även en skyldighet för den arbetslöse att redovisa sitt arbetssökande. Krav ska ställas på att den arbetslöse ska delta i arbetssökarverksamhet i enlighet med upprättad handlingsplan. Det är viktigt att den som deltar i arbetssökarverksamhet genom aktivt deltagande utnyttjar insatsens möjligheter. Erbjudandet innebär exempelvis att den arbetssökande får tillgång till datorer, handledare, coaching, svenskundervisning eller kompetenshöjande praktik. Handlingsplanen ska regelbundet följas upp och eventuella korrigeringar ska göras i samband med utvärderingen.

Om den enskilde inte bedöms uppfylla kraven för rätt till försörjningsstöd kan denne många gånger behöva mer stöd eller andra insatser. Den som uppmanas att delta i arbetssökarverksamhet, praktikplats, arbetsträning eller sysselsättning ska delta i detta. Om den enskilde inte bedöms uppfylla kraven att stå till arbetsmarknadens förfogande, exempelvis genom att inte söka arbete eller genom att vägra delta i exempelvis arbetspraktik eller arbetssökarverksamhet, påverkar detta rätten till försörjningsstöd för hela hushållet. Detsamma gäller vid frånvaro från aktivitet utan dokumenterat giltigt skäl. Vid frånvaro pga. sjukdom mer än fem dagar ska sjukdomen styrkas med läkarintyg. Efter 6 tillfällen med korttidsfrånvaro eller efter 4 veckors sjukskrivning ska ett rehabiliteringsarbete påbörjas. På motsvarande sätt ska sjukdom styrkas vid frånvaro för vård av sjukt barn. Skriftlig dokumentation ska alltid uppvisas beträffande besök hos läkare eller myndighet som hindrar deltagande i arbetssökarverksamheten. Ordinarie förskolas eventuella semesterstängning utgör inget hinder för att stå till arbetsmarknadens förfogande, eftersom föräldrarna alltid erbjuds plats på alternativ förskola.

Beträffande ledighet från arbetssökarverksamhet eller praktik i samband med helgdagar är det de av riksdagen beslutade helgdagarna som gäller. Den som studerar på SFI efter introduktionsperioden betraktas och registreras som arbetslös. Svenskstudierna är i dessa fall en av flera möjliga insatser för att öka den enskildes möjligheter till anställning. Samma krav på motprestationer ska ställas som för arbetslösa i övrigt enligt ovan, och den sökande ska när som helst vara beredd att avbryta kursen för att påbörja erbjudet arbete.

Unga arbetslösa

För rätt till försörjningsstöd till unga arbetslösa kan enligt 4 § ställas krav på deltagande i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som kommunen tillhandahåller.

Kravet och den kompetenshöjande insatsen ska vara tidsbegränsad och utformas i samråd med den unge och arbetsförmedlingen. Beslut enligt 4 kap. 4 § SoL går inte att överklaga med förvaltningsbesvär. Om den unge utan godtagbart skäl avböjer kompetenshöjande verksamhet eller uteblir från verksamheten kan försörjningsstöd avslås eller nedsättas enligt 4 kap. 5 § SoL. Beslut enligt 5 § går att överklaga med förvaltningsbesvär.

Arbetslösa med otillräcklig föräldrapenning

Barnet ska omgående anmälas till barnomsorgskön och bekräftelse på platsansökan ska visas upp. Så snart det är praktiskt möjligt ska den hemmavarande föräldern ställa sig till arbetsmarknadens förfogande. Detta innebär att så snart barnomsorgsplats erbjuds ska den accepteras. För tid efter det att barnomsorgsplats erhållits föreligger ingen rätt att vara föräldraledig viss tid. Lagen om föräldraledighet reglerar endast förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagar.

Kommunalt vårdnadsbidrag

Om en familj väljer att avstå från offentligt finansierad barnomsorg för att i stället söka vårdnadsbidrag ska det inte godtas som ett hinder för att stå till arbetsmarknadens förfogande på heltid.

Arbetslösa med otillräcklig A-kassa/Alfakassa

Bidragstagare som har ersättning från A-kassa eller Alfakassa riskerar att förlora denna ersättning om de deltar i kommunal aktivering. Det är olika regler som gäller beroende på vilken kassa det gäller. Den sökande måste ha fått ett godkännande från sin kassa, vilket ska styrkas med ett intyg, för att

kunna delta i av kommunen anordnad verksamhet. Konsekvensen av att annars ställa krav på att denna grupp ska delta i aktiviteter är att behovet av försörjningsstöd kan öka.

Arbetslösa med sociala och medicinska problem

Människor har i regel betydande resurser även då det finns problem av något slag. För att socialtjänsten ska ställa andra krav än de som ställs på arbetslösa enligt ovan, ska problematiken vara allvarlig och omfattande. Sådana skäl är allvarligt missbruk, svår psykisk ohälsa eller dokumenterad arbetsförmåga pga. sjukdom. Personer med denna problematik har oftast behov av insatser från andra enheter inom socialtjänsten eller från landstinget. För att vara berättigad till försörjningsstöd ska den enskilde medverka i planering i syfte att bli arbetsför eller medverka till att få annan ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet.

Sjukskrivna

För att arbetsförmåga vid sjukdom ska godkännas ska en person ha ett relevant läkarutlåtande som styrker oförmåga att arbeta eller delta i arbetssökaraktiviteter, helt eller delvis. Det är inte sjukdomen i sig som bedöms utan arbetsförmågan. Arbetslösa som är sjuka ska om det utifrån medicinsk utredning bedöms lämpligt erbjudas rehabiliterande insatser. Insatser ska erbjudas i form av samverkan med konsultläkare, vårdcentral, psykiatrimottagning och försäkringskassa. Den som varit sjukskriven mer än ett år ska ansöka om sjukersättning hos försäkringskassan. Om sjukdomen är av sådan art att sjukskrivande läkare bedömer att personen inte kommer att återfå arbetsförmågan inom överskådlig tid kan ansökan om sjukersättning göras tidigare. För att vara berättigad till försörjningsstöd ska personen medverka till behandling och rehabilitering i syfte att bli arbetsför. Arbetslösa som är sjukskrivna på deltid ska delta i arbetssökarverksamhet i förhållande till sjukskrivningens omfattning.

Personer med missbruksproblem

För biståndssökande med allvarliga missbruksproblem är oftast själva missbruket det största hindret till självförsörjning. En individuell bedömning måste göras av vilka krav som kan ställas på den enskilde individen, men ofta är det relevant att kräva någon form av medverkan i en behandlingsplan från landstingets beroendevård eller kommunens beroendemottagning, eftersom den sökande annars inte gör vad han eller hon kan för att bli självförsörjande. Missbruket och beroendeproblematiken kan likt vissa andra funktionshinder dock i sig försvåra den enskildes förmåga att medverka i uppgjord planering och en individanpassad handläggning och uppföljning krävs, ofta i samverkan med andra aktörer. Vägrar dessa personer helt eller i stor utsträckning att medverka i socialtjänstens arbete för att utarbeta en handlingsplan eller att göra en utredning så kan dock detta utgöra grund för

att reducera biståndet. Ett avslag ska inte referera till att den enskilde inte deltar i kommunens behandlingsplan, men däremot till att individen – i och med att vägra den behandlingsplanen eller annan likvärdig, inte gör vad han eller hon kan för att bli självförsörjande.

Det kan, om det bedöms lämpligt, ställas krav på att personer som visserligen har pågående missbruk, men som inte visar att de av medicinska skäl är arbetsoförmögna, deltar i arbetssökarverksamhet som förutsättning för rätt till ekonomiskt bistånd. Krav på deltagande i praktik eller arbetsträning enligt 4 kap 4 § SoL kan tillämpas på personer med lindrigare missbruksproblem men ska inte ersätta vård och behandling för missbruk. Däremot kan deltagandet vara förebyggande vid begynnande missbruk eller utgöra komplement till andra insatser mot missbruket. De krav som ställs ska vara relevanta och sakligt grundade på behov av kompetensutveckling. När det gäller personer med påvisbart pågående missbruk kan försörjningsstödet reduceras om det är uppenbart att biståndet inte används till avsett ändamål.

Personer med psykisk ohälsa

När det gäller personer med svår psykisk ohälsa och beteendemässiga störningar måste socialtjänsten först utreda de grundläggande problemen innan socialtjänsten tar ställning till hur socialtjänsten på bästa sätt kan stärka den enskildes framtida försörjningsförmåga. I arbetet med personer med svår psykisk ohälsa är det oftast nödvändigt att samverka med andra enheter inom förvaltningen och med landstinget. Liksom vad gäller personer med lindriga missbruksproblem kan socialtjänsten på personer med lindrigare psykiska problem ställa krav på deltagande i praktik eller arbetsträning enligt 4 kap 4 § SoL. Detta ska inte ersätta vård och behandling, men insatserna kan vara ett komplement eller ett led i rehabilitering. De krav som ställs ska vara relevanta och sakligt grundade på behov av kompetensutveckling.

Studerande

Vuxenstuderande

Utgångspunkten är att vuxenstuderande inte står till arbetsmarknadens förfogande och därför inte är berättigade till försörjningsstöd. Vuxenutbildning ska finansieras genom det statliga studiemedelssystemet eller med aktivitetsstöd via arbetsförmedlingen. Försörjningsstöd ska som huvudregel inte beviljas som studiefinansiering för reguljär utbildning eftersom detta kan medföra en inläsningseffekt. Detta genom att utbildningen blir ett mål i sig och den enskilde förlorar fokus på det primära målet självförsörjning genom arbete. Det snabbaste sättet till egen försörjning innebär ibland att individen får välja bort en önskad insats till förmån för ett enkelt arbete. Försörjningsstöd ska inte beviljas vid annat än korta tidsbegränsade kurser inom ramen för de insatser som erbjuds arbetslösa, där den sökande samtidigt söker arbete. Den sökande ska när som helst vara beredd att avbryta kursen för att påbörja erbjudet arbete. Om en person i undantagsfall, efter individuell

behovsprövning, beviljas ekonomiskt stöd av socialtjänsten för vuxenstudier ska denne ändå alltid söka studiemedlets bidragsdel.

Yrkesvux

Yrkesvux är en särskild arbetsmarknadspolitisk satsning på yrkesinriktade kurser på gymnasial nivå inom den kommunala vuxenutbildningen, och regeringen har infört ett utökat högre bidrag för denna utbildning inom ramen för studiemedlet. Arbetslösa med försörjningsstöd som i enlighet med upprättad handlingsplan påbörjar en kurs inom yrkesvux kan beviljas kompletterande försörjningsstöd. Den sökande måste uppbära studiemedlets bidrags- och lånedel samt eventuellt tilläggsbidrag för barn.

Kurslitteratur

Om ekonomiskt stöd ges av socialtjänsten för studier ingår även rimlig kostnad för böcker och annat studiematerial i biståndet. Möjligheten att inköpa begagnade läromedel ska undersökas och utgångspunkten ska vara vad studerande i allmänhet har möjlighet att bekosta.

Studerande under studieuppehåll

Socialtjänsten ska begära att studerande som under studieuppehåll behöver försörjningsstöd ska delta i arbetssökarverksamhet eller annan kompetenshöjande verksamhet. För att ha rätt till försörjningsstöd ska studerande kunna visa att de i god tid sökt feriearbete då inkomstbortfallet är en förutsebar situation som de kunnat planera inför. Studiemedlen ska täcka levnadsomkostnaderna under terminerna t.o.m. den dag terminen slutar enligt studiemedelsbeslutet. Först därefter inträder rätt till försörjningsstöd. Högskolestuderande har inget uppehåll mellan hösttermin och vårtermin och ska därför inte beviljas försörjningsstöd för studieuppehåll då. För övriga studerande kan reducerat försörjningsstöd till matpengar beviljas för studieuppehållet över jul och nyår. Inkomster från extraarbete som utbetalas under månaden innan studierna avslutas ska räknas som inkomst inför uträkning av behovet första biståndsmånaden. Den som väntar inkomst av arbete eller arbetslöshetsersättning ska beviljas försörjningsstöd mot återbetalning enligt 9 kap. 2 § socialtjänstlagen.

Ungdomar under 21 år som går i skolan

Föräldrarna har enligt föräldrabalken försörjningsskyldighet för ungdomar som går i skolan till dess den unge fyller tjuuguett år. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlig grundutbildning.

För ungdom som fyllt 18 år är föräldrarna underhållsskyldiga bara om den unge går i skolan. Gör den unge ett uppehåll i sin skolgång är föräldrarna inte underhållsskyldiga under uppehållet men underhållsskyldigheten träder in igen om barnet återupptar skolgången före 19års ålder. Ferier och tid då barnet på grund av sjukdom är förhindrad att delta i utbildningen anses i praxis utgöra tid då skolgång pågår. Underhållsskyldigheten upphör alltså inte under sommarlovet mellan två årskurser i gymnasieskolan.

I de fall föräldrarna har försörjningsplikt ska ungdomen räknas in som barn i hushållet om det inte finns särskilda skäl för att ungdomen ska ha bistånd som eget hushåll. **Flyktingungdomar som fyllt 18 år kan ibland välja att istället för gymnasiestudier börja läsa på SFI.** I dessa fall gäller samma regler som för övriga vuxna, och de ska hanteras som eget hushåll.

En förälders försörjningsskyldighet gentemot sin studerande ungdom innebär inte en skyldighet att betala faktiska kostnader för en ungdom som själv väljer att flytta hemifrån. Normalt fullföljer föräldern sin försörjningsskyldighet om ungdomen välkomnas att bo kvar och försörjas i föräldrahemmet. Det finns tillfällen när ungdomar som fyllt 18 år, men inte 21, bör beviljas försörjningsstöd för studier på ungdomsgymnasium utan att avkrävas att bo hemma med sina föräldrar. Detta kan vara när ungdomar är nyutflyttade från en långvarig familjehemsvistelse som socialnämnden beviljat utifrån bristande föräldraskap. I en individuell bedömning kan ungdomar då beviljas försörjningsstöd för studier på ungdomsgymnasium vid eget boende. Föräldern bör avkrävas ett belopp motsvarande försäkringskassans underhållsstöd.

Samma möjlighet till försörjningsstöd för studier på ungdomsgymnasium gäller för ensamkommande flyktingungdomar.

Ungdomar under 18 år som bor i stöd- eller träningsboende

Barn under 18 år som inte kan bo hemma utan erhåller boende genom socialtjänstens försorg utanför hemmet ska ha ett placeringsbeslut där även omsorgen om barnet tillgodoses genom placeringen. Barnets boende och omsorg tillgodoses i dessa fall annars av vårdnadshavaren. Kostnaderna för uppehållet ska då täckas av vårdkostnaden och inte genom försörjningsstöd.

Personer 65 år och äldre

Personer som är 65 år och äldre som ansöker om försörjningsstöd ska hänvisas till **Pensionsmyndigheten** för att ansöka om äldreförsörjningsstöd i stället. Om försörjningsstöd beviljas i avvaktan beslut hos **pensionsmyndigheten** ska det återsökas. Ansökan kan göras för specifika ändamål som tandvård, glasögon mm.

Flykting i kommunmottagande

Individer som nyligen fått uppehållstillstånd som flykting eller har nyligen flyttat till en anhörig i Sverige som har fått uppehållstillstånd som flykting för högst två år sedan kan omfattas av lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända och erhålla etableringsersättning (SFS 2010:401) som utbetalas av Försäkringskassan. I avvaktan på utbetalning av etableringsersättning eller vid låg ersättning är den enskilde berättigad till försörjningsstöd enligt norm. Arbetsförmedlare upprättar en etableringsplan tillsammans med den enskilde och vid eventuell ansökan om kompletterande försörjningsstöd är efterlevnad av etableringsplanen vad som berättigar den enskilde till bistånd, eftersom planen är framtagen för att så snabbt som möjligt hjälpa den enskilde ut på arbetsmarknaden och ut i självförsörjning. Normberäkning sker för hela hushållet. Handläggningen görs enligt förvaltningens särskilt upprättade rutin för målgruppen.

För personer som beviljats uppehållstillstånd av flyktingliknande skäl men inte omfattas av etableringen ansvarar socialnämnden på vanligt sätt för individuell bedömning av huruvida den enskilde gör allt han eller hon kan för att bli självförsörjande samt för upprättande av handlingsplan.

Företagare eller personer med fria yrken

Ekonomiskt bistånd beviljas inte till den som är egen företagare. Aktiebolag representerar en realiserbar tillgång liksom vissa handelsbolag och enskilda firmor. En del enskilda firmor representerar ingen tillgång och bedriver i princip ingen verksamhet. I dessa fall ska den sökande avregistrera firman hos bolagsverket och patent- och registreringsverket, alternativt skatteverket, skriva in sig på arbetsförmedlingen och ställa sig till arbetsmarknadens förfogande för att bli berättigad till ekonomiskt bistånd. Undantag kan göras om:

1. Företagaren har uppburit aktivitetsstöd från arbetsförmedlingen under 6 månader och det finns utsikter att företaget ger inkomster inom 3 månader.
2. Verksamheten i firman ger en viss inkomst och den sökande bedöms inte vara möjlig att placera på lönearbetsmarknaden inom överskådlig tid.
3. Sökande med fria yrken såsom exempelvis konstnärer, författare, artister, och frilansarbetare har ofta F-skattsedel eftersom detta är ett krav från deras uppdragsgivare. Deras ansökan om försörjningsstöd eller annat ekonomiskt bistånd ska prövas på samma sätt som för andra hel- eller deltidsarbetslösa och samma krav på motprestationer ska ställas.

Inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård

För personer inskrivna inom kriminalvården ska kriminalvårdsmyndigheten svara för alla kostnader under verkställighetstiden. För hyra och andra kostnader förknippade med eventuell bostad gäller i vissa fall särskilda regler. Sökandes möjlighet till inkomst från arbete inom kriminalvårdsanstalten ska

alltid utredas innan ekonomiskt bistånd beviljas. Personer som är häktade, inklusive de som genomgår rättspsykiatrisk undersökning, får häktesbidrag från kriminalvården och ska inte beviljas fickpengar. Personer som dömts till fängelsestraff har i princip rätt att omgående påbörja verkställigheten. Vid ansökan om försörjningsstöd i avvaktan fängelsestraff kan behovet tillgodoses genom att den sökande inställer sig hos kriminalvården. I samband med avslutning av kriminalvård ligger ansvaret för bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen på folkbokföringskommunen under en övergångsperiod (se 16 kap. 2 § SoL). En rimlig övergångsperiod kan vara ca 1 månad. Därefter har vistelsekommunen ansvaret.

Den som genomgår rättspsykiatrisk vård eller är omhändertagen enligt smittskyddslagen har rätt till ekonomiskt bistånd på samma villkor som personer inskrivna för vård inom socialtjänsten. Observera att dömda till rättspsykiatrisk vård har kvar rätten till sjukpenning, pension, bostadsbidrag, etc.

Hyreskostnad

Personer som är häktade har rätt till bistånd från socialtjänsten till hyra om inte behovet kan tillgodoses på annat sätt. En sedvanlig ekonomisk prövning ska alltid göras. Personer som är dömda till kriminalvård kan i vissa fall beviljas bistånd till hyra under verkställighetstiden. Vägledande vid prövning ska vara den sökandes hyresförhållande, straffets längd, egen förmåga att betala hyran eller del av hyran, samt rehabiliteringsaspekten.

Vid vårdtid på *högst 6 månader* kan ekonomiskt bistånd till hyra beviljas om det är olämpligt eller omöjligt att hyra ut lägenheten i andra hand. I fall den sökande hyr andrahandslägenhet eller inneboenderum kan bistånd beviljas om hyresrätten kvarstår efter frigivning. Om hyresavtal sägs upp kan det bli aktuellt med bistånd till kostnad för förvaring av bohaget. Denna kostnad bör ses i förhållande till kostnad för nyanskaffning av möbler och husgeråd i kombination med förvaring av en mindre del personligt lösöre. Vid vårdtid som *överstiger 6 månader* ska den sökande försöka få sin lägenhet uthyrd i andra hand eftersom bostad efter frigivning är betydelsefull för fortsatt rehabilitering. Den sökande bör även uppmanas att undersöka möjligheten att få ett ”tillgodohavande” hos hyresvärden eller bostadsförmedlingen. Under tid då sökande försöker ordna lägenhetsfrågan kan bistånd till hyran beviljas.

Intensivövervakning med elektronisk kontroll – s.k. Fotboja

Fotboja förekommer dels som påföljd vid korta straff och dels som ett led i frigivningsförberedelserna, s.k. IÖV-utsluss. Personer som avtjänar straff med fotboja jämställs med frivårdsklient och har exempelvis rätt att fortsätta uppbära eventuell pension eller sjukpenning, dock inte ersättning från A-kassa. Om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt har personen rätt till ekonomiskt bistånd från kommunen till sin försörjning under verkställigheten med fotboja. Om

verkställigheten med fotboja upphävs och övergår till anstaltsvård gäller i stället reglerna för inskrivna inom kriminalvården. Ekonomiskt bistånd till eventuella merkostnader på grund av intensivövervakningen, såsom avgifter, telefoninstallation eller resor till och från aktiviteter, ska inte beviljas då dessa bekostas av kriminalvårdsmyndigheten. Vid IÖV-utsluss är personen fortfarande inskrivna i anstalt och har inte rätt till ekonomiskt bistånd för sin försörjning, utan reglerna för inskrivna inom kriminalvården gäller.

Kontraktsvård

Kontraktsvård är ett alternativ till fängelse som innebär att den dömda får genomgå missbruksbehandling där kriminalvården och socialtjänsten upprättar en gemensam behandlingsplan. Kriminalvården har kostnadsansvaret för behandlingen fram till tänkt dag för villkorlig frigivning vilket i praktiken inträffar efter 2/3 av det alternativa fängelsestraffet. Vid behandling på institution står kriminalvården för alla kostnader till vårdgivaren i samband med placeringen såsom fickpengar, drogkontroller, sjukvårdskostnader, resor, klädustrustning, fritids- och sportutrustning och hygienartiklar. I dessa fall ska försörjningsstöd inte beviljas. Om behandlingen sker i öppenvård bekostar kriminalvården enbart den behandling och kontroll som följer av behandlingsplanen. Klientens behov av försörjningsstöd ska prövas av socialtjänsten.

Kontraktsvård är en påföljd och om klienten avbryter eller missköter den uppgjorda behandlingsplanen gäller i stället reglerna för inskrivna inom kriminalvården.

Samhällstjänst

Samhällstjänst är en dom till skyddstillsyn med föreskrift att utföra oavlönat arbete hos ideella föreningar, organisationer eller kyrkor och är ett alternativ till fängelse. Samhällstjänsten ska utföras under den dömdes fritid, t ex kvällar eller veckoslut, under kontroll av frivårdsmyndigheten. Den dömda kan behålla sitt ordinarie arbete, studier eller vara aktivt arbetssökande. Det faktum att en bidragssökande person är dömd till samhällstjänst ska inte påverka socialtjänstens krav på den sökande att stå till arbetsmarknadens förfogande på heltid, och t ex delta i praktik.

Inskrivna för vård eller behandling inom socialtjänsten

Personer som beviljas heldygnsvård eller behandling är berättigade till ekonomiskt bistånd på samma villkor som andra. Biståndet ska reduceras för kostnader den sökande inte har under vårdperioden. Gällande vilket bistånd som beviljas, se vidare under Försörjningsstöd, bistånd vid institutionsvistelse.

Reskostnader

Bistånd till resor i samband med institutionsvård, t ex för informationssamtal, in- och utskrivning på institutionen samt möten med socialsekreterare. Observera att vissa resor kan ingå i vårdavgiften, t ex resor till läkare eller tandläkare.

Utländska medborgare

En utländsk medborgare, med undantag från vissa EU-medborgare och deras anhöriga, får inte uppehålla sig i Sverige mer än tre månader från inresan utan att ha uppehållstillstånd. I de fall en biståndssökande vistas i landet mer än 3 månader utan uppehållstillstånd och inte heller har ansökt om uppehållstillstånd, har kommunen underrättelseskyldighet till polisen enligt 7 kap 1 § utlänningsförordningen. Skyldigheten inträder första gången en nämnd vidtar en åtgärd i ett ärende om socialtjänst. Underrättelseskyldigheten gäller inte personer som sökt men fått avslag på ansökan om uppehållstillstånd. Utländska medborgare med viseringsplikt ska ha uppehållstillstånd eller visum redan vid inresa. Om en svensk medborgare gifter sig med en medborgare från annat EU-land eller annat utomnordiskt land, ska denne ha sökt och beviljats uppehållstillstånd i Sverige innan inresa i landet. Detta krävs dock inte om medborgaren från annat EU-land själv uppfyller kriterierna för att ha uppehållsrätt genom t ex en anställning i Sverige, se avsnitt nedan.

Med uppehållstillstånd

Utländska medborgare med uppehålls- och arbetstillstånd i Sverige och som vistas här har samma rätt till bistånd som svenska medborgare. Utländsk medborgare som söker ekonomiskt bistånd ska alltid kunna uppvisa gällande beslut om uppehålls- och arbetstillstånd. Utländska medborgare med uppehållstillstånd för besök ska bedömas på samma sätt som utländska medborgare som befinner sig tillfälligt i landet. För utländsk medborgare utan viseringsplikt krävs denna typ av uppehållstillstånd efter tre månaders vistelse i Sverige. Utländska medborgare med viseringsplikt ska ha denna typ av uppehållstillstånd redan vid inresan. Studenter ska inte beviljas ekonomiskt bistånd annat än i undantagsfall, i en akut nödsituation. Uppehållstillståndet har beviljats under förutsättningen att försörjningen är tryggad under vistelsen i landet.

Utan uppehållstillstånd

Utländska medborgare som tillfälligt vistas i Sverige, t ex turister, affärsresande och säsongsarbetare ska vid ekonomiska problem i första hand hänvisas till det egna landets ambassad eller konsulat. I princip föreligger rätt till ekonomiskt bistånd enbart i en nödsituation och kommunen är skyldig att pröva biståndsbehovet i de fall behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Det yttersta ansvaret skulle i det enskilda fallet kunna ge den enskilde matpengar samt en biljett hem. Efter tre månaders vistelse

i Sverige inträder kravet på uppehållstillstånd och Socialnämnden bör uppmana en sådan sökande att vända sig till Migrationsverket.

Socialnämnden är skyldig att lämna ut uppgifter om en polismyndighet, Säkerhetspolisen, Migrationsverket, en migrationsdomstol, Migrationsöverdomstolen eller regeringen skulle begära det och uppgifterna behövs för att:

- avgöra ett ärende om uppehållstillstånd
- avgöra ett ärende om tredjelandsmedborgares ställning som varaktigt bosatt i Sverige
- verkställa ett beslut om avvisning eller utvisning.

Uppgiftsskyldigheten regleras i 17 kap. 1 § utlänningslagen (2005:716)

Papperslösa har sedan 1 juli 2013 rätt till viss hälso- och sjukvård enligt lag (2013:407) om hälso- och sjukvård till vissa utlänningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd.

Lagen ger papperslösa rätt till:

- hälso- och sjukvård och tandvård som inte kan anstå (skjutas upp, vänta)
- mödrahälsovård
- preventivmedelsrådgivning
- vård i samband med abort.

Asylsökande

Asylsökande ska alltid hänvisas till Migrationsverket som beviljar bistånd i form av dagersättning enligt lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA). Detta gäller oavsett om den asylsökande vistas på förläggning eller hos släkting i kommunen. Under den tid det tar att verkställa ett beslut om avvisning eller utvisning har en utlänning rätt att få fortsatt bistånd enligt LMA vilket kan innebära rätt till dagersättning och kostnad för boendet. Rätten till bistånd upphör först när utlänningen lämnar landet enligt 11 § punkt 2 LMA.

Kommunen ansvarar för gruppen ”Övriga som sökt uppehållstillstånd” i Sverige och omfattas av 1 § punkt 3 i lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA), d v s ”har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige och av särskilda skäl medgetts rätt att vistas här medan ansökan prövas”. Det är Migrationsverket som beslutar om detta, och beslutet ska visas upp av den sökande. Dessa personer beviljas dagersättning enligt LMA och det utbetalas av kommunen. Detta gäller även personer som tidigare haft uppehållstillstånd som upphört att gälla och som sökt nytt uppehållstillstånd. I de senare fallen kan det även bli aktuellt att bevilja hyra e.d. Dagersättningen ska täcka kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritidsaktiviteter, hygienartiklar och andra förbrukningsvaror. Dagersättningen ska även täcka utgifter för hälso- och sjukvård, tandvård samt läkemedel. Om särskilt angelägna behov uppstår kan särskilt bidrag lämnas till kostnader för vinterkläder, glasögon, kosttillskott,

handikapputrustning, spädbarnsutrustning och begravningskostnad. Bistånd som kommunen utger enligt LMA ska återsökas från staten. Undantag från ovanstående ska göras för barn under 18 år som bor hos vårdnadshavare med uppehållstillstånd. Dessa ska ges bistånd enligt socialtjänstlagen.

EU-medborgare

Allmän orientering

För en EU-medborgare gäller särskilda regler som innebär att kravet på uppehållstillstånd enligt utlänningslagen inte gäller för dem under vissa förutsättningar. Bestämmelser om uppehållsrätt, som reglerar EU-medborgares rätt att vistas i landet, finns i utlänningslagen och utlänningsförordningen. Reglerna om uppehållsrätt omfattar även medborgare från EES-länderna Island, Norge och Liechtenstein. Reglerna om uppehållsrätt omfattar dock inte medborgare från Schweiz, för vilka tidigare regler om uppehållstillstånd fortfarande gäller. Reglerna om uppehållsrätt är endast är tillämpliga på sådana EU- medborgare som reser till eller uppehåller sig i en annan medlemsstat än den de själva är medborgare i och därigenom utnyttjar den fria rörligheten. Svenska medborgare räknas med andra ord inte som EU-medborgare i det här sammanhanget.

Med uppehållsrätt avses en rätt för EU-medborgare och deras familjemedlemmar att vistas i Sverige mer än tre månader utan uppehållstillstånd under vissa förutsättningar. EU-medborgaren har uppehållsrätt om han eller hon är arbetstagare eller egen företagare i Sverige eller har kommit till Sverige för att söka arbete och har en verklig möjlighet att få en anställning eller är inskriven som studerande vid en erkänd utbildningsanstalt i Sverige och enligt en försäkran om detta har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning samt har en heltäckande sjukförsäkring för sig och sina familjemedlemmar som gäller i Sverige eller har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning och har en heltäckande sjukförsäkring för sig och familjemedlemmarna som gäller i Sverige eller är familjemedlem till en EU-medborgare med uppehållsrätt i Sverige

Med familjemedlem avses make/maka eller sambo. Med familjemedlem avses vidare släkting i rakt nedstigande led till EU-medborgare eller till hans eller hennes make eller sambo, om släktingen är under 21 år eller är beroende av dem för sin försörjning. Slutligen avses även släkting i rakt uppstigande led till EU-medborgare eller till hans eller hennes make eller sambo, om släktingen är beroende av dem för sin försörjning. En registrerad partner jämställs med make. Det ska noteras att familjemedlemmar inte behöver vara EU-medborgare för att ha uppehållsrätt. Om en svensk medborgare gifter sig med en medborgare från annat EU-land eller annat utomnordiskt land, ska denne dock ha sökt och beviljats uppehållstillstånd i Sverige innan inresa i landet. Detta krävs dock inte om medborgaren från annat EU-land själv uppfyller kriterierna för att ha uppehållsrätt exempelvis genom en anställning i Sverige. En EU-medborgare som har vistats lagligt i Sverige utan avbrott under minst fem år har permanent uppehållsrätt. Upphållsrätten finns så länge villkoren är uppfyllda.

Registrering och ansökan om uppehållskort

En EU-medborgare som har uppehållsrätt och som avser att stanna i Sverige under längre tid än tre månader ska enligt utlänningslagen registrera sig hos Migrationsverket. Registreringsskyldigheten gäller dock inte arbetssökande. En EU-medborgares familjemedlem som inte är EU-medborgare ska ansöka om uppehållskort hos Migrationsverket senast 3 månader efter ankomsten till Sverige. Ett bevis om registreringen och ett intyg om inlämnad ansökan om uppehållskort utfärdas omedelbart. Upphållskortet, som ska upprättas inom sex månader från ansökan, gäller i fem år från dagen för utfärdandet.

Ett bevis om registrering eller ett intyg om inlämnad ansökan om uppehållskort kan användas av EU-medborgaren vid en biståndsansökan som en presumtion för att han eller hon vid registreringen/ ansökan uppfyllde kraven för uppehållsrätt som t ex arbetstagare. Viktigt att komma ihåg är att uppehållsrätten existerar oavsett om EU-medborgaren har registrerat sig eller inte. Han eller hon vistas alltså inte olagligt i Sverige vid utebliven registrering. Så länge EU-medborgaren uppfyller villkoren för uppehållsrätt har han eller hon uppehållsrätt. Av samma skäl kan givetvis ett bevis om registrering alternativt ett uppehållskort inte per automatik anses visa att förutsättningarna för uppehållsrätt fortfarande är uppfyllda. De visar endast att EU-medborgaren vid tiden för anmälan/ ansökan uppfyllde villkoren. Registreringen/ uppehållskortet utgör alltså endast en presumtion på uppfyllda krav men socialsekreteraren måste alltid själv ta ställning i fråga om uppehållsrätt när den enskilde EU-medborgaren inkommer med en biståndsansökan. Följden av registreringsförfarandet/ ansökan hos Migrationsverket för den enskilde socialsekreteraren blir främst att han eller hon kan begära att få se registreringen eller ansökan om uppehållskort för att ta reda på vilken avsikt EU-medborgaren har haft med sin vistelse i Sverige liksom på vilken grund han eller hon anser sig ha uppehållsrätt. Registreringen respektive ansökan påverkar inte EU-medborgarens eller familjemedlemmens rätt att vistas i landet och kan inte heller uppställas som ett krav för rätt till bistånd.

Ytterligare en följd i sammanhanget är att respektive biståndshandläggare själv måste bedöma om en EU-medborgare vid tiden för ansökan om bistånd uppfyller villkoren för uppehållsrätt eller inte. Utgångspunkten vid socialtjänstens handläggning är att en EU-medborgare som har uppehållsrätt i Sverige ska behandlas på samma sätt som svenska medborgare. Vilken kategori av personer med uppehållsrätt i Sverige en person hör till kan dock aktualisera frågor som socialtjänsten därmed har att ta ställning till. I fråga om uppehållsrätt går det en tydlig skiljelinje mellan de EU-medborgare som är ekonomiskt aktiva och de som inte utövar någon ekonomisk verksamhet i Sverige. Detta påverkar i sin tur även rätten till bistånd. Förenklat kan man säga att arbetstagare, egenföretagare och arbetssökande anses som ekonomiskt aktiva medan t ex turister, studenter och pensionärer betraktas som ekonomiskt icke-aktiva. Vad gäller familjemedlemmar är deras rättsliga status avhängig av den person i familjen som på någon grund har uppehållskort. Personer tillhörande kategorin ekonomiskt

aktiva har en starkare rättslig ställning i fråga om uppehållsrätt och rätt till socialt bistånd än de EU-medborgare som inte är ekonomiskt aktiva.

Yrkesverksamma personer dv. arbetstagare och egna företagare

Arbetet ska utföras åt annan personen det ska vara under dennes arbetsledning och arbetet ska ske mot ersättning. Den breda tolkningen av kriterierna innebär att även den som arbetar åt någon som praktikant, lärling, hembiträde eller au pair anses som arbetstagare. En mycket låg ersättning är inte heller något hinder. Det avgörande är istället om det arbete som utförs kan anses vara sådant som normalt hör hemma på arbetsmarknaden. Olika former av deltidsarbete, tidsbegränsade anställningar och säsongarbeten är alltså normalt tillräckliga för att personen som utför dem ska anses som arbetstagare.

När anställningen upphör är utgångspunkten att personen förlorar sin ställning som arbetstagare. Enligt 3 a kap 1 § utlänningsförordningen finns dock vissa situationer där en person behåller sin uppehållsrätt som arbetstagare efter att anställningen har upphört. I dessa fall kvarstår rätten till likabehandling i fråga om socialt bistånd. Om arbetstagaren drabbas av tillfällig arbetsoförmåga på grund av sin sjukdom eller olycksfall behåller personen sin uppehållsrätt under tid som han eller hon inte kan arbeta. Vid ofrivillig arbetslöshet behåller en person status som arbetstagare om anställningen varat mer än ett år och personen i fråga har anmält sig som arbetssökande vid arbetsförmedlingen. Om anställningen redan från början varit tidsbegränsad till mindre än ett år och personen i fråga blir ofrivilligt arbetslös under denna period anmäler sig som arbetssökande kvarstår ställningen som arbetstagare i sex månader. Detta förutsätter att arbetstagaren kan visa intyg om anställning eller liknande. Om en EU-medborgare som arbetstagare vistas i Sverige har de samma rätt till ekonomiskt bistånd som svenska medborgare har.

Egen företagare

Egen företagare har i egenskap av ekonomiskt aktiva personer samma typ av rättigheter som arbetstagare. Egen företagare som är bosatta och verksamma i Sverige ska fullt ut likabehandlas när det gäller socialt bistånd. Som instrument för att fastställa status som egen företagare använder Migrationsverket vid registreringsförfarandet registreringsbevis för företaget eller F-skatteskedel och i förekommande fall ytterligare dokumentation som exempelvis hyreskontrakt för nödvändiga lokaler, marknadsplan, fakturor och kvitton på utförda tjänster inköpt material etc. Om omständigheterna talar för att en EU-medborgare som tidigare har fått ett registreringsbevis som egen företagare inte längre bedriver någon verksamhet finns ingenting som hindrar socialtjänsten från att begära ett förnyat registreringsbevis från Migrationsverket om det behövs för att i fortsättningen kunna bedöma rätten till bistånd.

Arbetsökande

En EU-medborgare har vidare uppehållsrätt om han eller hon är arbetsökande i Sverige med verklig möjlighet att få anställning. Enligt EG-rättslig praxis har den arbetsökande i regel rätt att vistas 6 månader i medlemsstaten för att söka arbete. Samtidigt har EG-domstolen påpekat att om personen efter sex månader fortfarande söker arbete och har en reell möjlighet att få anställning kan han eller hon inte tvingas att lämna värdmedlemsstaten, jfr också 3 a kap 3 § punkten 2 utlänningslagen. Kammarrätten i Jönköping har i ett fall tagit ställning till frågan om uppehållsrätt på grund av verklig möjlighet att få arbete i Sverige (se KR i Jönköping dom 3248-07 den 27 september 2007). En polsk medborgare bedömdes ha en verklig möjlighet att få anställning i Sverige. I bedömningen togs hänsyn till att personen hade skrivit in sig som arbetsökande på arbetsförmedlingen, deltagit i svenskundervisning samt deltog i av arbetsförmedlingen ordnad praktik. Personen hade teknisk utbildning och arbetslivserfarenhet från industriarbete. För personer med rätt till arbetslöshetsersättning enligt hemlandets regler finns möjlighet att under tre månader ta med sig denna ersättning till det land där man tillfälligt vistas. Kommunen måste från fall till fall bedöma om, och i så fall, i vilken omfattning bistånd ska utges.

Icke yrkesverksamma personer

Vidare har vissa studerande och personer, t ex pensionärer, som har tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning och en heltäckande sjukförsäkring har uppehållsrätt. Tanken är att personer som tillhör kategorin icke yrkesverksamma själva ska disponera över tillräckliga medel så att de inte blir en belastning för det sociala systemet i värdlandet. Upphållsrätten gäller så länge villkoren för uppehållsrätt är uppfyllda. Omvänt gäller att en person inte har uppehållsrätt om villkoren inte är uppfyllda.

Med kravet på tillräckliga tillgångar menas att en EU-medborgare löpande har tillgång till pengar så att de kan försörja sig utan att vara en belastning för det sociala biståndssystemet dvs. personens kontinuerliga försörjning ska vara tillgodosedd. Observera att det inte ställs några krav på att medlen för försörjning ska vara personens egna medan däremot att den enskilde verkligen disponerar över medlen eller att exempelvis löpande utbetalningar kommer att ske. Medlemsstaterna får enligt rörelsedirektivet inte heller fastställa något fast belopp som ska anses tillräckliga medel utan hänsyn ska tas till den berörda personens personliga omständigheter. Handlingar som styrker tillgångarna kan vara banktillgodohavanden, pensionsbevis eller andra handlingar som visar på en löpande inkomst. Om det är någon annan person som ställer tillgångarna till förfogande kan detta styrkas genom intyg samt uppgift om vilken inkomst eller vilka tillgångar den personen har.

En EU-medborgare, som lagligen vistas i Sverige vid biståndsbedömningen, ska i princip behandlas på samma sätt som en svensk medborgare under samma förutsättningar. Kommunen måste från fall till fall bedöma om, och i så fall, i vilken omfattning bistånd ska utges.

EU-medborgares rätt till bistånd

En EU-medborgare som är arbetstagare i Sverige ska som nämnts fullt ut likabehandlas med svenska medborgare i fråga om rätten till bistånd enligt SoL. För rätt till bistånd krävs dock att övriga krav enligt 4 kap. 1 § SoL är uppfyllda och det gäller alla familjemedlemmar i hushållet.

En arbetssökande EU-medborgare som bedöms ha en verklig möjlighet att få anställning har rätt till bistånd på samma sätt som en svensk medborgare. Grundkraven är att en arbetssökande ska vara anmäld på arbetsförmedlingen och vara villig att ta ett anvisat lämpligt arbete. Den arbetssökande ska aktivt söka arbete och vara beredd att ta arbete även utanför det yrkesområde där han eller hon tidigare arbetat. Det krävs också att den arbetssökande ska delta i verksamhet som anordnas inom ramen för arbetsmarknadspolitiken, såsom t ex arbetsförmedlingens insatser, SFI och liknande insatser. En individuell prövning måste dock göras om bistånd ska utgå och i vilken omfattning. I bedömningen kan hänsyn tas till om den enskilde faktiskt har flyttat sitt egentliga bo och hemvist till Sverige och om den enskilde kan anses uppfylla kravet på att planera sin ekonomi.

Om egentligt bo och hemvist inte är flyttat till Sverige och om personen bedöms befinna sig tillfälligt i Sverige kan bistånd begränsas till att avhjälpa en nödsituation. Till grund för en sådan begränsning ligger att en person normalt sett har större möjligheter till försörjning i sitt eget hemland. Om det inte finns någon försörjningskälla i hemlandet eller annan anknytningspunkt saknas och personen har för avsikt att flytta permanent till Sverige samt bedöms ha en verklig möjlighet att få anställning, finns inte grund för att begränsa biståndet till enbart akuthjälp. Rätten till bistånd för dessa personer har dock hittills inte prövats av Regeringsrätten och därför är det osäkert hur långt kommunens yttersta ansvar sträcker sig.

En EU-medborgare som tillfälligt vistas i Sverige, t ex som turist eller affärsresande, och som inte har något arbete i Sverige och inte heller har för avsikt att arbeta i Sverige ska vid ekonomiska problem i första hand hänvisas till det egna landets ambassad eller konsulat. I princip föreligger rätt till ekonomiskt bistånd **enbart** i en nödsituation och kommunen är skyldig att pröva biståndsbehovet i de fall behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Kommunens yttersta ansvar enligt SoL skulle i det enskilda fallet kunna innebära att den enskilde beviljas bistånd till matpengar, logi samt en biljett hem.

Utredning och beslut gällande EU-medborgare

Följande frågeställningar ska utredas och dokumenteras:

Har den sökande uppehållsrätt?

- Om inte: Sökande har inte rätt till försörjningsstöd och ett avslagsbeslut ska fattas. Avslagsbeslutet ska innehålla en motivering till varför uppehållsrätt inte kan anses föreligga. Även om rätt till försörjningsstöd inte föreligger finns alltid rätt till bistånd om en akut nödsituation bedöms föreligga.
- Om ja: Likabehandling gäller och nedanstående ska utredas i vanlig ordning gällande den sökande och dennes familj:
  - Är förutsättningarna för försörjningsstöd uppfyllda?
  - Kan behovet av bistånd tillgodoses på annat sätt?
  - Vilket bistånd ska beviljas?

Akut nödsituation

Rätt till bistånd finns alltid i akuta nödsituationer. Vid dessa situationer bör särskilt beaktas om det finns barn i familjen. Ett avslag på en ansökan om bistånd får inte leda till att ett barn far illa.

5. Fritidspeng

Sedan 1 juli 2014 finns ett nytt kapitel i socialtjänstlagen, **4 a kap Ersättning för barns kostnader för fritidsaktiviteter**. Där regleras rätten till fritidspeng för hushåll med barn i årskurs 4-9. Hushållet ska ha mottagit försörjningsstöd under en längre tid för att ha rätt till ersättning från socialnämnden för kostnader för barnens deltagande i fritidsaktiviteter.

Fritidspengen ska inte behovsprövas och är inte ett ekonomiskt bistånd utan en ersättning upp till en viss nivå för faktiska kostnader. Beslutet fattas därför efter en separat utredning om fritidspeng och ska inte kopplas till hushållets utredning av ekonomiskt bistånd eller påverka nivån på hushållets försörjningsstöd eller livsföring i övrigt.

Fritidspengen får ersätta högst 3 000 kronor per barn och tolv månadersperiod (behöver inte vara ett kalenderår). Fritidspengen gäller för barn som går i grundskolans årskurs 4-9 eller motsvarande i andra skolformer som t ex särskola, specialskola eller sameskola. För elever i specialskolan gäller fritidspengen även för barn som går i årskurs 10. Hushållet ska vid ansökningstillfället vara aktuellt för försörjningsstöd och ha erhållit försörjningsstöd under minst sex av de senaste 12 månaderna (behöver inte vara sammanhängande)

Fritidsaktiviteten ska vara regelbunden, ledarledd och främja barnets aktiva deltagande i samhällets gemenskap. Med regelbunden avses att aktiviteten är återkommande, normalt en gång i veckan, men även glesare frekvens bör kunna accepteras. Aktiviteten bör således under en termin eller sex månadersperiod utövas åtminstone vid ett flertal tillfällen för att betraktas som regelbunden. (För mer information se Socialstyrelsens meddelandeblad nr 3 2014)

När beslut fattas om bistånd som förskott på förmån från försäkringskassan, och där förmånen som väntas innebär att biståndet i sin helhet kommer att återbetalas, ska dock även fritidspengen räknas in i det belopp som återsöks från försäkringskassan. Detta eftersom en förutsättning för att fritidspengen ska beviljas är att den enskilde även är beviljad försörjningsstöd.

6. Anvisningar för handläggningen

Allmänt

I detta avsnitt anges riktlinjer för ärendehandläggningen. Avsnittet innehåller definitioner av begrepp, regler för dokumentation, registrering och kontroller som ska utföras, hantering av inkomster och utgifter i olika situationer samt handläggningen av återkrav och misstänkt bidragsbrott. Mer utförlig vägledning om ramarna för ärendehandläggning och dokumentation kan erhållas från Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation vid handläggning av ärenden och Socialstyrelsens handbok "Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten", 2015. Mer utförliga handläggningsrutiner återfinns även i vägledningen "Att förebygga och utreda felaktiga utbetalningar och bidragsbrott",

Arbetet ska bedrivas rättssäkert och med tro på människans resurser. Handläggning och beslut ska präglas av respekt för den enskilde. Det ska finnas personal tillgänglig för att svara på frågor eller göra en akut bedömning. Avgörande för väntetiden vid nybesök är hur angeläget behovet är, väntetiden ska inte överstiga två veckor. Lättillgänglig information om villkor och förutsättningar ska tillhandahållas. En helhetsbedömning av den sökandes behov och förmåga ska alltid göras.

Samordnad individuell plan

För en del sökande, med insatser från såväl socialtjänsten och hälso- och sjukvården är det aktuellt med en samordnad individuell plan (SIP). Planen ska upprättas tillsammans med brukare om de har behov av insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård och om det finns behov av samordning. Kravet är sedan 2010 infört i både HSL (3 f§) och SoL (2 kap 7 §).

Avslag på ansökan om försörjningsstöd

Om den sökande inte bedöms uppfylla förutsättningarna för rätt till försörjningsstöd ska ansökan avslås. Som huvudregel avslås ansökan för hushållet som helhet. Underhållsskyldighet gentemot övriga familjemedlemmar går före familjemedlemmarnas rätt till försörjningsstöd och föräldrar ska i detta sammanhang informeras om det ekonomiska ansvar föräldraskapet innebär. En bedömning ska alltid göras om det i det enskilda fallet föreligger en akut nödsituation. Den enskilde kan då ha rätt till reducerat försörjningsstöd, för exempelvis mat och hyra.

Ett avslagsbeslut innebär oftast att den sökandes livsvillkor påverkas.

Arbetet med ekonomiskt bistånd innebär i hög utsträckning myndighetsutövning med krav på rättsäkerhet, gemensamt förhållningssätt och likvärdiga bedömningar. Prövningen av rätten till bistånd görs i flera steg och en individuell behovsprövning ska alltid göras. Följande frågeställningar ska utredas:

Är förutsättningarna för bistånd uppfyllda?

En bedömning ska göras av om den sökande kan anses uppfylla de krav som kan ställas på henne eller honom i syfte att uppnå självförsörjning.

Kan behovet av bistånd tillgodoses på annat sätt?

Annat sätt kan exempelvis vara genom försörjningsskyldiga, genom inkomster eller tillgångar, genom socialförsäkringsförmåner, studiestödsformer eller andra ersättningar. I vissa fall ska behovet

tillgodoses genom andra huvudmän såsom Försäkringskassan, Landstinget, Migrationsverket eller Kriminalvården.

Vilket bistånd ska beviljas?

Utöver riksnormen som fastställs av regeringen ska med utgångspunkt från lagen och kommunens riktlinjer en bedömning göras av vilket behov som föreligger, och vad som är en skälig levnadsnivå för den enskilde.

Noggrannhet vid handläggningen

I uppdraget ingår även att aktivt arbeta för att motverka felaktiga utbetalningar av ekonomiskt bistånd genom noggrannhet vid handläggningen. Handläggningen ska präglas av tydlig information, grundliga kontroller och korrekt dokumentation och registrering i verksamhetssystemet.

Förebygga felaktiga utbetalningar

Felaktiga utbetalningar kan uppkomma av olika orsaker. De kan uppstå till följd av att den sökande medvetet lämnar oriktiga uppgifter, genom att den sökande saknar kunskap om regelsystemet eller genom brister i ärendehantering. Felaktiga utbetalningar ska förebyggas genom tydlig information och vägledning till de sökande om vad som gäller samt genom noggranna kontroller före utbetalning.

Varje sökande ska ges tydlig information både om sin rätt till bistånd och om sin skyldighet att lämna korrekta och fullständiga uppgifter samt skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Sökande ska också få information om konsekvenserna om han eller hon lämnar oriktiga uppgifter eller låter bli att anmäla ändrade förhållanden. Alla sökande ska regelmässigt underteckna en bekräftelse på att han eller hon har tagit del av informationen och förstått den. Att kontrollera de uppgifter som den sökande lämnar i samband med ansökan om bistånd ingår som en del i utredningen innan beslut fattas. Utgångspunkten för utredningen är ansökningsblanketten, vilken alltid ska vara fullständigt ifylld. En ofullständigt ifylld ansökningsblankett får inte utgöra underlag för utbetalning av bistånd. Uppgifter som alltid ska kontrolleras är identitet och medborgarskap, boende och vistelse, folkbokföring, vårdnadshavare för barn i hushållet, samt om personen är anmäld som arbetssökande hos arbetsförmedlingen. Dessutom ska kontroll av inkomster och tillgångar, exempelvis bilinnehav, alltid göras.

Det mest kostnadseffektiva är att göra nödvändiga kontroller redan innan beslut om utbetalning fattas. Vissa omständigheter som kan leda till felaktiga utbetalningar bör också särskilt uppmärksammas. Det gäller att den sökande egentligen är sammanboende, att barn som uppges ingå i hushållet inte vistas i hushållet, att den sökande har inkomster av anställning eller svartarbete,

undanhåller tillgångar eller samtidigt uppbär ekonomiskt bistånd i annan kommun. I de fall den enskilde obehörigt fått ekonomiskt bistånd eller fått bistånd med för högt belopp ska biståndet alltid återkrävas när det är möjligt enligt lag. Felaktiga utbetalningar ska konsekvent utredas, beslut om återkrav fattas och återkraven ska följas upp samt ytterst föras i domstol.

Om det finns anledning att anta att ett bidragsbrott har begåtts i samband med ansökan om ekonomiskt bistånd ska polisanmälan alltid göras och skadestånd yrkas. Enligt bidragsbrottslagen är kommunen skyldig att göra anmälan. I samband med en brottsanmälan får ingen social hänsyn vägas in eller individuell bedömning göras för att motivera att anmälan inte görs. Däremot måste en uppsåtsbedömning alltid göras.

Samhörighet

Sammanboende, gifta eller registrerade partner utgör en ekonomisk enhet avseende ekonomiskt bistånd. I samhörigheten ingår enbart de vuxna i hushållet vilket innebär att barn och ungdomar som omfattas av föräldrarnas försörjningsskyldighet inte registreras i socialregistret. Barnens personuppgifter ska dock matas in i procapita för normberäkningens och statistikens skull.

Försörjningshinder och ändamål

I samband med att beslut fattas ska den sökandes försörjningshinder och ändamålet med det sökta biståndet registreras. Försörjningshindret anges för båda sammanboende vuxna i samhörigheten. I de fall samhörigheten består av en kvinna och en man så registreras alltid mannen som person 1. Två kvinnor eller två män registreras alltid den äldsta som person 1.

Avslagsbeslut

Den väsentligaste grunden för ett avslagsbeslut ska registreras.

Avslutsorsak

Avslutsorsaken registreras och i samband med uppföljningen är avslutsorsaken en viktig kunskap och ska som huvudregel utredas.

Överklagade beslut

Alla överklagade beslut och resultatet av vart och ett av dessa ska registreras. Som huvudregel avslutas inte ett ärende innan beslut från domstolen har inkommit.

Aktualitet

Det som särskilt bör uppmärksammas är att ungdomar som fyllt 18 år och som ingår i sina föräldrars hushåll och får bistånd via dem inte framgår som aktuella.

Avskrivning av ärende

Ärenden får inte avslutas under pågående avseendeperiod med undantag för om ny kommun tar kontakt för att aktualisera ärendet hos sig.

Ansökan

Utgångspunkten för utredningen är ansökningsblanketten, vilken alltid ska vara fullständigt ifylld. En ofullständigt ifylld ansökningsblankett får inte utgöra underlag för utbetalning av bistånd. Den sökande ska få tydlig vägledning om hur ansökningsblanketten ska fyllas i. Huvudregeln är att ansökningsblanketten ska användas men en skriftlig ansökan i annan form eller en muntlig ansökan gäller i princip också och ställning måste tas till varje ansökan.

Det är viktigt att skilja mellan en ansökan och ett rådgivande samtal. Om förhållandet är oklart ska handläggaren kontrollera med den sökande om det föreligger en ansökan eller inte. Om så är fallet ska den sökande uppmanas att redogöra för sina förhållanden genom att fylla i ansökningsblanketten för att en utredning ska kunna genomföras.

Om en ofullständig ansökan inkommer ska den som huvudregel kompletteras av den sökande. Detta kan ske genom att den sökande kallas till besök eller genom att en kopia på ansökan skickas hem till den sökande för komplettering. Även denna kopia ska skrivas under av den sökande. Kopian häftas ihop med originalet. I vissa fall kan beslut om avslag på ansökan fattas med hänvisning till att den sökande inte medverkar till att en utredning kan genomföras. I de fall där handläggaren kommit fram till att sökande saknar förmåga att fylla i en ansökan kan undantag göras och detta ska då tydligt dokumenteras. I sådant fall ska handläggaren själv, med den sökandes samtycke, inhämta alla relevanta uppgifterna enligt FL 7 § innan beslut fattas. Dokumentationen av inhämtade uppgifter ska ske i journalanteckning och i marginalen på ansökan med signatur.

Information

Information som ges till sökande ska vara tydlig, lättbegriplig och tillgänglig för så många som möjligt. Vid varje nybesök ska hushållet få information om möjligheten att ansöka om bistånd utöver det som ingår i försörjningsstödet, dvs "livsföring i övrigt". Därefter ska informationen lämnas kontinuerligt. Hushåll med barn ska särskilt informeras om möjligheten att ansöka om ekonomiskt

bistånd till ferievistelse, ferieverksamhet samt de särskilda insatser som kommunen erbjuder barn och ungdomar. För att förebygga att den sökande oavsiktligt gör fel vid ansökan ska varje sökande ges tydlig information både om sin rätt till bistånd, om kravet på motprestation och om sin skyldighet att lämna korrekta och fullständiga uppgifter samt skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Information ska även lämnas om handläggningsprocessen och de kontroller som görs.

Sökande ska också få information om konsekvenserna om han eller hon lämnar oriktiga uppgifter eller låter bli att anmäla ändrade förhållanden samt om att lämnade uppgifter kommer att registreras i kommunens verksamhetssystem. Den sökande har då möjlighet att överväga om han eller hon ska avstå från att göra en ansökan. Den skriftliga informationen ska kompletteras med en muntlig genomgång med varje sökande och den sökande ska ha möjlighet att ställa frågor. Sökande ska underteckna en bekräftelse på att han eller hon har tagit del av informationen och förstått den. Det är viktigt att ovanstående informationsrutin följs eftersom den information som ges till den sökande har en mycket viktig betydelse för bedömningen av uppsåt och oaktsamhet när det gäller bidragsbrott.

Dokumentation

Socialtjänsten har skyldighet att dokumentera sin verksamhet. Särskilt viktigt är det i samband med myndighetsutövning. All dokumentation sker i Procapita. Den enskilde ska hållas underrättad om den dokumentation som förs om honom eller henne och rätten att ta del av all dokumentation. Om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är oriktig ska detta antecknas. Fördjupad vägledning kan erhållas från Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten”, 2015.

Journalanteckningar

Journalanteckningarna ska göra det möjligt att följa ärendets gång. Inkommen information och uppgifter av betydelse för bedömning och beslut ska dokumenteras liksom vilken information som lämnats till den sökande samt vilka överenskommelser som gjorts. Utgångspunkten är att anteckningarna ska innehålla tillräcklig och relevant information så att andra handläggare ska kunna handlägga ärendet utan att inkonsekvens eller missförstånd uppstår. Dessutom ska den sökande kunna ta del av anteckningarna.

Grundutredning och handlingsplan

I samband med att ett ärende aktualiseras ska en grundutredning alltid göras.

Bekräftelse på mottagen information

Alla sökande ska underteckna dokumentet ”Bekräftelse på mottagen information”. Bekräftelsen ska finnas i varje personakt och får inte rensas. Om ansökan görs av ett par ska de skriva på varsin bekräftelse. Vid behov ska tolk användas för att säkerställa förståelsen.

Kontroller

För att motverka felaktiga utbetalningar ska de uppgifter som den sökande lämnar i sin ansökan alltid kontrolleras så långt det är möjligt. Godkännande av att olika kontroller görs sker i huvudsak genom att den sökande undertecknat ansökningsblanketten. I vissa fall kan andra kontroller än de som godkänts på ansökningsblanketten behöva göras. Sådana kontroller ska godkännas av den sökande. Om den sökande har lämnat muntligt godkännande ska detta dokumenteras i journalanteckning. Alla kontroller som görs och kontakter som tas i samband med en biståndsansökan ska ske med den sökandes samtycke. Om den sökande inte lämnar sitt godkännande måste socialtjänsten ta ställning till om beslutsunderlaget är tillräckligt eller inte. Om inte, kan beslut om att avslå ansökan fattas med hänvisning till att den sökande inte medverkar i utredningen. Utgångspunkten är att den sökande ska visa att han eller hon har rätt till bistånd och ett stort ansvar kan läggas på den sökande att själv styrka sina uppgifter. Utredningen i samband med nybesöket är central. Det som primärt måste kontrolleras är om den sökande kan anses tillhöra förvaltningen eller kommunen. Detta är särskilt viktigt när det gäller sökande som saknar egen bostad. Följande kontroller ska alltid göras:

Identitet

Medborgarskap och uppehållstillstånd respektive uppehållsrätt

Uppgifter om boende och vistelse

Uppgifter om folkbokföring

Hushållssammansättning

Vårdnadshavare för barn boende i hushållet

Tidigare aktualitet vid socialtjänst, och var?

Inkomster

Tillgångar

Arbetssökande

Särskild noggrannhet är av vikt när ungdomar 18-20 år söker bistånd för egen del men kan omfattas av föräldrarnas försörjningsskyldighet.

Identitet och vistelse

Personuppgifter och uppgifter om boende kontrolleras i alla nya ärenden. Som legitimation godtas pass, svenskt körkort eller ID-kort från bank. Boende och vistelsetillhörighet kontrolleras genom folkbokföring, hyreskontrakt och aktuell hyresavi. Om den sökande inte har ett förstahandskontrakt eller ett andrahandskontrakt som är godkänt av fastighetsägaren, dvs. bor i andra hand eller inneboende, ska hembesök alltid göras i samband med förstagångsansökan. Syftet är att utreda bostadsförhållande och vistelse samt bedöma om den uppgivna hyreskostnaden kan anses vara rimlig. Om den sökande inte är folkbokförd på den adress som anges i ansökan, men uppger sig vara stadigvarande bosatt där, ska han eller hon uppmanas att ändra folkbokföringsadress. Vid bedömning av den sökandes kommund tillhörighet ska utgångspunkten vara vistelsebegreppet. **Se dock meddelandeblad nr 3/2011 gällande ansvarsfördelning mellan bosättningskommun och vistelsekommun. Inom Stockholms län finns också en särskild överenskommelse ”Överenskommelse om ärendehantering avseende hemlösa mellan kommunerna i Stockholms län (Dnr SN 2013/0055).**

Det är även viktigt att kontrollera vistelse och sysselsättning för barn och ungdomar som uppges ingå i hushållet. Gymnasiestuderande ungdomar ska särskilt uppmärksammas för att avhopp från skolan snarast möjligt ska upptäckas. Dessa ungdomar ska omgående hänvisas till relevant instans.

Inkomster

Vid nybesök ska kontoöversikt och kontoutdrag med aktuell kontoställning samt senaste tre månadernas transaktioner uppvisas liksom specifikationen till senaste preliminära deklARATIONEN. Kontoöversikt och kontoutdrag ska därefter kontrolleras minst var tredje månad. Om det framgår att en summa pengar satts in på något av sökandes konton är det upp till den sökande att visa att dessa pengar inte ökat den disponibla inkomsten eller avser ett inkomstslag som inte ska reducera biståndet. I annat fall ska den insatta summan som huvudregel betraktas som inkomst vid beräkningen. Kvarstående medel från tidigare beviljat bistånd ska dock inte betraktas som inkomst vid beräkningen, annat än i samband med en eventuell nödprovning.

Inkomster från arbetsgivare eller arbetslöshetsförsäkring ska styrkas genom uppvisande av besked där alla uppgifter om tillägg och avdrag redovisas. Vid alla ansökningar ska kontroll hos försäkringskassan göras om eventuellt utbetalade försäkringsförmåner. När det gäller löpande ersättningar ska beslutsunderlag begäras in. I förekommande fall ska även kontroll göras av ansökan om sjukersättning, aktivitetsersättning eller allmän pension gjorts samt om extra försäkringsförmåner utgår, t ex AGS (avtalsgruppsjukförsäkring), AMF (arbetsmarknadsförsäkring) eller STP/ITP (särskild tilläggspension/övriga avtalspensioner). Även inkomster från utlandet ska kontrolleras så långt det är möjligt.

Tillgångar

Kontroll av eventuellt bilinnehav ska göras hos bilregistret i nya ärenden och därefter när så anses nödvändigt. Eventuella olika tillgångar och värdet av dessa framgår inte längre av specifikationen till inkomstdeklarationen. Det framgår dock om det finns inkomster av kapital vilket indikerar att det finns bankmedel, aktier eller fonder. Eventuella ränteutgifter kan indikera innehav av bostadsrätt. Fastighetsinnehav framgår om den sökande var ägare till fastigheten den 1 januari inkomståret. Specifikationen till inkomstdeklarationen ska uppvisas vid nybesök och därefter årligen. Saknas denna finns uppgifterna hos skatteverket.

För att kontrollera om det finns eller har funnits kontanta tillgångar, aktier eller dylikt ska den sökande visa aktuella kontoutdrag från bank eller utdrag från värdepapperscentralen. För att kunna utreda eventuella tillgångar i utlandet tas kontakt med svenska ambassaden i respektive land för att inhämta uppgifter om möjligheter till kontroll av exempelvis fastighets- eller bostadsrättsinnehav.

Arbetslösa

Kontroll ska göras av om den sökande är inskriven på arbetsförmedlingen, är aktivt arbetsökande och om rätt till arbetslöshetsersättning föreligger. Se också under Arbetslösa i del

Inkomstberäkning

Behov av försörjningsstöd beräknas i normalfallet så att normen läggs ihop med godkända tilläggsbelopp för hyra, hushållsel, hemförsäkring, arbetsresor och avgift för A-kassa eller fackföreningsavgift. På så sätt erhålls hushållets totala norm. Från denna avräknas hushållets alla nettoinkomster månaden innan ansökningsmånaden. Mellanskillnaden utgör hushållets behov av försörjningsstöd. Vid nybesök kan det vara nödvändigt att göra en grundligare utredning. Det kan t ex vara lämpligt att värdera inkomsterna olika beroende på hur hushållets ekonomi sett ut en tid bakåt och vid vilka tidpunkter olika inkomster erhållits.

Avdrag för förskott på lön eller förmåner, exempelvis lunchkuponger, ska inte täckas med försörjningsstöd. Undantag kan göras i de fall utredningen visar att förskottet tagits på grund av omständigheter som normalt skulle ha beaktats vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd. Restriktiviteten inskränker inte socialtjänstens skyldighet att ge tillfälligt bistånd till livsuppehållet om en akut nödsituation skulle uppstå.

Inkomster som i sin helhet reducerar försörjningsstödet

Lön eller sjuklön från arbete

Arbetslöshetsersättning

Aktivitetsstöd

Studiehjälp: studiebidrag, studiemedel

Sjukpenning, föräldrapenning, rehabiliteringsersättning

Sjukersättning och aktivitetsersättning

Pension, livränta

Äldreförsörjningsstöd

Hemvårdsbidrag eller hemsjukvårdsbidrag - räknas som inkomst för den person som mottar bidraget för utfört arbete

Extra försäkringsförmåner t ex AGS (avtalsgruppsjukförsäkring), AMF (arbetsmarknadsförsäkring) eller STP/ITP (särskild tilläggs pension/övriga avtalspensioner).

Barnbidrag inklusive flerbarnstillägg

Underhållsbidrag, underhållsstöd, efterlevandestöd

Bostadsbidrag, BTP (bostadstillägg för pensionär)

KBH (kommunalt bostadstillägg för *funktionsnedsatta*)

Vårdbidrag, skattepliktig del (eventuell resterande del utgör merkostnader för barnets funktionsnedsättning)

Kommunalt vårdnadsbidrag

Skatteåterbäring

Räntor och utdelningar

Utryckningsbidrag (kriminalvård)

Avgångsvederlag

Försäkringsersättning eller skadestånd, ideell del för ”sveda och värk”

Hyresdel från inneboende

Även andra former av inkomster som ska inräknas vid prövning av ekonomiskt bistånd kan förekomma. Skatteåterbäring räknas inte som inkomst om den tagits i anspråk av Kronofogdemyndigheten.

Jobbstimulans

Från och med 1 juli 2013 gäller en ny beräkningsregel för personer som fått försörjningsstöd under sex månader i följd. Bestämmelsen i 4 kap. 1 b § SoL innebär att 25 procent av inkomsterna av anställning inte ska beaktas vid bedömningen av rätten till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL för de personer som fått försörjningsstöd under sex månader i följd (oavsett om den sökande under dessa sex månader helt eller enbart delvis saknat arbetsinkomster). Den särskilda beräkningsregeln gäller under två år. *Därefter måste kravet på att försörjningsstöd ska ha lämnats under sex månader i följd uppfyllas på nytt för att den särskilda beräkningsregeln sedan ska gälla igen.* Om någon ansöker om försörjningsstöd sex månader i följd, men någon av månaderna får ett avslag ska sex månader börja räknas från och med den månad efter avslaget när sökande på nytt fått utbetalt försörjningsstöd. Tvåårsperioden börjar när den enskilde fått försörjningsstöd sex månader i följd och löper sedan 24 månader oavsett om den enskilde är självförsörjande under delar av perioden eller inte. Om han eller hon ansöker om bistånd någon gång under perioden ska alltså den särskilda beräkningsregeln tillämpas, såvida den sökande har inkomst av arbete.

Denna särskilda beräkningsregeln gäller inte inkomster som avses i 4 kap. 1 a § (hemmavarande barns och ungdomars inkomster av eget arbete). Den gäller inte heller för sådana inkomster som träder in istället för eller grundas på anställningsinkomster såsom sjukpenning, sjukersättning, föräldrapenning, pension eller livränta. Inte heller omfattas inkomst av kapital eller näringsverksamhet eller t ex ersättningar i form av skadestånd. Det som gäller är inkomst efter skatteavdrag. Om det i en familj finns ett barn som tjänar mer än ett prisbasbelopp ska inte den inkomsten som överstiger prisbasbeloppet beräknas enligt den särskilda beräkningsregeln. Bestämmelsen riktar sig till alla biståndstagare, oavsett varför de behöver ekonomiskt bistånd. Bestämmelsen innebär inte något krav på att den enskilde ska ha fått försörjningsstöd från samma kommun under sex månader i följd.

Vid en biståndsprövning måste socialnämnden göra en bedömning av om varje person i hushållet, var för sig, uppfyller kravet. För t ex nyblivna sambor som tidigare bott var för sig kan därmed den särskilda beräkningsregeln komma att gälla för enbart en i hushållet.

Hela inkomsten av anställning tas i beräkningen i verksamhetssystemet med som inkomst. Sedan tas 25 % av inkomsterna upp som godkänd utgift under typ ”25 % av lön, särk beräkn regel”.

Bostadsbidrag

Bostadsbidraget har både ett bostadspolitiskt och ett familjepolitiskt syfte. Det bostadspolitiska syftet är att göra det möjligt för unga och barnfamiljer med svag ekonomi att hålla sig med goda bostäder. Det familjepolitiska syftet är att omfördela resurser till barnfamiljer med tung försörjningsbörda och för att underlätta för unga att skaffa egen bostad. Enligt **Socialförsäkringsbalken** kan försäkringskassan betala ut bostadsbidrag direkt till värden. Om det föreligger synnerliga skäl kan försäkringskassan, på framställan av socialnämnden, betala ut bostadsbidraget till nämnden eller annan lämplig person för att användas för hushållets bästa. När hushållet upprepade gånger riskerar att bli vräkta pga. försummade hyresbetalningar ska

socialnämnden när det bedöms lämpligt använda sig att denna möjlighet för att tillförsäkra hushållet en bostad.

Hänvisningar

RÅ 1985 2:1

RÅ 1995 ref.48

RÅ 1994 ref. 61

RÅ 1994 ref. 76.

RÅ 1997 ref 2.

Inkomster som delvis reducerar försörjningsstödet

Familjehemsersättning: Hela arvodesdelen räknas som inkomst samt 25/12 % av gällande prisbasbelopp, som utgör ersättning för bostad i omkostnadsersättningen per månad och barn.

Stipendier som är villkorade eller riktade till särskilda ändamål. Bedömning av hur ett stipendium ska reducera försörjningsstödet får göras från fall till fall.

Inkomster som inte reducerar försörjningsstödet

Handikappersättning

Merkostnadsersättning vid vårdbidrag

Extra tillägg till studiebidrag till gymnasiestuderande ungdomar

Inackorderingstillägg vid gymnasiestudier på annan ort

Försäkringsersättning eller skadestånd, ekonomisk del avsett för särskilt ändamål som t ex ersättning för läkar- eller tandvårdsbehov som uppkommit av skadan.

Fondmedel som utbetalats efter en social bedömning, t ex från FVO eller kommunen

Habiliteringsersättning: En stimulansersättning som utbetalas med stöd av 9 § p. 10 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, enligt vilken särskilt stöd och service ska tillhandahållas genom "daglig verksamhet" för personer med funktionshinder i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig. Syftet med ersättningen är främst att stimulera uthållighet, allmän aktivitet och prestationsförmåga. I Österåkers kommun ska habiliteringsersättning inte räknas som inkomst vid beräkning av rätten till försörjningsstöd.

Överskjutande inkomst från tidigare månader

Huvudprincipen är att inkomster som överstiger hushållets behov enligt norm den ena månaden överförs som inkomst till nästkommande månad. Tillämpning av denna princip förutsätter dock att den sökande känner till kommunens beräkningsgrunder. För sökande som aldrig eller inte under lång tid varit i kontakt med socialtjänsten kan socialtjänsten inte kräva att han eller hon i förväg ska planera och anpassa sin ekonomi efter gällande nivå på försörjningsstöd. En ansökan om ekonomiskt bistånd kan i denna situation inte kategoriskt avslås med hänvisning till ett normöverskott som uppkommit genom summering av sökandes inkomster flera månader bakåt. Om det tidigare överskottet varit stort ska dock en särskild prövning göras.

Det bör påpekas att en person som vid sista inkomstillfället vet att han inte har sin försörjning tryggad framåt har ett eget ansvar att efter förmåga planera för de nödvändigaste utgifterna. En person som exempelvis fått avgångsvederlag motsvarande sex månadslöner får anses ha ett eget ansvar att sörja för sin försörjning under motsvarande tid eller fram till nytt arbete eller till utbetalning av arbetslöshetsersättning. Vid nyansökan är det rimligt att titta på inkomster tre månader tillbaka också av skälet att kunna göra en helhetsbedömning av sökandes ekonomiska situation. Det är med hänsyn till eventuella överskott viktigt att de sökande kontinuerligt, men särskilt i början av kontakten, får information om regler för beräkning av försörjningsstöd och att i princip alla inkomster räknas, som exempelvis retroaktiva utbetalningar och överskjutande skatt. Har den sökande varit medveten om hur förvaltningen räknar i samband med prövning av försörjningsstöd kan ansökan avslås om han eller hon haft inkomst över eller i nivå med normen.

Arbetsinkomst för skolungdomar

Hemmavarande barns och skolungdomars inkomster av eget arbete ska enligt 4 kap 1a § SoL inte beaktas som inkomst till den del som understiger ett helt prisbasbelopp per kalenderår. Det är nettoinkomsten efter skatteavdrag som ska beaktas. Till skolungdomar räknas ungdomar under 21 år som studerar i grundskolan, gymnasieskolan eller annan jämförlig grundutbildning. Barn och skolungdomar som bor växelvis hos respektive förälder eller bor med umgängesförälder räknas som hemmavarande hos båda föräldrarna. Vid det enskilda ansökningstillfället behöver den unges sammanlagda inkomster efter avdrag för skatt från början av kalenderåret således begäras in.

Någon avstämning vid årets slut av utbetalat bistånd mot intjänad årsinkomst ska inte göras.

Ekonomisk ersättning till hushåll som har uppdrag som familjehem

Vid beräkning av familjens behov av försörjningsstöd ska det placerade barnet och omkostnadsersättningen, med undantag för 25/12 % av gällande basbelopp som utgör ersättning för bostad per månad, inte tas med. Den del av ersättningen som utgör arvode, ska efter avdrag för skatt betraktas som inkomst och reducera behovet av försörjningsstöd. För familjehem som blivit särskilt förordnad vårdnadshavare enligt avtal gäller samma beräkningsätt som för familjehem.

Tillgångar

Alla realiserbara tillgångar ska användas för den enskildes försörjning innan han eller hon har rätt till bistånd. Med realiserbara tillgångar menas bankmedel, aktier eller andra värdepapper, bil, båt, fastighet, dyrbara konst- eller samlarföremål, etc. Eventuella tillgångar kan framgå av inkomstdeklaration eller hemförsäkringsbrev.

Bil

Om bilen är en förutsättning för att den sökande ska kunna ta sig till och från sitt arbete eller om den behövs i arbetet godtas bilinnehav till ett begränsat värde 30.000 kr. I övrigt kan bilinnehav godtas högst 1 månad om en avyttring ger överskott. Om innehav av bil godtagits ska bistånd till kostnader för bilen inte beviljas, utan jämföras med månadskort vid SL. Milersättning som utbetalas på lön räknas inte som inkomst då den ska täcka de faktiska driftskostnaderna för bilen. Den sökande ska uppmanas att söka jämkning hos skattemyndigheten.

Fritidshus

Ekonomiskt bistånd till personer som äger fastighet, eller andel av fastighet, bör i princip inte beviljas annat än i akuta situationer eller under den tid som behövs för att sälja fastigheten, dock högst 3 månader. Fastigheten ska omgående lämnas till mäklare för försäljning. Om det finns särskilda skäl, fel säsong, tvist i samband med försäljning, etc., kan rådrum för försäljning förlängas. Biståndet ges med villkor om återbetalning. Även del i fritidshus ska räknas som realiserbar tillgång.

Bankmedel, aktier, obligationer

Huvudprincipen är att ekonomiskt bistånd inte ska beviljas sökande som har tillgångar i form av kontanta medel eller värdepapper. Barn får ha sparkapital på upp till 15 % av basbeloppet. Syftet är att detta ska kunna användas för större kostnader för barnets räkning som exempelvis cykel, idrotts-utrustning eller lägerverksamhet.

Bosparande

Alla former av bosparande räknas som realiserbar tillgång. Undantag från denna princip kan göras när biståndsbehovet bedöms som kortvarigt, högst 3 månader, och den sökande saknar egen bostad. I dessa fall godtas inestående kapital i SKB:s bosparande eller liknande upp till den nivå som krävs för bibehållen kötid.

Pensionssparande

Pensionssparande räknas i princip som en tillgång. Möjligheten att ta ut pensionssparande ska alltid prövas. Om detta är omöjligt, vilket det i många fall är, ska den enskilde ges bistånd.

Barns inkomster och tillgångar

Barn är aldrig underhållsskyldig gentemot sina föräldrar eller eventuella syskon. Barnets egna inkomster kan därför bara ligga till grund för den del av biståndet som avser barnets egna behov. Det är viktigt att stimulera ungdomar att få kontakt med arbetslivet. Även barn som lever i familjer som är i beroende av försörjningsstöd bör få positiva effekter av eget arbete. Med inkomster av eget arbete avses både inkomst grundad på anställning och näringsverksamhet.

Om barn har *inkomster* i form av exempelvis barnpension eller inkomst av kapital, som ränta och avkastning, ska de avräknas mot hela familjens försörjningsstödsbehov. Barns *tillgångar* i form av kapital, fastighet eller dylikt ska inte räknas om de står under överförmyndarens kontroll, om inte överförmyndaren ger sitt samtycke till uttag. Uttag ska i så fall göras för barnets försörjning enligt norm. Hyresdel ska inte räknas. Barn får dock ha sparade medel upp till 15 % av basbeloppet, se också under avsnittet Bankmedel, aktier, obligationer.

För gymnasiestuderande från 18 och till med 21 år bör den unges egna inkomster av anställning och näringsverksamhet som överstiger 50 % av prisbasbeloppet per kalenderår användas till egen försörjning. Att helt bortse från hemmavarande barns och skolungdomars inkomster vid beräkning av biståndsbehovet skulle kunna ge fel signaler och riskera att försvaga legitimiteten för biståndssystemet. För att kunna göra en bedömning av den unges arbetsinkomster, i syfte att tillämpa riktlinjen, behöver socialförvaltningen begära in uppgifter om den unges sammanlagda arbetsinkomst från början av kalenderåret fram till ansökningstillfället.

Utgifter

De enda utgifter som ska räknas in i månadsbehovet är de som omfattas av försörjningsstödet. Utgift för exempelvis underhållsstöd till barn, avbetalning på studielån eller andra lån och avbetalningar ska inte inräknas. Om den av parterna i ett sammanboende som har inkomst är underhållsskyldig för barn sedan tidigare ska fastställt underhållsstöd räknas bort från gemensamt disponibel inkomst innan ekonomisk behovsprövning sker. Eftersom denna person har inkomst kan han inte få underhållsstödet nedsatt eller uppskjutet. Den som saknar inkomst ska däremot ansöka om nedsättning eller uppskov av underhållsstöd.

Utgifter i form av påminnelseavgifter och dröjsmålsränta, oavsett typ av grundkostnad, godkänns inte i normberäkningen.

Hushållstyper

Sammanboende med hushållsgemenskap

Det finns två typer av sammanboende med hushållsgemenskap. Den ena typen är vuxna som oavsett kön lever under äktenskapsliknande förhållanden. Mellan dessa gäller hushållsgemenskap som innebär ett ömsesidigt ansvar för alla kostnader i hushållet. En gemensam ansökan och bådas sammanräknade inkomster ska ligga till grund för beräkning av biståndsbehov. Det innebär t ex att om bara den ene har inkomst får han eller hon stå också för sin sammanboendes kostnader så långt inkomsten räcker. Först därefter kan eventuellt kompletterande bistånd beviljas. Om man räknar separat på någon som lever i denna typ av hushållsgemenskap ska halva normen för makar/sammanboende användas och hälften av övriga gemensamma utgifter räknas in i månadsbehovet.

Den andra typen av hushållsgemenskap är mer begränsad. Det gäller personer som bor ihop och delar vissa kostnader men inte har ekonomiskt ansvar för varandra, t ex vuxna barn som bor kvar hemma eller vänner eller nära släktingar som delar lägenhet. För denna grupp används en särskild norm som är beräknad utifrån storleken på hushållet, s.k. sammanboende-var-för-sig-norm. Konstruktionen på denna norm innebär att de personliga kostnaderna inom normen beviljas som för ensamstående, men de hushållsgemensamma kostnaderna beviljas endast med den andel av hushållet som den sökande utgör, barnen inräknade. Hushållsgemenskap gäller normalt från den dag sammanflyttning sker. Exempel på situationer när hel hushållsgemenskap gäller redan från första månaden är när ett par väntar barn eller då de sökt och stått i kö för att få bostad tillsammans. Om sammanboendet är oplanerat och osäkert kan undantag från principen om ekonomisk hushållsgemenskap göras upp till 6 månader. Avsteg från principen kan också göras om det ur rehabiliteringssynpunkt eller av andra sociala skäl framstår som viktigt med delad ekonomi. Hushållsgemenskap gäller till dess parterna flyttar isär. Under vissa förhållanden, se nedan om Giftna men inte sammanboende, gäller den även efter parterna flyttat isär.

Giftna men inte sammanboende

Giftna makar är enligt lagstiftning försörjningspliktiga gentemot varandra. Försörjningsplikten kvarstår även om makarna har skilda hushåll. Prövningen av försörjningsstöd ska utgå från denna princip om ömsesidig försörjningsplikt. Den gemensamma inkomsten ligger till grund för bedömning av bistånd och hänsyn ska inte tas till fördyrade omkostnader på grund av skilda hushåll. Även under betänketid vid skilsmässa är makar försörjningspliktiga gentemot varandra och gemensamma barn oavsett hur de väljer att bo. Underhållsskyldighet gentemot övriga familjemedlemmar går före familjemedlemmarnas rätt till försörjningsstöd.

Endast om det är uppenbart olämpligt att makarna har gemensam ekonomi, exempelvis vid en familjevåldssituation, eller då någon av makarna är oförmögen att ta sitt ansvar för resten av familjen ska principen om gemensam försörjningsplikt frångås. Undantag kan även göras vid akuta nödsituationer. Försörjningsplikt kan inte hävdas gentemot den som får försörjningsstöd.

Delad bostad och ungdom med egen inkomst som bor hemma

För personer som delar boende och har viss hushållsgemenskap men inte lever under äktenskapsliknande förhållande ska sammanboende-var-för-sig-norm tillämpas. Normtypen är aktuell för t ex kamrater som delar lägenhet, föräldrar som bor hos barn eller ungdomar med egen inkomst som bor kvar hemma. Vid sammanboende-var-för-sig-norm beror normbeloppets storlek av antal personer som bor i bostaden. Vid fastställande av hushållsstorlek ska samtliga hushållsmedlemmar inklusive underåriga barn medräknas.

Gymnasiestuderande ungdom

Föräldrarna har enligt förädrabalken försörjningsskyldighet för ungdomar i åldern 18 till 20 år som går i skolan i grundutbildning och i de fallen ska den unge räknas in i familjens behov. Försörjningsplikten enligt förädrabalken gäller till dess gymnasiestudierna avslutas eller den unge fyller 21 år och oavsett om den unge har egen bostad eller inte. Socialtjänsten ska normalt inte vid biståndsprövning ta hänsyn till den extra kostnad det innebär att gymnasiestuderande ungdom har eget boende. Undantag ska göras endast om det finns synnerliga skäl till att den unge inte kan bo kvar hemma. I möjligaste mån ska den unge ingå i föräldrarnas hushåll, men ibland kan det finnas skäl att se honom eller henne som ett eget hushåll. Även i det senare fallet ska om möjligt föräldrarnas ekonomi och förmåga att bidra till den unges kostnader utredas. Sociala förmåner som underhållsstöd och barnbidrag eller studiebidrag ska alltid komma den unge till godo. Möjligheten att utse en god man kan beaktas om den unges intressen särskilt behöver bevakas. Om den unge fyllt 16 år kan han eller hon själv ansöka om god man. Den unge ska utkräva att förälder svarar för sin försörjningsplikt och ska medges bistånd till kontakt med advokat och kostnad som inte täcks av rättshjälp.

Inneboende

För sökande som är inneboende räknas inte med hushållsgemenskap. För att betraktas som inneboende ska den sökandes hushåll som huvudregel disponera ett eget rum i bostaden. Dessa personer ska ha bistånd enligt vanlig norm för ensamstående. Om avtalet mellan hyresvärden och den inneboende innebär att vissa hushållsutgifter som t ex telefon, förbrukningsvaror, ingår i hyran kan normen anpassas efter det.

Underårig som bildat familj

Förälder har kvar sitt försörjningsansvar för underårigt barn även om den underåriga själv blir förälder. Föräldrarna har däremot inget försörjningsansvar för sitt barnbarn. Vid giftermål övertar make försörjningsplikten för underårig eller gymnasiestuderande upp till 21 år. Om maken inte kan fullgöra sin försörjningsplikt, primär försörjningsplikt, har den underåriges föräldrar försörjningsplikt, sekundär försörjningsplikt.

Hushåll med underåriga barn

Föräldrarna ska ta ut full föräldrapenning till dess barnomsorgsplats erbjuds. Fyra veckor får sparas fram till det år föräldrapenningen senast får tas ut enligt försäkringskassans regler. Sparade dagar kan användas bl.a. till barnets invänjning i förskoleverksamhet eller skola. Vid parallellt deltagande i arbetssökarverksamhet får ersättningsdagarna delas upp mellan föräldrarna. Den som har försörjningsstöd i avvaktan plats i förskoleverksamhet är skyldig att ta första anvisning av plats, även i annan kommun del om avståndet är rimligt, för att ha rätt till fortsatt bistånd. Undantag från denna princip kan göras om barn av psykiska eller medicinska skäl är i behov av särskild typ av förskoleverksamhet eller av senareläggning av inträdet i verksamheten. Behovet ska vara styrkt med läkarintyg.

Hushåll där barn bor växelvis hos föräldrarna

Om barnet eller barnen bor ungefär lika mycket hos båda föräldrarna ska halva barnbidraget räknas som inkomst och halva normen som utgift. Även övriga utgifter för barnet förutsätts delas mellan föräldrarna, exempelvis beviljas övrigt ekonomiskt bistånd med halva barnomsorgsavgiften, medicinkostnaden etc.

Beträffande umgängesbarn se under del 2. Merkostnader för umgänge med barn

Bistånd till barn och ungdom vid övergång från yngre till äldre åldersgrupp

När ett barn övergår från en yngre till en äldre åldersgrupp ska det nya normbeloppet räknas från och med den månad barnet fyller år oavsett när i månaden det inträffar. Åldern måste därför observeras vid varje utredningstillfälle.

Avslagsbeslut och överklagande

Beslut om ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen är myndighetsutövning. Den sökande ska alltid underrättas om ett avslagsbeslut enligt 4 kap. 1 § eller 5 § socialtjänstlagen. Beslutet ska alltid vara skriftligt och motiveringen till beslutet ska framgå. Beslutsdokumentet kommuniceras till den enskilde. Dokumentering i verksamhetssystemet är kommunens beslutsdokument..

Av beslutet ska följande framgå:

Vad ansökan avser, d v s ändamålet

Hänvisning till § i SoL.

Eventuell tidsperiod.

Motivering till avslaget. I de fall det finns flera skäl till avslag ska samtliga avslagsgrunder skrivas in i beslutet och en närmare motivering i det enskilda fallet ska framgå av texten.

Att beslutets konsekvenser för eventuella barn har övervägts.

Besvärshänvisning ska lämnas liksom hjälp med överklagandet om den sökande behöver och begär det.

Överklagan

Om det inte framkommit nya uppgifter som medför att det överklagade beslutet omprövas och ändras i sin helhet, ska socialtjänsten överlämna överklagandet till förvaltningsrätten utan dröjsmål. I normalfallet bör tiden inte överstiga några dagar och maximalt en vecka. Om överklagan kommer in för sent ska den myndighet som fattat det överklagade beslutet avvisa överklagan. Däremot ska beslutsmyndigheten inte ta ställning till om ett beslut är överklagbart, om den enskilde har rätt att överklaga beslutet, eller ha synpunkter på skrivelsen, som att det exempelvis saknas underskrift, utan i dessa fall överlämna överklagan direkt till förvaltningsrätten. Överklagade beslut och resultatet av vart och ett av dessa ska registreras i Procapita.

Återkrav och återsökning av beviljat ekonomiskt bistånd

Rätten till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen är det yttersta skyddsnetet i samhällets trygghetssystem. Huvudprincipen är därför att ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL beviljas utan återbetalningsplikt för den enskilde. Undantag från denna princip regleras i Socialförsäkringsbalken och i 9 kap. 1 och 2 §§ SoL. Återkrav av ekonomiskt bistånd kan endast ske enligt reglerna i socialtjänstlagen. När det gäller periodisk förmån under prövning hos försäkringskassan som kan komma att beviljas med retroaktivt belopp ges denna möjlighet i stället i Socialförsäkringsbalken. Beviljat bistånd kan enligt samma lag även återsökas hos försäkringskassan.

Återsökning hos försäkringskassan enligt Socialförsäkringsbalken

Lagstöd finns i 107 kap 5§ Socialförsäkringsbalken. Kommunen kan återsöka bistånd som den enskilde beviljas under den tid försäkringskassan prövar en periodisk förmån som kan komma att utbetalas retroaktivt. Villkoret är att den enskilde för motsvarande period som försäkringskassans beslut om ersättning avser fått minst 1000 kronor till sin och sin familjs försörjning genom ekonomiskt bistånd från kommunen.

Om försäkringskassan felaktigt till den enskilde betalar ut retroaktiv ersättning som kommunen har rätt till kan socialtjänsten kräva försäkringskassan på skadestånd på motsvarande belopp. Försäkringskassan kan själv ge förskott på sökt pension om det är troligt att förmånen kommer att beviljas men beslut eller uträkning av ersättningen dröjer. Denna möjlighet ska undersökas innan ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen beviljas som förskott på sökt pension.

Formella krav vid återsökning enligt Socialförsäkringsbalken:

När det gäller bistånd som kan komma att återsökas hos försäkringskassan vid utbetalning av

retroaktiv periodisk ersättning finns inga formella krav utom de som följer av förvaltningslagen. Den enskilde ska vara informerad om att utbetalt belopp kommer att återsökas hos försäkringskassan.

Handläggning av återsökning

Återsökning sker genom att begäran om utbetalning för retroaktiv tid görs till försäkringskassan. En begäran om utbetalning per förmån och beslutstillfälle (avseendemånad) måste göras till försäkringskassan. Följande uppgifter ska framgå:

Förnamn, efternamn och personnummer för den försäkrade.

Uppgifter om förmån och period (avseendemånad).

Totalt belopp av ekonomiskt bistånd som har betalats ut till hushållet för perioden/månaden.

Det ska även framgå om ytterligare någon begäran om utbetalning, för hela eller delar av samma period, gällande annan förmån har sänts in.

Uppgifter om nämnden (kontaktperson, tel., adress, pg/bg-nr).

Nämndens (dvs. ansvarig tjänstemans) underskrift, datum och namnförtydligande.

Återkrav enligt SoL

Det finns två sätt för kommunen att få tillbaka utbetalt bistånd.

1. Överenskommelse med den enskilde om att han eller hon ska betala tillbaka ett förskott på väntad förmån (9 kap. 2 § SoL).
2. Krav till den enskilde om återbetalning av bistånd som han eller hon fått för mycket eller på oriktiga grunder (9 kap. 1 § SoL).

Reglerna kring återkrav och handläggningen kring detta är omfattande och detaljerad och det är viktigt att handläggningsanvisningarna följs noggrant. Återkrav av ekonomiskt bistånd ska bara göras mot en sannolikt väntad inkomst utom i de fall den enskilde obehörigt fått ekonomiskt bistånd eller fått bistånd med för högt belopp. I det senare fallet ska biståndet alltid återkrävas. När det gäller förskott på förmån enligt 9 kap 2 § SoL finns det inte något krav på att rätten till förmånen eller ersättningen ska vara fastställd vid tidpunkten för utbetalningen av biståndet. Den väntade inkomsten måste antas ge ett överskott efter avdrag för den enskildes löpande levnadsomkostnader om ett återkrav ska vara meningsfullt. Kan det inte bli ett sådant överskott eller finns inte återbetalningsförmåga inom överskådlig tid ska återkrav inte läggas upp. Återkrav får inte göras mot framtida försörjningsstöd.

När det gäller återkrav enligt 9 kap. 2 § SoL (p 1. ovan) finns det två alternativ. Antingen beviljas bistånd enligt 4 kap.1 § SoL som förskott på väntad förmån, dvs. återkrav enligt 9 kap. 2 §, första

stycket, SoL eller så beviljas bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL med villkor om återbetalning dvs. återkrav enligt 9 kap. 2 §, andra stycket, SoL. Den senare varianten är endast tillämplig för hushåll som har egna inkomster eller tillgångar och därför inte kan anses vara berättigade till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL eller för bistånd till något som är utöver skälig levnadsnivå. När bistånd prövas enligt 4 kap. 2 § SoL måste även prövning med avslag ha gjorts enligt 4 kap.1 § SoL. Akut utbetalning av matpengar som gjorts av sociala eller medicinska skäl ska inte återkrävas. Om den akuta hjälpen ges på grund av att någon tillfälligtvis är förhindrad att disponera sina inkomster eller tillgångar kan den dock återkrävas. Även akut hjälp till exempelvis en hyresskuld för att undvika avhysning kan återkrävas om hushållet har inkomster över normen. De formella kraven är absoluta och får inte åsidosättas. Vid en eventuell prövning i förvaltningsrätten innebär åsidosättande av de formella kraven att talan inte kan fullföljas.

Förskott på förmån

återkrav enligt 9 kap. 2 §, första stycket, SoL

Återkrav av ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL kan ske på tre grunder:

1. Bistånd som förskott på förmån eller ersättning.
2. Bistånd till enskild som är indragen i arbetskonflikt.
3. Bistånd till enskild som p.g.a. förhållanden som han/hon inte kunnat råda över hindrats från att förfoga över sina inkomster eller tillgångar.

Som förmån eller ersättning räknas förmåner från försäkringskassan som exempelvis sjukersättning, aktivitetsersättning, livränta, BTP (bostadstillägg för pensionärer), sjukpenning, föräldrapenning, rehabiliteringsersättning, vårdbidrag och underhållsstöd. Andra ersättningar eller förmåner kan t ex vara lön (gäller även statlig lönegaranti vid konkurs), arbetslöshetsersättning, studiestöd. Återkrav av förmån eller ersättning bygger helt och hållet på överenskommelse mellan kommunen och den enskilde. Om utbetalaren av förmånen eller ersättningen kräver det behövs även fullmakt. Möjligheten att återkräva måste därför undersökas och bedömas från fall till fall. Det ska preciseras i överenskommelsen mot vilken utbetalning som återkrav enligt 1. och 2. gäller. Däremot finns inget krav att det ska gälla samma tidsperiod. Situationer som avses under punkten 3. är t ex liknande den under bankkonflikten 1990 då enskilda inte kom åt pengar på bankkonton eller om det uppstår felaktigheter i de tekniska system som används vid löneutbetalning eller banktransaktioner.

Handläggning - förskott på förmån eller ersättning

Skriftlig överenskommelse görs med den enskilde om att biståndet ska återbetalas och hur återbetalning ska ske (särskild mall finns).

Skriftlig fullmakt upprättas vid behov och i de fall utbetalaren av förmånen eller ersättningen begär det. Observera att den enskilde när som helst ensidigt kan säga upp fullmakten.

Observera också att det är två beslut som ska fattas, och detta gäller vid varje biståndstillfälle och biståndsmånad:

1. Beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 §. Beslutet ska vara skriftligt och innehålla uppgift om den eller de omständigheter som utgör grund för återbetalningsplikten.
2. Beslut om återkrav enligt 9 kap. 2 § första stycket.

Sökande ska informeras om att beslut om återkrav inte kan överklagas. Han eller hon ska också informeras om att ifall återbetalning inte sker kan frågan om återbetalning prövas i förvaltningsrätten på initiativ av kommunen.

Varje biståndsbeslut registreras i Procapita.

Varje biståndsbeslut ska skriftligt delges den enskilde innan biståndet utbetalas.

Återkrav enligt 9 kap. 2 §, andra stycket, SoL

SoL 4 kap. 2 § kan undantagsvis användas när kommunen ger ekonomiskt hjälp fast rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL inte föreligger. Bistånd enligt 4 kap. 2 § kan villkoras med återbetalning men får bara återkrävas om den beviljats med sådant villkor. Följande situationer kan bli aktuella för återkrav enligt 4 kap. 2 § och 9 kap. 2 § andra stycket:

Hushåll med realiserbara tillgångar.

Hushåll med egen försörjning/inkomst över norm.

För att undvika allvarliga sociala konsekvenser kan exempelvis bistånd enligt 4 kap. 2 § med villkor om återbetalning beviljas till hyresskuld där behovet kunnat tillgodoses genom egen inkomst och där återbetalningsförmåga finns.

Handläggning – bistånd enligt 4 kap. 2 § med villkor om återbetalning

Skriftlig överenskommelse ska upprättas med den enskilde. Av överenskommelsen ska det framgå hur och när återbetalning ska ske (särskild mall finns).

Observera att det är två beslut som ska fattas:

1. Beslut om bistånd enligt 4 kap. 2 §. Beslutet ska vara skriftligt och innehålla uppgift om den eller de omständigheter som utgör grund för återbetalningsplikten.
2. Beslut om återkrav enligt 9 kap. 2 § andra stycket.

Sökande ska informeras om att besluten inte kan överklagas genom förvaltningsbesvär. Han eller hon ska också informeras om att ifall återbetalning inte sker kan frågan om återbetalningsplikt prövas i förvaltningsrätten på initiativ av kommunen.

Varje biståndsbeslut registreras i Procapita.

Varje biståndsbeslut ska skriftligt delges den sökande innan biståndet utbetalas.

Felaktig utbetalning - återkrav enligt 9 kap. 1 §

Återkrav av bistånd enligt 4 kap. 1 § ska göras om någon fått ett felaktigt bistånd genom:

Oriktiga uppgifter.

Underlåtenhet att lämna uppgift.

Eller på annat sätt förorsakat att bistånd beviljats obehörigen eller med för högt belopp.

Kommunen får i dessa fall kräva tillbaka vad som betalats ut för mycket. Kommunen får alltså även kräva tillbaka för högt eller obehörigt bistånd som den enskilde fått också då han eller hon inte haft för avsikt att framkalla en felaktig utbetalning. Detta gäller också då det är kommunen som förorsakat den felaktiga utbetalningen, men där den enskilde borde ha förstått att den var fel. Exempel på det senare kan vara rena felräkningar eller när dubbel utbetalning skett av misstag. Denna bestämmelse ersätter eller inskränker inte skyldigheten att göra polisanmälan om den enskilde avsiktligt lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter.

Grunden för återkrav enligt 9 kap. 1 § SoL är alltid att biståndet är utbetalt på felaktig grund. Biståndet behöver således inte vara förskott på förmån eller ersättning eller vara beviljat med villkor om återbetalning.

Handläggning - felaktigt utbetalt bistånd

Beslut om återkrav fattas efter genomförd utredning

Återkravet läggs upp och sökande krävs på betalning

Ersättningstalan

I de fall den enskilde inte återbetalar återkrav enligt 9 kap. 1 eller 2 §§ kan kommunen med stöd av 9 kap. 3 § socialtjänstlagen väcka talan om ersättning hos förvaltningsrätten. Talan hos förvaltningsrätten ska väckas så snart det står klart att den enskilde inte betalar. Talan kan senast väckas inom 3 år från det biståndet utbetalades och får inte bifallas av förvaltningsrätten om den ersättningsskyldige genom att återbetala kostnaden eller del av den kan antas bli ur stånd att klara sin försörjning eller livsföring i övrigt. Innan talan väcks ska förvaltningen skicka två

betalningspåminnelser och den enskildes aktuella ekonomiska situation utredas så långt det är möjligt. Den enskilde ska alltid erbjudas möjlighet att presentera och diskutera sina ekonomiska förhållanden. Visar genomförd utredning att det är styrkt eller troligt att den enskilde har betalningsförmåga ska talan väckas hos förvaltningsrätten. Visar utredningen att den enskilde för tillfället inte kan betala kan återkravet ligga vilande under en period. Är det troligt att den enskildes betalningsförmåga inte inom 3 år från det biståndet utbetalades förbättras, kan återkravet efterges. Observera att beslut om ersättningstalan enligt 9 kap. 1 § och 3 § måste fattas av nämnden eller nämndens sociala delegation. Ansökan ska göras vid den förvaltningsrätt inom vars domkrets den enskilde är bosatt och innehålla följande uppgifter:

Namn, adress och telefon till den nämnd som söker och till handläggaren

Beslutsdatum

Den ersättningsskyldiges namn, personnummer, adress och telefonnummer

Vilken typ av återkrav det är (§ i SoL)

Belopp

När biståndet som återkrävs utbetalades

Utredning som visar att den enskilde har betalningsförmåga

Yrkande (Österåkers kommun yrkar att förvaltningsrätten ålägger XX att till Österåkers kommun återbetala...)

Kopior på ansökningsblanketter eller utredning som visar den enskildes ekonomiska förhållanden när biståndet utbetalades och förvaltningens beslut samt överenskommelse om återbetalning ska bifogas ansökan till förvaltningsrätten. Om den enskilde betalt tillbaka del av återkravet ska det redovisas. Eventuell förvaltningsrättsdom i kommunens favör utgör underlag för ansökan om utmätning hos Kronofogdemyndigheten.

Kraveftergift

Om det är uppenbart att förhållandena ändrats så att den enskilde inte inom 3 år från det biståndet utbetalades kommer att kunna göra återbetalning, får kommunen enligt 9 kap. 4 § SoL helt eller delvis efterge återkrav. Detta beslut går inte att överklaga och fattas av Socialnämnd.

Felaktiga utbetalningar

Fel ska så långt det är möjligt förebyggas genom noggrannhet i handläggningen, men om fel ändå uppstår är målsättningen att kommunen ska få tillbaka de felaktigt utbetalda pengarna och förhindra att bistånd fortsatt betalas ut på felaktiga grunder. Alla handläggare har skyldighet att uppmärksamma felaktigheter i alla ärenden och indikera att en utredning om felaktig utbetalning ska inledas, samt medverka till att uppgifter som behövs för utredningen blir kända. Utredningen

ska bedrivas åtskild från eventuell parallell biståndsutredning och alltid göras av annan handläggare. I samband med en utredning behöver en rad kontroller göras för att kunna sammanställa ett beslutsunderlag och i vissa fall även underlag för polisanmälan. Till stor del används samma kontrollmetoder som vid handläggningen av en biståndsansökan. Även i en utredning om felaktig utbetalning eller misstänkt bidragsbrott ska den enskildes samtycke till att kontroller görs alltid eftersträvas. I samband med utredning har den enskilde dock inte samma incitament att medverka till utredningen som vid en biståndsansökan. I vissa fall behöver socialtjänsten därför ta kontakter utan den enskildes samtycke för att kunna fullgöra sin verksamhet, i detta fall att utreda och återkräva felaktiga utbetalningar och att polisanmäla misstänkta bidragsbrott. Om det står klart att den enskilde inte medverkar till utredningen får nödvändiga kontroller göras och kontakter tas utan samtycke från den som utreds. Detta ska dock alltid göras med omdöme och i samråd med chef, kontakten ska vara direkt kopplad till misstänkt felorsak. Kontakterna ska röja så lite som möjligt om den enskildes kontakt med socialtjänsten, annars riskeras sekretessbrott. Socialtjänsten tar i dessa fall kontakter med stöd av 10 kap 2 § OSL (Offentlighet och sekretesslagen) som ger kommunen rätt att ta de kontakter som är nödvändiga för att kunna genomföra utredningen samt bedöma om förutsättningar föreligger för att göra en polisanmälan enligt bidragsbrottslagen. I kontakten med andra myndigheter kan socialtjänsten åberopa deras uppgiftsskyldighet enligt 11 kap 11 § SoL eller generalklausulen i 10 kap 27 § OSL.

Översiktlig ärendegång

Nedan redogörs kortfattat för de olika momenten i FUT-utredningen. Utförliga handlägningsrutiner återfinns i vägledningen ”Att förebygga och utreda felaktiga utbetalningar och bidragsbrott”, FUT-projektet 2009.

1. Indikation på felaktig utbetalning

Socialtjänsten kan få kännedom om misstänkta felaktigheter antingen genom att det upptäcks internt eller via uppgifter från annan myndighet eller privatperson.

Underrättelser och anmälningar som är uppenbart grundlösa, oläsliga eller rör personer som aldrig varit aktuella inom socialtjänsten föranleder i regel inte någon åtgärd. Uppgifter utifrån kan komma skriftligt, muntligt eller via e-post. Om information kommer in muntligt ska den skrivas ner. Uppgifterna kan även grunda sig på en iakttagelse, t ex då en handläggare möter en klient som arbetar fast han uppger sig vara arbetslös.

2. Förhandsbedömning

Skulle samma beslut om utbetalning ha fattats om de omständigheter som nu är kända hade varit kända vid utbetalningstillfället? Om så inte är fallet kan det antas att en felaktig utbetalning eller bidragsbrott har skett.

3. Inleda utredning

Om förhandsbedömningen visar att det finns anledning att anta att en felaktig utbetalning har gjorts, eller hade kunnat komma att göras pga. uppsåtligt felaktiga uppgifter, ska en utredning, som ska ligga till grund för beslut om återkrav och eventuell bidragsbrottsanmälan inledas. Huvudregeln är att socialtjänsten ska ha den enskildes samtycke för att inleda utredning om honom eller henne. En utredning om felaktig utbetalning är ett undantag från denna huvudregel. Socialtjänsten behöver inte den enskildes samtycke för att inleda sådan utredning. Utredningen är en sammanställning av fakta som syftar till att göra det möjligt för nämnden eller delegaten att fatta ett korrekt beslut för att ta tillvara kommunens intresse samt bedöma om förutsättningar föreligger för att göra en polisanmälan enligt bidragsbrottslagen. Utredning om felaktig utbetalning ska bedrivas åtskild från eventuell ekonomiskt biståndsutredning

4. Utredning till grund för beslut om återkrav

Kontroller och vad som övrigt framkommit i ärendet dokumenteras i journalanteckning och sammanställs därefter i en utredning som ska kommuniceras med den det gäller. Av utredningen ska det framgå: - Att nämnden överväger att återkräva felaktigt utbetalt belopp. Hur mycket pengar som felaktigt har utbetalats, för vilken period samt utbetalningsdatum.

- Anledningen till utredningen. - Vad som framkommit i utredningen och hur. - Sammanfattande motivering om grunden för återbetalningsskyldigheten dvs. 9 kap 1 § SoL.

5. Kommunicering

Utredning och övervägande gällande återkravsbeslut sammanställs i särskild mall ”Utredning felaktig utbetalning” och kommuniceras muntligt eller skriftligt med den det gäller. Denne ska ha möjlighet att yttra sig och eventuella synpunkter ska dokumenteras och vägas in i utredningen innan återkravsbeslut fattas. Ett stort ansvar kan läggas på den sökande att själv styrka sina uppgifter.

6. Beslut

1. Beslut om återkrav fattas enligt 9 kap 1 § SoL i särskild beslutsform. Den beslutet gäller underrättas om beslutet. Beslutet går inte att överklaga. 2. Om den enskilde inte betalar in återkravet fattas beslut om ersättningstalan enligt 9 kap 3 § SoL. Detta beslut får inte delegeras utan måste fattas av nämnd. 3 bidragsbrottsanmälan upprättas. I samband med anmälan enligt 6 § bidragsbrottslagen ska skadestånd yrkas motsvarande det felaktigt utbetalda beloppet. Den det gäller behöver inte underrättas om att polisanmälan gjorts.

Anmälan vid misstänkt bidragsbrott

Polisanmälan enligt 6§ Bidragsbrottslagen ska ske när det finns anledning att anta att ett brott har begåtts. Kommunerna är skyldiga att polisanmäla samtliga fall där kommunen har anledning att anta att ett bidragsbrott har begåtts. I samband med en brottsanmälan får ingen social hänsyn vägas in eller individuell bedömning göras för att motivera att anmälan inte görs. Däremot måste en uppsåtsbedömning göras. Oavsett om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts eller inte ska det belopp den enskilde fått obehörigen eller med för högt belopp återkrävas med tillämpning av bestämmelserna i 9 kap SoL. Om det finns en brottsmisstanke får kommunen inte avstå från att göra polisanmälan för att personen har återbetalat det felaktigt utbetalda beloppet. Kommunens skyldighet att polisanmäla bortfaller dock om den enskilde lämnat riket för gott eller har avlidit. Nedan följer en kortfattad redogörelse för det mest centrala gällande en bidragsbrottsanmälan.

Utredning före anmälan

Innan anmälan görs ska en utredning av vad som hänt och hur detta påverkat rätten till bistånd göras. Utredningstypen och utredningsmetoden är densamma som i övriga utredningar om felaktiga utbetalningar, se avsnitt ovan. En uppsåtsbedömning måste alltid göras och dokumenteras. Med uppsåt menas den enskildes medvetenhet om och avsikt med sitt handlande. Även grov oaktsamhet omfattas i bidragsbrottslagen. Innan beslut fattas om bidragsbrottsanmälan ska utredningen kommuniceras med den det gäller. När det gäller ett beslut att göra polisanmälan ska det inte framgå att nämnden överväger denna åtgärd. Den enskilde ska få tid på sig att bemöta det som framkommit. Om bedömningen görs att den enskilde medvetet förorsakat att felaktig utbetalning skett, eller att risk för felaktig utbetalning föreligger, för att få ut mer pengar än denne hade rätt till, finns anledning anta att ett brott har begåtts och en brottsanmälan ska göras.

Vad en brottsanmälan bör innehålla

I polisanmälan sammanställs relevanta uppgifter som framkommit i utredningen. Brottsrubriceringen behöver inte framgå av polisanmälan. Socialtjänsten ska heller inte redogöra för den enskildes sociala situation i polisanmälan. Om dessa uppgifter har betydelse för utmätningen av straff begärs de in av tingsrätten när åtal är väckt. Det är viktigt att brottsanmälan innehåller den information som är nödvändig för att polis och åklagare ska kunna starta och genomföra en utredning utan att behöva begära kompletteringar av sådan information som var känd vid anmälningstillfället. Det är också viktigt att anmälan innehåller en beskrivning av händelseförloppet i det aktuella ärendet. Utredningen ska även besvara om den sökande har fått tillfredsställande information om vilka regler som gäller och om den sökande varit medveten om konsekvensen av sitt handlande. Av anmälan ska det framgå:

Personuppgifter om den misstänkte eller misstänkta. För- och efternamn, personnummer, samliga kända adresser och telefonnummer. Om den anmälda har skyddad identitet får personuppgifterna inte framgå av anmälan, utan särskilt sekretessblad som innehåller personuppgifterna ska bifogas.

Anmälare och målsägande är Österåkers kommun som anmäler och lidit skada. Österåkers kommun, Box 13, 18421 ÅKERSBERGA och telefonnumret till växel 08 540 810 00.

Brottstiden är den period som oriktiga uppgifterna lämnades eller påverkade besluten.

Ansvarig chef, namn, e-postadress och telefonnummer.

Utredare av det misstänkta brottet, namn, e-postadress och telefonnummer.

Vittens namn, adress och telefonnummer. Det ska även framgå vilka uppgifter de har lämnat eller kan lämna. Alla personer som kan lämna relevanta uppgifter om det inträffade bör lämnas som vittne. Det kan vara den enskildes arbetsgivare eller den person som misstänks ha bott med den enskilde. Det är åklagaren eller den åtalades ombud som avgör vem som kallas som vittne.

Om tolk använts, namn, adress och telefonnummer till denne.

Kortfattad beskrivning av det misstänkta brottet.

Bedömning av ansvaret hos den enskilde, dvs. uppsåt eller grov oaktsamhet. En redogörelse för vilken information som socialtjänsten har lämnat till den anmälda om rätten till bidraget och uppgift om när, hur och av vem informationen lämnats.

Storleken på skadan, dvs. den felaktiga utbetalningens typ, storlek samt tidpunkten för skadans inträffande.

Redogörelse för tillämpliga regler för ekonomiskt bistånd.

Bilagor

Handlingar som styrker brottet (tex. förfalskade handlingar m.m.).

Kopia på samtliga ansökningar under brottsperioden.

Handlingar av betydelse från andra myndigheter.

Information som den anmälda har fått och kopia på undertecknad bekräftelse på mottagen information.

Journalutdrag. Notera att det kan innehålla känsliga uppgifter.

Kopia på lista över gjorda utbetalningar.

Socialtjänstens kommunikering med den enskilde.

Skriftlig korrespondens med den enskilde.

Annan relevant information, tex. inkommande information, handlingsplan, grundutredning, närvarorapport, utskrifter från Infotorg.

Skadestånd

Om Österåkers kommun gjort en felaktig utbetalning ska polisanmälan innefatta krav på skadestånd för den förmögenhetsskada som lidits genom den brottsliga gärningen. Denna förmögenhetsskada motsvarar det belopp som betalats ut felaktigt. Kommunen bör även yrka på ränta enligt räntelagen. Bestämmelsen om skadestånd varken ersätter eller inskränker skyldigheten att även återkräva bistånd enligt SoL 9 kap 1 §. Skadeståndskrav ska göras oavsett om beslut om återkrav fattas eller inte. Om åtal väcks får kommunen frågan om man önskar att åklagaren yrkar på skadestånd å kommunens vägnar. Beroende på framgångarna med återkravsbeslutet kan kommunen välja att vidhålla sitt yrkande på skadestånd eller att efterge skadeståndskravet. Skadestånd kan tilldömas endast om den åtalade blir dömt för brottet. Om tingsrätten dömer ut skadestånd kan kommunen hos kronofogdemyndigheten ansöka om handräckning. Handräckningen i sker detta fall kostnadsfritt.

Expediering av polisanmälan

Kommunen är inte skyldig att underrätta den enskilde om att polisanmälan gjorts. Åtgärden är inte ett sådant förvaltningsbeslut som avses i FL 21 §. Att den enskilde känner till att en polisanmälan har gjorts kan försvåra polisens och åklagarens utredning.

7. Socialnämndens roll vid hyresskulder

När värden säger upp hyresgästen får socialnämnden den första signalen om att en hyresgäst riskerar att vråkas. Detta ger socialnämnden en möjlighet att undersöka om det finns behov för socialnämnden att vidta insatser. När socialnämnden får besked om en vräkning från kronofogdemyndigheten återstår normalt en vecka till verkställigheten. Detta ställer krav på en snabb och effektiv handläggning från socialnämndens sida.

Vid första signalen ska socialförvaltningen när det finns minderåriga barn folkbokförda på adressen kontakta familjen via telefon för att få information om socialnämndens verksamhet och för att få råd och stöd med den aktuella situationen. Får socialförvaltningen ingen kontakt via telefon skickas ett informationsbrev.

Är lägenhetsinnehavaren över 65 år ska de kontaktas via telefon eller via hembesök.

Övriga erhåller informationsbrev om socialförvaltningens verksamhet.

Om hushållet ansöker om ekonomiskt bistånd handläggs ärendet enligt gällande rutiner. Om hushållet inte ansöker om ekonomiskt bistånd beslutas att utredning inte ska inledas.

Vräkning

När det finns minderåriga barn folkbokförda på adressen ska personal från socialförvaltningen närvara vid vräkningen för att få underlag huruvida utredning med stöd av 11 kap 1 § socialtjänstlagen (SoL) ska inledas avseende de berörda barnen. Två beslutsalternativ finns, beslut om att inleda utredning alt. utredning inleds inte med stöd av 11 kap 1 § SoL.

Förebyggande insatser avseende vräkning

Personer som riskerar att vråkas ska erbjudas möjligheten att få socialförvaltningens stöd, i att arrangera nätverksmöte i syfte att få till stånd handlingsplan som kan medföra att hyresgästen återvinner hyresrätten. Socialförvaltningen ska därför ha personal med kompetens för att hålla sådana nätverksmöten. Detta ska ses som en förebyggande insats som inte behöver biståndsbedömas.

Bostadsförsörjningsansvaret och hyresskulder

Bostadsförsörjningen regleras i annan ordning (se numera lagen/2000:1383 om kommunernas bostadsförsörjningsansvar). Lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar innehåller bestämmelser om kommunens skyldighet att planera för bostadsförsörjningen i kommunen och för att skapa förutsättningar för alla att leva i goda bostäder. Plan- och bygglagen ger kommunen möjligheter att påverka hur bebyggelseutvecklingen sker och dess innehåll. Kommunen kan ge villkor för kommande bebyggelse, genom exploateringsavtal kan lägenheter säkras för olika behov och kommunen kan till kommunala bostadsföretaget ge ägardirektiv som kan innebära

”bostäder för alla”. De bestämmelser som reglerar hyresavtal finns i 12 kap. jordabalken, i dagligt tal hyreslagen. Den som inte betalar sin hyra i tid riskerar att bli vräkt från sin bostad. Upprepade sena inbetalningar och störningar utgör också grunder för vräkning. Huvudskälet till vräkningar är vanligen hyresskulder och försenade hyresinbetalningar.

Ingen ifrågasätter att barn behöver ett hem. Olika dokument betonar barns rätt till en bostad och bostadens betydelse för barn och deras familjer.

Socialtjänstlagen ger inget stöd för att rätten till bistånd omfattar tillhandahållande av bostad.

Endast tre grupper kan sägas ha en lagstadgad allmän rätt till bostad

1. Personer med funktionshinder (5 kap 5 och 7 §§ SoL)
2. Äldre som inte klarar sitt boende (5 kap 5 och 7 §§ SoL)
3. Personer som söker asyl i Sverige (ett statligt ansvar)

Det är således inte Socialnämndens skyldighet att tillgodose behovet av bostad i allmänhet. Den enskilda får själv söka bostad via bostadsförmedlingen eller ställa sig i kö för bostad på annat sätt. Allmänna svårigheter eller hinder för anskaffande av bostad är bl.a. skulder hos kronofogdemyndigheten och avsaknaden av egna inkomster alternativt otillräckliga inkomster. Även trångboddhet, ny familjebildning och skilsmässa bedöms ingå i begreppet allmänna svårigheter. Dessa nämnda förutsättningar utgör således ingen skyldighet för socialnämnden att tillgodose människors behov av bostäder. En viktig princip i socialtjänstlagen är att varje människa i första hand har ett eget ansvar för sitt liv. I detta ligger att den enskilda måste utnyttja alla de möjligheter som står honom eller henne till buds och att planera sitt liv efter de egna förutsättningarna och söka boenden i hela landet.

Sociala jourboenden

Socialnämnden har förstahandskontrakt på några bostäder. Socialnämnden kan med stöd av 4 kap 1 eller 2 §§ SoL bevilja bistånd i form av tecknande av andrahandskontrakt under sex månader med separat bilaga till hyresavtalet och utan besittningsrätt. Biståndet kan omprövas och hyresavtalet kan förlängas med sex månader i taget.

Målgrupp för andrahandskontrakt:

1. Nyanlända flyktingar och andra skyddsbehövande som anvisats till kommunen utifrån överenskommelse med Länsstyrelsen.

2. Anhöriginvandrare som fått uppehållstillstånd på grund av anknytning till ett barn som tagits emot i Österåkers kommun utifrån överenskommelse med Länsstyrelsen om mottagande av ensamkommande barn.

3. Person som deltar i vård och behandling som beviljats med stöd av socialtjänstlagen av socialnämnden, där boende är en förutsättning för att uppnå behandlingsresultat och där personen inte på egen hand blir godkänd som hyresgäst eller saknar förutsättningar att på annat sätt ordna sitt boende (Dessa kontrakt handläggs av Beroendemottagningen.)

4. Personer där utredning enligt 11 kap 1 § SoL påvisar en social problematik som inte kan hänföras till "allmänna svårigheter" enligt ovan och därigenom ger stöd för insatser med stöd av socialtjänstlagen. Behovet av bostad i annan form än enbart "tak över huvudet" (som t ex vandrarhem) ska vara mycket påtagligt och den enskilde ska kunna redogöra för ett adekvat sökande av bostäder inom hela Sverige (eller närliggande kommuner om något bedöms förhindra flytt.)

En handlingsplan ska upprättas för varje boende där det ska framgå vad den enskilda ska göra för att på sikt kunna erhålla annat, eget boende. Den enskilda ska uppvisa giltig hemförsäkring och stå i relevant hyreskö. Eventuella förändringar i boendevillkoren kan endast ske i samråd med socialförvaltningen. Under boendet svarar respektive socialsekreterare för insatser och uppföljning. Andrahandskontrakt är en biståndsinsats som ska följas upp minst var sjätte månad. Hur lägenheten och hyresinbetalningar sköts påverkar rätten till fortsatt boende.

Se särskilt upprättad rutin för handläggning av andrahandskontrakt samt fördelning av arbetsuppgifter mellan socialsekreterare och bostadsförvaltare.

8. Riktlinjer avseende finansiering av OSA

Socialnämnden ska verka för att personer som haft sin huvudsakliga försörjning eller förväntas erhålla sin försörjning lång tid genom bistånd med stöd av socialtjänstlagen bereds möjlighet till OSA anställning.

Förvaltningen ska göra en särskild prövning och bedömning att OSA anställning kan möjliggöra och påskynda återinträdet på ordinarie arbetsmarknad.

Den offentliga arbetsgivare, som efter skriftligt godkännande av socialförvaltningen bestämmer sig att anställa person med OSA bidrag, erhåller efter internfaktura ersättning med 20 % av lönekostnaden inkl lönebikostnader för den del av månadslönen som inte överstiger 18000 kronor.

Enhetschefen för Vuxenstödsenheten utses att teckna överenskommelse om ekonomiskt ansvar för Socialnämnden vid OSA anställning inom Österåkers kommun.

9. Lagar, föreskrifter och övrig referenslitteratur

Socialtjänstlag (2001:453)

Förvaltningslag (1986:223)

Offentlighet- och sekretesslag (2009:400)

Socialförsäkringsbalk (2010:110)

Kommunallag (1991:900)

Äktenskapsbalk (1987:680)

Sambolag (2003:376)

Bidragsbrottslag (2007:612)

Lag om mottagande av asylsökande (1994:137)

Lag om etableringsinsatser för vissa nyanlända (2010:197)

Lag om etableringsersättning (2010:407)

Utlänningslag (2005:716)

Socialstyrelsens Allmänna Råd om ekonomiskt bistånd, (SOSFS 2013:1).

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation i verksamheter som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS, (SOSFS 2014:5).

Socialstyrelsens handbok ”Ekonomiskt bistånd – handbok för socialtjänsten” 2013.

Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten”, 2015.

Socialstyrelsens handbok ”Våld – Socialtjänstens och Hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer”, 2015

Meddelandeblad nr 7/2013 (Jobbstimulans)

Meddelandeblad nr 3/2014 (Fritidspeng)

Meddelandeblad nr 8/2013 (Samtycke)

Meddelandeblad nr 3/2011 (Bosättningskommun/Vistelsekommun)

Överenskommelse om ärendehantering avseende hemlösa mellan kommunerna i Stockholms län (Dnr: SN 2013-0055)

För fortlöpande information hänvisas till Socialstyrelsens webbsida: www.socialstyrelsen.se